

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Lijanos Kanarskienės
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Interesų konfliktai viešuosiuose pirkimuose

Vadovas: doc. dr. Deividas Soloveičik

Recenzentas: lekt. dr. Paulius Miliauskas

Vilnius
2017

TURINYS

IŽANGA	2
1. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ REGLAMENTAVIMAS, TIKSLAI, PRINCIPAI	6
1.1 Viešųjų pirkimų reguliavimas.....	6
1.2 Viešųjų pirkimų tikslai	8
1.3 Viešųjų pirkimų principai	13
2. INTERESŲ KONFLIKTO SAMPRATA, RŪŠYS, REGLAMENTAVIMAS	18
2.1 Interesų konflikto samprata	18
2.2 Interesų konfliktų rūšys (klasifikacija)	23
2.3 Interesų konfliktų teisinis reguliavimas Lietuvoje	28
3. INTERESŲ KONFLIKTAI VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE	32
3.1 Interesų konflikto viešuosiuose pirkimuose samprata.....	32
3.2 Interesų konfliktai atstovavimo teorijos kontekste	36
3.3 Interesų konfliktai Direktyvos dėl viešųjų pirkimų kontekste.....	42
3.3.1 Interesų konfliktų tipai Direktyvos dėl viešųjų pirkimų kontekste.....	44
3.3.2 Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 24 straipsnio analizė.....	46
3.3.3 Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 41 straipsnio analizė.....	49
3.3.4 Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 57 straipsnio 4 dalies nuostatų, susijusių su dalyvio pašalinimu iš viešųjų pirkimų procedūros dėl interesų konflikto, analizė	53
IŠVADOS	58
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	59
SANTRAUKA	70
SUMMARY	71

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas. Kiekviena valstybė siekdama savo išsikeltų ekonominės politikos tikslų, įgyvendindama įvairių krypčių uždavinius, disponuodama milžiniškais materialiniais resursais¹, būtent viešųjų pirkimų būdu išleidžia turimus finansinius išteklius², taip užsitikrindama savo funkcionavimą bei darydama įtaką daugeliui politinio, ekonominio, socialinio, visuomeninio gyvenimo sričių.

Europos Sąjungos viešojo sektoriaus organizacijos viešųjų pirkimų būdu išleidžia apie 20 proc. valstybėse narėse sukuriama bendrojo vidaus produkto³ (toliau – BVP). Lietuvoje šis rodiklis vidutiniškai svyruoja apie 10-13 proc. (pvz., 2015 m. Lietuvos BVP sudarė daugiau kaip 37 mlrd. Eur⁴, o bendra viešųjų pirkimų vertė sudarė daugiau nei 4 mlrd. Eur⁵). Tai rodo, jog viešųjų pirkimų sistema yra labai svarbi šalies ekonomikos dalis, o jos poveikis yra gerokai didesnis nei vien tik procentinė išraiška nuo šalies BVP. Viešųjų pirkimų sistema nemaža dalimi gali nulemti, ar mūsų pramonės atstovai ir paslaugų teikėjai kurs inovacijas, vystys šalies infrastruktūrą, viešojo administravimo kokybę. Viešųjų pirkimų praktika daro didelę įtaką netgi mūsų pačių nuomonei apie mūsų šalį – jos gebėjimą suvaldyti korupciją ir atsakingai naudoti valstybės lėšas⁶.

Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas, siekdamas bendrosios rinkos tikslų, iš kurių vienas bene svarbiausių yra sąžiningos, neiškraipytos konkurencijos užtikrinimas, palaipsniui suvokė būtinybę viešųjų pirkimų srityje užkirsti kelią interesų konfliktams. Šis siekis yra įtvirtintas Direktyvoje 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų⁷, nustatant pagrindines interesų konfliktų prevencijos ir sankcijos taisykles, kuriomis valstybės narės turės papildyti savo nacionalinės teisės aktus⁸.

¹ AMBRAZEVIČIENĖ, R. Teisėtumo užtikrinimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. *Jurisprudencija*, 2003, t. 46(38), p. 108.

² SOLOVEIČIK, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, p. 42.

³ Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2016 m. lapkričio 9 d. įsakymu Nr. 1S-141 Dėl šakinė korupcijos prevencijos viešuosiuose pirkimuose 2016-2019 m. programos patvirtinimo. *TAR*, 2016-11-10, nr. 26519.

⁴ Lietuvos statistikos departamentas. 2016 m. lapkričio 25 d. *Informacinis pranešimas* [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai/?articleId=4774724>>.

⁵ Viešųjų pirkimų tarnyba. 2016 m. gegužės 12 d. *Informacija apie 2015 m. įvykusius viešuosius pirkimus* [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/Informacija%20apie%202015%20m%20%20vie%C5%A1uosius%20pirkimus.pdf>>.

⁶ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. *Viešųjų pirkimų problematika ir sprendimų kryptys*, 2011, p. 4. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą:

<http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/Vies_pirkimai_sausis.pdf>.

⁷ 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB. *OL*, 2014, L 094.

⁸ SANCHEZ-GRAELLS, A. La Aplicación de la Teoría de Agencia a la Prevención de Conflictos de Interés en la Contratación Pública bajo la Directiva 2014/24. *Revista de Economía Industrial, número monográfico sobre Análisis Económico del Derecho*, 2015, p. 6-7.

Šio magistro baigiamojo darbo tema būtent yra susijusi su interesų konfliktų viešuosiuose pirkimuose institutu, kuris Lietuvai yra naujas, kadangi tik dabar Direktyvos 2014/24/ES nuostatas yra bandoma integruoti į Lietuvos viešųjų pirkimų teisinę sistemą. Lietuvos teisės teorijai bei praktikai ši tema yra aktuali keliais aspektais.

Pirma, Direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų valstybėms narėms nustato tikslą (siekti išvengti interesų konfliktų, juos nustatyti ir šalinti), tačiau nenumato šio tikslo pasiekimui reikalingų konkrečių priemonių, neįtvirtina sampratų ir nepateikia aiškių taisyklių, reguliuojančių šiuos konfliktus. Nors Direktyva dėl viešųjų pirkimų ES valstybes nares įpareigojo, kad iki 2016 m. balandžio 18 d. įsigaliojusių įstatymai ir kiti teisės aktai, būtini šios direktyvos įgyvendinimui, Lietuvos įstatymų leidėjas šio reikalavimo kol kas neįvykdė. Todėl šios direktyvos nuostatų supratimui ir taikymui yra reikalingas doktrininis aiškinimas.

Antra, Direktyvos 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų nuostatos, įtvirtinančios su interesų konfliktais susijusias *de minimis* taisykles, pažodžiui (praktiškai) perkeltos į Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo projektą, sukelia teisinį neapibrėžtumą siekiant užtikrinti tinkamą interesų konfliktų instituto aiškinimą ir taikymą nacionalinėje teisėje, nes: a) neapibrėžta sąvoka „interesų konfliktas“, todėl nėra aiški intereso konflikto samprata, kas yra laikoma interesų konfliktu; b) neįtvirtintas interesų konflikto prevencijos, identifikavimo ir šalinimo mechanizmas bei nenustatytos jo įgyvendinimo priemonės; c) nepateikta interesus konfliktus sankcionuojančių taisyklių taikymo apimtis, tvarkas ir sąlygos.

Trečia, Direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, modernizuojanti viešųjų pirkimų reguliavimą, siekiant padidinti skaidrumo, tiekėjų lygiateisiškumo ir nediskriminavimo garantijas ir užtikrinti sąlygas kuo didesnei konkurencijai, įtvirtina tam tikras taisykles, susijusias su konkurencijos teisės reguliuojamais santykiais. Nepaisant to, kad ir viešųjų pirkimų ir konkurencijos įstatymų bendras siekis – užtikrinti sąžiningą konkurenciją – iš esmės sutampa, tačiau atsižvelgiant į tai, kad jais yra reguliuojami skirtingi teisiniai santykiai, gali skirtis siekiamų tikslų įgyvendinimo būdai ir konkrečios priemonės. Tai kelia teisinių neaiškumų tais atvejais, kuomet tam tikram viešųjų pirkimų teisiniam santykiui yra taikomas abiejų teisės šakų teisinis reguliavimas, ypač, kai tas reguliavimas tarpusavyje skiriasi (prieštarauja).

Būtinybė atsakyti į šiuos ir kitus probleminius klausimus, parodo magistro baigiamojo darbo temos aktualumą, kuris skatina atlikti išsamų tyrimą, padėsiantį atskleisti interesų konfliktų viešuosiuose pirkimuose sampratą, juos reguliuojančių taisyklių aiškinimą ir taikymą.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Magistro baigiamajame darbe siekiama atlikti išsamią interesų konfliktus viešuosiuose pirkimuose reglamentuojančių nuostatų, įtvirtintų Direktyvoje 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, analizę, ištirti ir atskleisti šių nuostatų sampratą, jų tinkamo aiškinimo ir taikymo nacionalinėje teisėje aktualius probleminius aspektus. Siekiant užsibrėžto tikslo, darbe keliami šie uždaviniai: atskleisti interesų konflikto koncepciją Direktyvos dėl viešųjų pirkimų, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos, atstovavimo teorijos, viešųjų pirkimų tikslų bei principų kontekste; suformuluoti sąvokos „interesų konfliktas“ apibrėžtį; nustatyti interesų konfliktų preventyvių ir sankcionuojančių teisės normų turinį, apimtį bei taikymo sąlygas.

Darbo objektas. Darbo pavadinimas atskleidžia, kad jame daugiausia dėmesio bus skiriama interesų konflikto institutui būtent viešųjų pirkimų srityje. Atsižvelgiant į tai, kad Direktyvos 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų reglamentavimas kol kas nėra pilnai integruotas į nacionalinę viešųjų pirkimų teisės sistemą (LR Seime jau trečią kartą įregistruojamas Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo projektas, naujausia šio pakeitimo redakcija įregistruota š. m. kovo 14 d.⁹), darbe bus nagrinėjamos būtent pastarosios direktyvos nuostatos. Darbe atskirai neanalizuojama Direktyva 2014/25/ES (dėl komunalinio sektoriaus pirkimų), nes joje įtvirtintas taisyklės, susijusias su interesų konfliktais, apima Direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų. Darbe taip pat atskirai nėra analizuojamos konkurencijos teisinius santykius reglamentuojančios nuostatos, kadangi šiuos santykius reguliuojančiame įstatyme eksplicitiškai nėra įtvirtinti interesų konfliktai, taigi, siaurąja prasme, šis reguliavimas nėra tiesiogiai susijęs su šio darbo objektu, todėl prireiktų išsamios analizės plačiąja prasme, kurios dėl baigiamojo darbo apimties reikalavimų nebūtų galimybės atlikti.

Tyrimo metodai. Atsižvelgiant į magistro baigiamojo darbo, kaip tam tikros teisinės-mokslinės analizės, pobūdį, magistro baigiamajame darbe daugiausia naudojami keli pagrindiniai tyrimų metodai – lingvistinis, sisteminis, loginis-analitinis: lingvistinis metodas naudojamas aiškinantis sąvokų prasmę, ypač, nustatant Direktyvos dėl viešųjų pirkimų nuostatų turinį ir reikšmę; sisteminis metodas padeda teisės aktų nuostatas sistemiškai suvokti ir vertinti kitų teisės šaltinių kontekste; loginio-analitinio metodo pagalba magistro darbe yra identifikuojamos teorinės ir praktinės problemos, keliami sprendžiami teisiniai klausimai, atliekama išsami pateiktos medžiagos analizė, kurios pagrindu daromi apibendrinimai ir formuluojamos išvados.

⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija). Reg. data 2017 m. kovo 14 d., Reg. nr. XIIP-3750(3).

Darbo originalumas. Atskirai viešųjų pirkimų, valstybės tarnautojų viešųjų ir privačių interesų, organizacijų interesų konfliktų temas yra nagrinėję nacionalinės teisinės doktrinos kūrėjai, tokie kaip dr. D. Soloveičik, dr. J. Paliduskaitė, D. Kenstavičius, dr. G. Lastauskienė, dr. R. Ambrazevičienė, dr. R. Čiočys, dr. P. Miliauskas, kt., viešųjų pirkimų ginčų sprendimo klausimus – dr. A. Tvaronavičienė, šiam darbui artimos analizės pateiktos magistrų darbuose (pvz. L. Kizelytės, N. Jankauskienės). Tačiau, šiame darbe nagrinėjamo interesų konflikto viešuosiuose pirkimuose *instituto naujumas Lietuvoje*, ir tai, kad kol kas nėra detaliai ištirta ir aiškiai atskleista interesų konflikto samprata viešuosiuose pirkimuose bei šio instituto taikymas ir aiškinimas, – šiam darbui suteikia daugiausia originalumo ir naujumo.

Svarbiausi šaltiniai. Rengiant baigiamąjį darbą, šiam tyrimui pagrindiniais jurisprudenciniais šaltiniais buvo Direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, ES Teisingumo Teismo bei Bendrojo Teismo praktika, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos apžvalgos, ypač svarbiais doktriniais šaltiniais paminėtini užsienio šalių teisės doktrinos kūrėjų, tokių kaip A. Sanchez-Graells, S. Arrowsmith, K. Kernaghan, J. Langford, C. R. Yukins, T. V. Thai ir kt. medžiaga, reikšmingiausi iš lietuviškosios doktrinos – dr. D. Soloveičik ir dr. J. Paliduskaitės moksliniai straipsniai, kuriuose yra plačiau pateikiamos aukščiau paminėtų ir kitų teisės mokslininkų, praktikų, teismų pozicijos bei pačių autorių įžvalgos šiam magistro darbui aktualiais klausimais.

1. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ REGLAMENTAVIMAS, TIKSLAI, PRINCIPAI

1.1 Viešųjų pirkimų reguliavimas

Viešųjų pirkimų institutas yra tiek nacionalinės, tiek Europos Sąjungos teisės objektas, todėl be nacionalinio reglamentavimo, jis reguliuojamas ir ES teisės aktais – direktyvomis. Be šių teisės aktų, viešųjų pirkimų teisiniam reguliavimui reikšmingi ir ne norminės galios teisės aktai, pavyzdžiui, Europos Komisijos komunikatai¹⁰.

Tarptautinėje komercinėje praktikoje yra taikomi ir globalieji viešųjų pirkimų standartai¹¹ – UNCITRAL modelinis viešųjų pirkimų įstatymas¹² (beje, pirmasis lietuviškasis Viešųjų pirkimų įstatymas, priimtas 1996 m., buvo parengtas būtent pagal 1994 m. UNCITRAL modelinį prekių, paslaugų ir darbų viešųjų pirkimų įstatymą¹³).

Europos teisės doktrinoje pripažįstama, jog siekiant Europos Sąjungos (toliau – ES arba Bendrija) konkurencingumo ir tvaraus augimo, vienas iš svarbiausių „variklių“ yra viešųjų pirkimų reguliavimas. Europos Sąjungoje jis turi kelias dimensijas: 1) kaip Europos teisės ir politikos dalykas (angl. *discipline*), turintis tiesioginę sąsają su fundamentiniais bendrosios rinkos principais; 2) kaip politikos instrumentas pačiose valstybėse narėse, kurių tikslas yra įterpti konkurencingumo režimą atitinkamose rinkose ir pašalinti Bendrijos vidaus prekybos kliūtis, kylančias iš lengvatinių pirkimų praktikos, kai pirmenybė teikiama nacionaliniams subjektams. Viešųjų pirkimų reglamentavimas atspindi valstybės ir jos institucijų viešųjų paslaugų teikimo gerąją praktiką ir palengvina tinkamai inkorporuotų principų, tokių kaip, viešųjų išlaidų atskaitomybės, korupcijos bei politinių manipuliacijų vengimo, laikymąsi. Be to, viešųjų pirkimų reglamentavimas yra prioritetas ES viešosios politikos klausimas¹⁴, kurio nuolatinio tobulinimo ypatumai ankščiau ar vėliau privalo atsispindėti valstybių narių nacionalinėje teisėje.

Europos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijoje „Europa 2020“ (toliau – strategija „Europa 2020“) viešieji pirkimai, kurie yra grindžiami rinkos dėsniais, užima reikšmingą vietą kaip priemonė, galinti ir turinti padėti siekti konkurencingos

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 3 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga (I) AC-38-1. *Teismų praktika*, 2013, nr. 38.

¹¹ SOLOVEIČIK, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, p. 46.

¹² UNCITRAL modelinis viešųjų pirkimų įstatymas (2011) (UNCITRAL Model Law on Public Procurement). United Nations: New York, 2014 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/procurem/ml-procurement-2011/2011-Model-Law-on-Public-Procurement-e.pdf>>.

¹³ Viešųjų pirkimų tarnyba. *Informacinis biuletenis*, 2007, nr. 1 (22) [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://old.vpt.lt/vpt/uploaded/IB1.pdf>>.

¹⁴ BOVIS, C. H. *EU Public Procurement Law*. Second Edition. Elgar European Law: 2012, p. 1.

Europos ekonominės bei socialinės politikos tikslų. Strategijoje „Europa 2020“ pabrėžiama, jog viešųjų pirkimų politika turi užtikrinti veiksmingiausią valstybės lėšų panaudojimą, siekiant viešųjų pirkimų rinkas atverti ES mastu. Atsižvelgiant į poreikį peržiūrėti viešųjų pirkimų sistemą, siekiant padidinti jos veiksmingumą ir efektyvumą, Europos Komisija paskelbė pradėdanti imtis aktyvių veiksmų, prisidedant prie viešųjų pirkimų teisės aktų atnaujinimo ir supaprastinimo, įvedant skaidrias ir nediskriminacines procedūras, užtikrinančias subjektų galimybes pasinaudoti esminėmis laisvėmis viešųjų pirkimų srityje, padedančias siekti kitų viešųjų pirkimų politikos tikslų – didinti viešųjų išlaidų efektyvumą (per konkurencijos ir tiekėjų lygių galimybių skatinimą bei viešųjų pirkimų procedūrų veiksmingumo didinimą), kovoti su korupcija, favoritizmu bei jų užtikrinti jų prevenciją.¹⁵ Taigi, šios strategijos pasekoje, Europos Sąjungos mastu dar 2011 m. buvo pradėta vykdyti viešųjų pirkimų reforma, kuri pagaliau pasiekė ir Lietuvą, nors ir nelabai geranoriškai, t. y. po to, kai Lietuva gavo Europos Komisijos oficialų pranešimą dėl Europos Sąjungos teisės pažeidimų procedūros dėl Direktyvos 2014/24/ES neperkėlimo ir neįgyvendinimo nacionalinėje teisėje¹⁶.

Lietuvoje viešuosius pirkimus reglamentuoja Viešųjų pirkimų įstatymas¹⁷ (toliau – Viešųjų pirkimų įstatymas, VPĮ), priimtas įgyvendinat šias direktyvas: 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo, 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2004/18/EB dėl viešojo darbu, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo, 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo, ir kt.¹⁸

Viešųjų pirkimų reguliavimą Lietuvoje būtų gali skirstyti į keletą laikotarpių: 1) iki 2007-2008 m., kai viešųjų pirkimų įstatymas buvo paprastas ir visiems suprantamas; 2) nuo 2008 m., kai įstatymas tapo labiau procedūriniu, akcentuojančiu atskiras procedūras; 3) 2011-2012 m., kuomet į viešųjų pirkimų politikos formavimą įtraukiami mokslininkai, švietimo, kultūros darbuotojai; 4) nuo 2015-2016 m., kai įstatymas tampa sudėtingu ir dar

¹⁵ Europos Komisija. Žalioji knyga dėl ES viešųjų pirkimų politikos modernizavimo. Efektyvesnės Europos viešųjų pirkimų rinkos kūrimas. Briuselis, 2011 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą:

<[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0015_/com_com\(2011\)0015_lt.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0015_/com_com(2011)0015_lt.pdf)>.

¹⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projekto Aiškinamasis raštas. Reg. data 2016 m. spalio 20 d., nr. XIIP-3750(2).

¹⁷ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 84-2000 (nauja įstatymo redakcija nuo 2006-01-31. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 4-102).

¹⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projekto Aiškinamasis raštas. Reg. data 2016 m. spalio 20 d., nr. XIIP-3750(2).

labiau procedūrinis, atsiranda papildomų įpareigojimų perkančiosioms organizacijoms, vyrauja procedūrinio teisėtumo, o ne rezultato teisingumo paieškos;¹⁹ 5) dabartinis, nuo 2017 m., kai rengiama nauja VPI redakcija.

Europos Parlamentui ir Europos Sąjungos Tarybai 2014 m. vasario 16 d. priėmus direktyvą 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų²⁰ (toliau – Direktyva dėl viešųjų pirkimų; ją panaikinama 2004 m. kovo 31 d. direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo), įpareigojančią valstybes nares užtikrinti, kad iki nustatyto termino (2016 m. balandžio 18 d.) įsigalioję įstatymai ir kiti teisės aktai, būtini šios direktyvos įgyvendinimui, Lietuvos Respublikos ūkio ministerija inicijavo Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimą, kartu su Lietuvos Respublikos Vyriausybe parengė ir 2016 m. spalio 20 d. įregistravo Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymo projektą²¹, o 2017 m. kovo 14 d. Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymo projekto naują redakciją²² (toliau – VPI pakeitimo projektas).

Siekiant įgyvendinti Direktyvos dėl viešųjų pirkimų reikalavimus, VPI pakeitimo projekte šalia nuostatų, kuriomis yra supaprastinamos viešųjų pirkimų taisyklės, didinamas jų lankstumas, suteikiama daugiau pasirinkimo galimybių perkančiosioms organizacijoms, sumažinama joms ir tiekėjams tenkanti administracinė našta²³, taip pat yra numatytos visiškai naujos – interesų konfliktus viešuosiuose pirkimuose reglamentuojančios normos (VPI pakeitimo projekto 20 str., 45 str.), kurios praktiškai pažodžiui yra perkeltos iš Direktyvos 2014/24/ES (24 str., 57 str.) ir kol kas nėra aiškiai suformuluota jų samprata, taikymas ir aiškinimas.

1.2 Viešųjų pirkimų tikslai

Viešųjų pirkimų įstatymo 3 str. 2 d. nurodytas pirkimų tikslas – vadovaujantis šio įstatymo reikalavimais sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią įsigyti perkančiajai organizacijai (atlikti pirkimą įgaliojusiai perkančiajai organizacijai) ar tretiesiems

¹⁹ BRIEDIENĖ, S. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo vertinimas įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas: eksperto požiūris. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 4, T. 15, 2016, p. 587.

²⁰ 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB. *OL*, 2014, L 094.

²¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projektas. Reg. data 2016 m. spalio 20 d., Reg. nr. XIIP-3750(2).

²² Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija). Reg. data 2017 m. kovo 14 d., Reg. nr. XIIP-3750(3).

²³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projekto Aiškinamasis raštas. Reg. data 2016 m. spalio 20 d., nr. XIIP-3750(2).

asmenims reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas. VPI 25 str. 2 d. atskirai pažymimas dar vienas tikslas viešuosiuose pirkimuose – konkurencijos užtikrinimas; pagal šią nuostatą, pirkimų techninė specifikacija turi užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų²⁴. Matome, jog dabartinis reguliavimas išskiria bent kelis svarbius tikslo elementus: 1) vadovavimąsi įstatymu; 2) įsigijimą būtent perkančiajai organizacijai reikalingų ir tinkamų objektų; 3) lėšų panaudojimo racionalumą; 4) tiekėjų nediskriminavimą, užtikrinant konkurenciją. Užsienio teisės doktrinoje pabrėžiama, kad pati „viešųjų pirkimų sistema buvo sukurta tam, kad užtikrinti racionalų, efektyvų ir optimalų viešųjų lėšų panaudojimą“, todėl ji turi tarnauti efektyviam valstybės resursų naudojimui, tiekėjų lygiateisiškumui ir realios konkurencijos užtikrinimui, korupcijos užkardymui²⁵.

Paminėtina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas itin ribotai reglamentuoja viešųjų pirkimų tikslus – nei Viešųjų pirkimų įstatyme, nei parengtame Viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentare²⁶ (toliau – VPI komentaras) nėra atskleidžiama jų esmė. Nors pirkimų tikslų sampratas vysto nacionaliniai apeliacinės bei kasacinės instancijos teismai, pateikdami VPI teisės normų aiškinimo ir taikymo taisykles, LAT praktikoje nėra detaliau atskleidžiami visi galimi viešųjų pirkimų (sistemos ir/arba teisės) tikslai ir jų turinys (o tai yra itin svarbu ne tik tolesniam teisės plėtojimui, teismų ir perkančiųjų organizacijų praktikai viešųjų pirkimų srityje, bet ir teisėkūrai²⁷), todėl jų platesniam suvokimui, aiškinimui ir taikymui reikėtų papildomai remtis teisės doktrinos kūrėjų parengtais darbais.

Įvairiose teisinėse sistemose galima rasti net aštuonis skirtingus viešųjų pirkimų pagrindinius tikslus: 1) vertė už pinigus (angl. *value for money*) – kaštų efektyvumas; 2) sąžiningumas/patikimumas (angl. *integrity*) – vengimas korupcijos ir interesų konfliktų; 3) viešoji atskaitomybė; 4) lygios galimybės ir vienodas požiūris į tiekėjus; 5) sąžiningas tiekėjų elgesys; 6) veiksmingas „horizontaliosios politikos“ (švietimo, socialinių, aplinkosauginių) tikslų įgyvendinimas; 7) tarptautinės prekybos skatinimas; 8) viešųjų

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje AB „TEO LT“ v. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, Nr. 3K-3-499/2011, kat. 45.4, 69.

²⁵ TVARONAVIČIENĖ, A. *Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos ypatumai ir efektyvumas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015, p. 39.

²⁶ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C3%85%C2%B3_komentaras_fn.pdf>.

²⁷ SOLOVEIČIK, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, p. 43.

pirkimų procesų efektyvumas.²⁸ Šių tikslų buvimas ir svoris skirtingose viešųjų pirkimų sistemose gali ženkliai skirtis, pvz., vienos sistemos žymiai labiau nei kitos didesnę (prioritetinę) reikšmę teikia sąžiningumo ir tiekėjų lygiateisiškumo užtikrinimui, kuris vykdomas kitų tikslų (socialinių ar atskaitomybės) sąskaita, ir kurio pasekoje valdžia yra pasirengusi sumokėti didesnę kainą pirkimuose arba prisiimti didesnes pirkimų proceso išlaidas, siekdama įgyvendinti šiuos prioritetus.

Vieni autoriai (pvz., S. Arrowsmith) pažymi, kad pirmasis iš aukščiau pastraipoje išvardintų tikslų yra pagrindinis tikslas beveik visose viešųjų pirkimų sistemose, t. y. siekis sėkmingai įsigyti reikiamų prekių, paslaugų ar darbų geriausiomis, palankiausiomis sąlygomis, dar vadinama verte už pinigus ar veiksmingumu ar ekonominiu efektyvumu²⁹. Kiti autoriai (pvz., S. Kelman, O. Dekel) išskiria ekonomiškumą (veiksmingumą), lygiateisiškumą ir sąžiningumą kaip *tris* pagrindinius tikslus, iš kurių esminiu viešųjų pirkimų sistemos tikslu, pasak O. Dekel, yra pripažįstamas sąžiningumas, kaip korupcijos, valdžios paslaugumo/prielankumo (angl. *favoritism*), „atstovavimo problemos“ (angl. *principal agent problem*) (ji kyla asmeniui suteikus įgaliojimus valstybės vardu sudaryti sutartis) mažinimo prielaida³⁰.

Sąžiningumo užtikrinimas, kaip daugelio valstybių pagrindinis viešųjų pirkimų sistemų tikslas, doktrinoje yra apibūdinamas įvairiomis sąvokomis, tokiomis kaip „dorumas“, „moralumas“, „patikimumas“³¹. Nors sąžiningumo stoka yra siejama pirmiausia su faktine (angl. *actual*) korupcija, visgi, sąžiningumo kaip „moralumo, dorumo, principingumo, patikimumo“ (angl. *probity* arba *integrity*) koncepcija, vis dažniau apima ne tik faktinės korupcijos eliminavimą, bet ir tikslą užkirsti kelią bet kokiam neteisėtam elgesiui, taikant taisykles, pavyzdžiui, draudžiančias tam tikros rūšies interesų konfliktus arba reikalaujančias juos deklaruoti, kurios padėtų apsisaugoti nuo korupcijos atgrasant korumpuotą elgesį ir gerinant tokio elgesio nustatymo lygį³².

Šio darbo autorė taip pat palaiko poziciją, jog sąžiningumas/patikimumas yra pamatinis viešųjų pirkimų sistemos elementas, kadangi būtent jis yra neatsiejama kitų tikslų pasiekimo sąlyga. Tačiau, autorės nuomone, abejotina, ar sąžiningumą turėtume

²⁸ ARROWSMITH, S. Understanding the purpose of the EU's procurement directives: the limited role of the EU regime and some proposals for reform. Iš *The Cost of Different Goals of Public Procurement*. Sweden: Konkurrensverket, Swedish Competition Authority, 2012, p. 46.

²⁹ ARROWSMITH, S. Understanding the purpose of the EU's procurement directives: the limited role of the EU regime and some proposals for reform. Iš *The Cost of Different Goals of Public Procurement*. Sweden: Konkurrensverket, Swedish Competition Authority, 2012, p. 47.

³⁰ DEKEL, O. The Legal Theory of Competitive Bidding for Government Contracts. *Public Contract Law Journal*, 2008, p. 240-241.

³¹ SOLOVEIČIK, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, p. 43.

³² ARROWSMITH, S. Understanding the purpose of the EU's procurement directives: the limited role of the EU regime and some proposals for reform. Iš *The Cost of Different Goals of Public Procurement*. Sweden: Konkurrensverket, Swedish Competition Authority, 2012, p. 53.

įvardinti viešųjų pirkimų *tikslu*. Viešųjų pirkimų pagrindinis tikslas – *įsigijimas* reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, racionaliai panaudojant tam skirtas lėšas – atspindi daugiau patį rezultatą (įsigyti prekes, panaudoti lėšas) nei jo pasiekimo principus ar būdus, todėl sąžiningumą visgi reikėtų laikyti labiau principu (ar pamatiniu nurodymu), nustatančiu viešųjų pirkimų subjektų privalomo elgesio modelį bei pirkimų teisėtumo atskaitos tašką, o ne savaiminiu tikslu. Žinoma, tam tikrais etapais valstybė gali turėti įvairių siekių, pvz., skatinti aplinkosaugą, efektyvų energijos vartojimą, socialiai reikšmingus ar kitokius ypatingais požymiais pasižyminčius pirkimus, tačiau abejotina, ar tai turėtų įvardinti viešųjų pirkimų tikslais, kadangi pagal jų paskirtį (ne kažko *siekti*, kaip kad tikslo atveju, bet kažko *laikytis, atsižvelgti*) jie yra viešųjų pirkimų principai, kaip ir lygiateisiškumas, nediskriminavimas, proporcingumas ar skaidrumas³³.

Nacionaliniai teismai, spręsdami ginčus ir analizuodami ar buvo laikomasi viešųjų pirkimų tikslo, paprastai atskiria jį nuo Viešųjų pirkimų *įstatymo* tikslų, tačiau tam tikrais atvejais pagal kalbinę išraišką viešųjų pirkimų tikslą sutapatina su kategorijomis, kurios VPI įvardytos kaip viešųjų pirkimų principai. Doktrinos kūrėjai (tyrėjai) analizuodami viešuosius pirkimus, taip pat yra linkę tikslų sąvoką interpretuoti plačiai, pasisakydami, jog viešųjų pirkimų tikslais laikoma sąžiningumas, interesų konfliktų ir korupcijos prevencija, lygiateisiškumas ir pan.³⁴ Kadangi šios sąvokos yra vartojamos gana liberaliai, magistro darbe viešųjų pirkimų tikslų, uždavinių, principų, siekių ir kitos joms analogiškos ar tapačios sąvokos bus pateikiamos taip, kaip jos yra pateiktos šiame darbe naudojamuose šaltiniuose, t. y. nėra adaptuojamos (keičiamos) pagal autorės aukščiau pristatytą viešųjų pirkimų tikslų ir principų atskirumo suvokimo koncepciją.

Pasak teisės doktrinos, sąžiningumas, kaip interesų konfliktų ir korupcijos prevencijos tikslas, yra glaudžiai susijęs su kitų viešųjų pirkimų tikslų (principų) – lygiateisiškumo, nediskriminavimo, o ypač, racionalaus lėšų naudojimo bei efektyvaus viešųjų išteklių valdymo – užtikrinimu. Ir nors galiojantis VPI iki šiol (kol į jį nėra perkeltos Direktyvos 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų nuostatos) tiesiogiai nėra įtvirtinęs sąžiningumo, interesų konfliktų ir korupcijos prevencijos tikslo, tai nereiškia, kad šis tikslas yra ignoruojamas teisiniame reguliavime ar teismų praktikoje, atvirkščiai, tai yra vienas iš kertinių ir dominuojančių visos viešųjų pirkimų sistemos tikslų. Atsižvelgiant į tai, kad teisė, kaip visuomeninių santykių reguliavimo priemonė pasižymi sisteminiu pobūdžiu, jos negalima traktuoti vien kaip teksto, kuriame *expressis verbis* yra išdėstytos

³³ LASTAUSKIENĖ, G.; RUDAUSKIENĖ, R. Viešųjų pirkimų skaidrumas kaip įstatymų leidėją saistantis principas. *Teisė*, 2015, p. 74.

³⁴ LASTAUSKIENĖ, G.; RUDAUSKIENĖ, R. Viešųjų pirkimų skaidrumas kaip įstatymų leidėją saistantis principas. *Teisė*, 2015, p. 73.

tam tikros teisės nuostatos, o teisinės realybės negalima traktuoti vien kaip jos tekstinės formos ir tiesiogiai išreikštų nuostatų visumos, kaip ir tam tikro eksplcitinio teisinio reguliavimo nenustatymo negalima traktuoti kaip atitinkamų visuomeninių santykių nereguliavimo apskritai³⁵. Todėl, teisinio reguliavimo kontekste, aukščiau aptarti viešųjų pirkimų tikslai yra perteikiami per lygiateisiškumo, nediskriminavimo ir skaidrumo principus, kuriais privaloma vadovautis viešųjų pirkimų procedūrose (VPĮ 3 str. 1 d.), teismų praktikoje – per akcentavimą bendrojo pobūdžio reikalavimų elgtis sąžiningai ir vengti interesų konfliktų. Taigi, nacionalinė viešųjų pirkimų sistema yra paremta analizuojamu sąžiningumo tikslu, kuris taip pat dominuoja ir praktikoje, o interesų konflikto vengimo pareigai keliamas didžiausias galimas standartas.³⁶

Pažymėtina, kad svarbi viešųjų pirkimų tikslų savybė yra ta, jog jie ne tik kad tarpusavyje glaudžiai susiję, tačiau ir tarpusavyje konkuruoja. Todėl situacijose, kuriose susiduria daug viešosios politikos sričių ir praktiškai neįmanoma pasiekti šių tikslų lygiavertės pusiausvyros, perkančiosioms organizacijoms tenka spręsti, kuriam iš jų turi būti teikiamas prioritetas atsižvelgiant į aplinkybes, ir kurią vertę jos turi pasirinkti už kainą (*value for money*), ir kurios vertės (arba kainos) sąskaita.³⁷ Pavyzdžiui, gali kilti tam tikri konfliktai (kolizijos) tarp tiekėjų lygiateisiškumo ir tarp pirkimų efektyvumo principų užtikrinimo: tarkime, kai geriausias pasiūlymas turi tam tikrų neatitikimų (pavėluotas pateikimas, trūksta dokumentų, parašų ar pan.), perkančioji organizacija turi nuspręsti ką pasirinkti – ar atmesti pasiūlymą, nepaisant to, kad jis yra geriausias, ar nepastebėti arba leisti ištaisyti nustatytus trūkumus. Jeigu nusprendžiama, kad tiekėjų lygybės principas yra svarbesnis nei perkančiosios organizacijos efektyvumas, tuomet toks pasiūlymas turėtų būti atmestas, net jeigu nukentės viešojo pirkimo (sandorio) efektyvumas. Tačiau jeigu svarbesnė vertybė yra pirkimų efektyvumas, tuomet pasiūlymo trūkumus būtų galima leisti ištaisyti, nors tai ir pažeistų tiekėjų lygybės principą, taikant jiems skirtingus standartus. Matome, jos visais atvejais susiduriama su tikslų konkuravimo dilema. Siekiant, kad ši tikslų konkurencija būtų tinkamai sprendžiama, pirma, yra svarbu ją nustatyti ir, antra, suprasti pageidaujamą jų hierarchiją, nes būtent viešųjų pirkimų tikslų ir jų svarbos *santykimumo* (angl. *relativity*) suvokimas yra raktas į tinkamą šios dilemos sprendimą³⁸.

³⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 88-3475; Konstitucinio teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 85-3094.

³⁶ SOLOVEIČIK, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, p. 47-49.

³⁷ DEKEL, O. The Legal Theory of Competitive Bidding for Government Contracts. *Public Contract Law Journal*, 2008, p. 238-239.

³⁸ DEKEL, O. The Legal Theory of Competitive Bidding for Government Contracts. *Public Contract Law Journal*, 2008, p. 257.

Nacionalinėje teisės doktrinoje taip pat pripažįstama, kad turi būti siekiama tinkamos pateiktų tikslų pusiausvyros, kurios dabar nėra: nacionalinė teisėkūra orientuoja į sąžiningumo, interesų konflikto ir korupcijos prevencijos bei atskaitomybės tikslų dominavimą, o LAT praktika – į efektyvumo tikslo vyravimą³⁹. Pripažįstant, jog skirtingus tikslus įgyvendinti vienodai aukštu intensyvumu nėra galimybių, ir sutinkant su pozicija, kad korupcija ir favoritizmas turi stiprų neigiamą poveikį visuomenei ir ekonomikai kaip visumai – trumpuoju laikotarpiu galbūt tai įtakoja tik perkančiosios organizacijos efektyvumą, tačiau ilginiui visuomenė pradeda prarasti pasitikėjimą vyriausybe, valdžia, galiausiai ir pačia valstybe – prieinama išvados, jog iš aukščiau aptartų trijų pagrindinių viešųjų pirkimų tikslų (sąžiningumo, tiekėjų lygiateisiškumo, viešųjų pirkimų ekonominio efektyvumo), sąžiningumas yra svarbiausias jų ir gerokai nusveriantis kitus du tikslus, kurių svarba yra panašiai lygiavertė tarpusavyje, tačiau žymiai mažesnė nei pirmojo tikslo. Sąžiningumo užtikrinimas yra pagrindinis viešųjų pirkimų sistemos ir viešųjų pirkimų teisės tikslas apskritai, todėl vertėtų nepamiršti problemų, galinčių kilti jį apleidus.⁴⁰

1.3 Viešųjų pirkimų principai

Viešųjų pirkimų įstatymo 3 str. 1 d. nustatyti pagrindiniai pirkimų principai – lygiateisiškumas, nediskriminavimas, abipusis pripažinimas, proporcingumas ir skaidrumas. Nors pačiame įstatyme šie principai detaliau nėra išplėtoti, parengtame VPI komentare didelis dėmesys skiriamas viešųjų pirkimų principų aiškinimui ir jų taikymui praktikoje⁴¹.

Lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principai (nusistovėjusioje ES Teisingumo Teismo praktikoje dar vadinami vienodo požiūrio principais⁴²) suprantami kaip pareiga vertinti vienodai tokius pačius reiškinius (aplinkybes) ir vienodai nevertinti skirtingų reiškinių (aplinkybių), jeigu tokio vertinimo negalima pateisinti objektyviomis

³⁹ SOLOVEIČIK, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, p. 61.

⁴⁰ DEKEL, O. The Legal Theory of Competitive Bidding for Government Contracts. *Public Contract Law Journal*, 2008, p. 267.

⁴¹ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. *Pranešimas spaudai*, 2013 m. vasario 7 d. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.vkontrole.lt/pranesimas_spaudai_spausdinti.aspx?id=17472>.

⁴² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. *2004 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje Arnold André GmbH & Co. KG/Landrat des Kreises Herford C-434/02*, EU:C:2004:800, 68 punktas.

priežastimis⁴³. Šie principai laikytini vienas kitą apimančiais (lygiateisiškumas apima nediskriminavimą), tačiau jų apimtys nėra lygiavertės. ES Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad nediskriminavimo principas yra vieno iš pagrindinių ES teisės principų – lygiateisiškumo specifinė išraiška, taip pat nurodęs, kad tiekėjus diskriminuojantis elgesys visuomet lems jų padėties nelygiateisiškumą, tačiau lygiateisiškumo nebuvimas nebūtinai reikš diskriminavimą.⁴⁴

Proporcingumo ir skaidrumo principai laikomi atsirandančiais (išplaukiančiais) iš lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principų⁴⁵ (LAT yra konstatavęs, jog nepakankamas skaidrumas ir proporcingumas gali lemti tiekėjų lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principų pažeidimą⁴⁶). Proporcingumo principas suprantamas kaip tikslo ir jo pasiekimui pasirenkamų priemonių derinimas⁴⁷, t. y. kad tikslo būtų siekiama adekvačiomis priemonėmis (ESTT yra nurodęs, jog priemonės privalo būti nediskriminuojančios, pagrįstos privalomais bendrojo intereso pagrindais, būtinos ir pakankamos, t. y. užtikrinančios, kad jomis siekiamas tikslas bus pasiektas, ir neviršijančios to, kas yra reikalinga siekiant tikslo⁴⁸). Skaidrumo principas yra laikomas vienu iš svarbiausių viešųjų pirkimų principų, apimančių bent dvi dedamąsias: iš vienos pusės jis siejamas su viešųjų pirkimų procedūrų viešumo užtikrinimu (pirkimo sąlygų išviešinimu, jų aiškumu, tikslumu, konkretumu ir nedviprasmiškumu⁴⁹), iš kitos pusės – su perkančiosios organizacijos nešališkumu atliekant šias procedūras⁵⁰ ir jos diskrecijos ribojimu, t. y. su garantija, kad perkančiosios organizacijos sprendimai bus priimti išimtinai pagal

⁴³ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C3%85%C2%B3_komentaras_fn.pdf>.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C3%85%C2%B3_komentaras_fn.pdf>.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C3%85%C2%B3_komentaras_fn.pdf>.

⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 9 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga A-3. *Teismų praktika*, 2009, nr. 31.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C3%85%C2%B3_komentaras_fn.pdf>.

⁴⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. *1995 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje Reinhard Gebhard/Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano C-55/94*, EU:C:1995:411, 37 punktas.

⁴⁹ SOLOVEIČIK, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, p. 50.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C3%85%C2%B3_komentaras_fn.pdf>.

nustatytas taisyklės⁵¹. ESTT yra konstatavęs, kad skaidrumas yra išplaukiantis iš tiekėjų lygiateisiškumo principo, kurio esmė yra skatinti „sveiką“ ir veiksmingą konkurenciją tarp viešųjų pirkimų dalyvių, ir pagrindinis skaidrumo principo tikslas yra užtikrinti, jog būtų pašalinta bet kokia perkančiosios organizacijos protegavimo (angl. *favouritism*) ar savivalės (angl. *arbitrariness*) rizika⁵². LAT laikosi analogiškos principinės pozicijos, kad skaidrumo principas padeda siekti kitų viešųjų pirkimų tikslų, pirmiausia – tiekėjų lygiateisiškumo, ir taip pat pasisako, jog skaidrumas yra vienas iš lemiamų veiksnių, užtikrinančių neiškraipytą konkurenciją (atveriančių vienodas sąlygas tiekėjams konkuruoti tarpusavyje – galimybių viešumą⁵³)⁵⁴. Skaidrumo principas taip pat lemia (ir reiškia) perkančiosios organizacijos veiksmų prognozavimą (nuspėjamumą)⁵⁵. Be abejonės, skaidrumas yra būtina sąlyga kuriant viešųjų pirkimų teisėtumo kontrolės sistemą⁵⁶.

Abipusio pripažinimo principas reiškia Europos Sąjungos valstybėse narėse išduotų dokumentų pripažinimą ir jį prilygina nacionalinių institucijų išduotų dokumentų pripažinimui, t. y. perkančiosios organizacijos šio principo yra įpareigojamos pripažinti kitose valstybėse narėse išduotus oficialiuosius dokumentus, liudijančius teikiamų prekių charakteristikų atitiktį kokybiniam standartams, patvirtinančius tiekėjų kvalifikaciją, užsienio tiekėjų atitiktį keliamiems viešojo pirkimo reikalavimams⁵⁷. LAT yra išaiškinęs, jog šis principas leidžia tiekėjams reikalauti, kad tais atvejais, kai jų kvalifikacija, siūloma prekė, paslauga ar darbas yra pripažįstamas vienoje valstybėje narėje, toks pripažinimas turi būti patvirtintas ir kitoje valstybėje narėje, kurioje siekiama šią prekę, paslaugą ar

⁵¹ SOLOVEIČIK, D. Viešųjų pirkimų principai: jų taikymas remiantis Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos teismų praktika. Justitia, 2008, nr.3 (69). Iš PLĖŠTIENĖ, G. Ar dalyvio, kurio pasiūlymas buvo atmestas, reikalavimas pateikti informaciją apie laimėjusį pasiūlymą, nepažeidžia nustatytų konfidencialumo reikalavimų: *magistro baigiamasis darbas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2010, p. 20.

⁵² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje Komisija/CAS Succhi di Frutta C-496/99, EU:C:2004:236, 110-111 punktai.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 9 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga A-3. *Teismų praktika*, 2009, nr. 31.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „15 minučių“ v. Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Nr. 3K-3-126/2010, kat. 45.4, 69.

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 3 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga (I) AC-38-1. *Teismų praktika*, 2013, nr. 38.

⁵⁶ LASTAUSKIENĖ, G.; RUDAUSKIENĖ, R. Viešųjų pirkimų skaidrumas kaip įstatymų leidėją saistantis principas. *Teisė*, 2015, p. 74.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą:

<https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C3%85%C2%B3_komentaras_fn.pdf>.

darbą parduoti⁵⁸. Abipusio pripažinimo principas glaudžiai susijęs su lygiaverčių standartų doktrina, kildinama iš nediskriminavimo ir lygiateisiškumo principų, pagal kurią, siekiant išvengti konkretaus tiekėjo protegavimo ir kitų dalyvių nelygiateisiškumo, perkančiajai organizacijai viešųjų pirkimų dokumentacijoje draudžiama nurodyti tikslus duomenis, apibūdinančius konkretų ir individualų pirkimo objektą⁵⁹.

Lietuvos teismų praktikoje VPI 3 str. 1 d. (viešųjų pirkimų principai) dažniausiai cituojami ir minimi drauge su VPI 3 str. 2 d. (viešųjų pirkimų tikslas), kaip jį papildančios dalys⁶⁰. LAT, pasisakydamas apie viešųjų pirkimų principų ir tikslo santykį, išaiškino, kad VPI 3 straipsnio nuostatų prasme išskirtinos dvi perkančiosios organizacijos veiksmų teisėtumo vertinimo situacijos: a) ar nepažeisti viešųjų pirkimų principai ir tikslas; b) ar nepažeistas tik viešųjų pirkimų tikslas. Viešųjų pirkimų tikslo ir principų santykis bei ryšys *per se* neeliminuoja situacijų, kai perkančioji organizacija viešojo pirkimo procedūras atlieka vadovaudamasi VPI reikalavimais, *inter alia*, užtikrindama viešųjų pirkimų principų laikymąsi, tačiau viešojo pirkimo sutartį sudaro neracionaliai panaudodama pirkimui skirtas lėšas, t. y. iš dalies nepasiekia viešųjų pirkimų tikslo.⁶¹ Todėl iš viešųjų pirkimų kylančius ginčus nagrinėjantys teismai, ieškovo reikalavimu ar *ex officio* gali spręsti dėl perkančiosios organizacijos veiksmų bet kuriuo iš nurodytų jos veiklos vertinimo pagrindų, taigi, nepaneigiama teismų galimybė perkančiosios organizacijos veiksmų teisėtumą vertinti ir dėl to priimti sprendimą, pavyzdžiui, tik racionalaus lėšų panaudojimo tikslo pagrindu.⁶²

Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamą praktiką⁶³, plačiai pristatytą ir VPI komentare, viešųjų pirkimų principai iš esmės yra bendrųjų teisės principų – teisingumo, sąžiningumo, protingumo – turinio konkreti išraiška, todėl tinkamas jų aiškinimas ir taikymas reiškia tinkamą bendrųjų teisės principų aiškinimą ir taikymą. Šie principai yra ne tik perkančiųjų organizacijų, bet ir dalyvių (tiekėjų) teisių bei pareigų viešuosiuose pirkimuose tiesioginis šaltinis, o taip pat, tiesiogiai taikytinos teisės

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „ERP“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Nr. 3K-3-583/2008, kat. 45.4, 69.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 9 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga A-3. *Teismų praktika*, 2009, nr. 31.

⁶⁰ SOLOVEIČIK, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, p. 43.

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 3 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga (I) AC-38-1. *Teismų praktika*, 2013, nr. 38.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Specialus autotransportas“ v. Klaipėdos miesto savivaldybės administracija, Nr. 3K-3-249/2011, kat. 45.4, 69.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 9 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga A-3. *Teismų praktika*, 2009, nr. 31.

normos⁶⁴. LAT pabrėžia, jog viešųjų pirkimų principų laikymasis ir tinkamas taikymas yra viešųjų pirkimų tikslų pasiekimo garantas. Todėl vien tik šių principų pažeidimas lemia perkančiosios organizacijos veiksmų neteisėtumą, t. y. net nepažeidžiant jokių kitų papildomų teisės normų, yra pakankamas pagrindas kreiptis į teismą reikalaujant pripažinti jos veiksmus neteisėtais⁶⁵; kiekvienas viešųjų pirkimų principų pažeidimas laikytinas esminiu, yra objektyvaus ir absoliutaus pobūdžio⁶⁶ (nėra svarbios šalutinės aplinkybės, pvz., PO nepatyrimas ar kaltė, žalos dydis), o taip pat reiškia ir imperatyviųjų teisės normų pažeidimą (dėl šių normų sąsajų su viešojo intereso apsauga)⁶⁷. Todėl viešųjų pirkimų įstatymo nuostatos turi būti aiškintinos ir taikytinos taip, kad būtų apgintas viešasis interesas⁶⁸. Tiesa, nors užsienio teisės doktrinoje lygiateisiškumas, nediskriminavimas, konkurencijos užtikrinimas yra traktuojami kaip viešųjų pirkimų siekiai (tikslai), visgi jie neturėtų būti siektiniais patys savaime (savitiksliais), kadangi jie yra tik priežastis (principai), „pamatas“ viešųjų pirkimų tikslo pasiekimui⁶⁹.

Apibendrinant 1.1 ir 1.2 poskyriuose atliktą analizę, galima teigti, jog nors VPĮ 3 str. nėra aiškiai įtvirtinto viešųjų pirkimų principų ir tikslo santykio, jį galima nustatyti sistemiškai aiškinant VPĮ 3 str. 1 ir 2 dalis, vadovaujantis teismų praktika bei remiantis teisės doktrina, kuri parodo, kad viešųjų pirkimų tikslas ir principai yra glaudžiai susiję tarpusavyje, vienas iš kito išplaukiantys ir vienas kitą apimantys bei papildantys, tačiau tuo pačiu tam tikrais atvejais ir vienas su kitu konkuruojantys. Viešųjų pirkimų sistema turi garantuoti trijų tikslų pasiekimą: pirma, *sqžiningumo*, užkertančio kelią korupcijai ir veiksmingai kovojančio su „atstovavimo problema“; antra, ekonominio efektyvumo; trečia, lygių galimybių sudarymo. Tinkamas šių tikslų hierarchijos nustatymas ir jų įgyvendinimas vadovaujantis proporcingumo principu, suponuoja viešųjų pirkimų sistemos svarbiausiųjų siekių – teisingumo, teisėtumo, atvirumo, antikorporacinės bei konkurencinės aplinkos skatinimo – užtikrinimą.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C3%85%C2%B3_komentaras_fn.pdf>.

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Lemminkainen Lietuva“ v. VĮ „Kauno aerouostas“, Nr.3K-3-150/2010, kat. 45.4.

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 9 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga A-3. *Teismų praktika*, 2009, nr. 31.

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Technologinių paslaugų sprendimai“ v. Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos, Nr. 3K-3-323/2009, kat. 45.4.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „ERP“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Nr. 3K-3-583/2008, kat. 45.4, 69.

⁶⁹ ARROWSMITH, S. Understanding the purpose of the EU's procurement directives: the limited role of the EU regime and some proposals for reform. Iš *The Cost of Different Goals of Public Procurement*. Sweden: Konkurrensverket, Swedish Competition Authority, 2012, p. 60.

2. INTERESŲ KONFLIKTO SAMPRATA, RŪŠYS, REGLAMENTAVIMAS

2.1 Interesų konflikto samprata

Interesų konfliktai (angl. *conflicts of interest*) tarp valstybių politikų ir tarnautojų gyvuoja taip pat seniai kaip ir pats viešasis administravimas.⁷⁰ Tačiau pati sąvoka „interesų konfliktas“ nėra tokia jau ilgaamžė: pirmą kartą kažkas panašaus į šį terminą buvo paminėta Jungtinėse Amerikos Valstijose 1949 m. teismo byloje, o 1950 m. nurodyta federaliniuose įstatymuose; periodiniuose teisės leidiniuose antraščių „interesų konfliktas“ nebuvo iki 1967 m.; etikos kodeksuose apibrėžimai „interesų konfliktai“, „nepageidaujami interesai“, „priešingi interesai“, „išankstinis nusistatymas“, pradėjo įsitvirtinti nuo 1970 m.; įprastuose anglų kalbos žodynuose šis terminas atsirado prieš 1971 m., o Amerikos teisės žodyne (*Black's law dictionary*) pasirodė tik 1979 m.⁷¹

Interesų konfliktas, kaip reiškiny, buvo traktuojamas kaip viešojo administravimo, politinių ir teisinių problemų fenomenas⁷². Siekiant paaiškinti šį fenomeną, iki jam bus surastas tinkamas pavadinimas, profesionalų bendruomenių atstovai sukūrė sąvoką „interesų konfliktas“. Taigi terminas „interesų konfliktas“ pats savaime nėra save paaiškinantis (angl. *self-explanatory*) ar savaime suprantamas, kadangi jis yra savotiškas posakis, frazeologizmas (angl. *idiom*). Todėl tam tikrose srityse, kuriose skirtingų aplinkybių ir elgesių įvairovė gali patekti po šio termino sąvoka, jis negali būti naudojamas kaip eksplicitinis, t. y. kiekvieną kartą turi būti aiškinama jo samprata bei specifiniai būdai vengti ar valdyti situacijas, patenkančias į „interesų konflikto“ sąvoką.⁷³

Tradiciškai interesų konfliktas buvo vertinamas kaip situacija, kurioje valstybės tarnautojas pasitelkia valstybės tarnybą siekiant naudoti (pagerinimo) savo asmeniniams

⁷⁰ LANKESTER, T. Conflict of interest: A historical and comparative perspective. Iš *Managing conflict of interest: Frameworks, Tools and Instruments for Preventing, Detecting and Managing conflict of interest*. The Asian Development Bank (ADB)/Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2008, p. 10.

⁷¹ DAVIS, M.; JOHNSTON, J. Conflict of Interest in Four Professions: A Comparative Analysis [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK22946/>>.

⁷² GENCKAYA, O. F. Conflict of Interest. Academic research report, 2009 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/TYEC/1062-TYEC%20Research%20-%20Conflict%20of%20Interest.pdf>>.

⁷³ DAVIS, M.; JOHNSTON, J. Conflict of Interest in Four Professions: A Comparative Analysis [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK22946/>>.

interesams. Kadangi yra daug nesutarimų ir painiavos dėl šio termino reikšmės (prasmės), svarbu ne tik apibrėžti sąvoką „interesų konfliktas“, bet ir kiekvieną kartą ją paaiškinti.⁷⁴

Interesų konflikto sampratų įvairovę nusako paskirų užsienio šalių autorių, nacionalinių, regioninių bei tarptautinių organizacijų vartojamos apibrėžtys:

- Teisinės (anglų) kalbos žodyne⁷⁵ terminas „interesų konfliktas“ apibrėžiamas kaip situacija, kai asmuo turi pareigą daugiau nei vienai šaliai (asmeniui ar organizacijai), tačiau jos negali teisingai įvykdyti taip, kad realiai ar galimai nepažeistų tų abiejų šalių interesų; tai nutinka kai asmens privatūs interesai yra nesuderinamai su geriausios naudos klientui siekiu, arba, kai valstybės tarnautojo asmeniniai interesai prieštarauja jo pareigai būti lojaliam visuomenės (viešiesiems) interesams;

- K. Kernaghan interesų konfliktą sieja su viena labiausiai paplitusių ir problemiškesnių neetiškos veiklos formų, ir kartu D. Siegel įvardija interesų konfliktą kaip padėtį, kai valstybės tarnautojas turi privačių ar asmeninių interesų, galinčių įtakoti objektyvų tarnybinių pareigų atlikimą ar sudarančių tokios įtakos išpūdį;

- M. McDonald interesų konfliktą apibūdina kaip situaciją, kai asmuo turi privatų interesą, pakankamą susidaryti išpūdžiui, kad galima įtaka jo tarnybinių pareigų atlikimui;

- T. L. Cooper interesų konfliktą nusako dviejų vaidmenų konfliktu – viešojo vaidmens (turinčio objektyvią atsakomybę) ir privataus vaidmens (savanaudiškų interesų ir galimybės turėti asmeninės naudos ar įgyti asmeninį pranašumą), ir kaip viešojo administravimo etikos tyrėjas, jis išvelgia ne tik teisinius, bet ir etinius interesų konflikto aspektus – socialinio statuso pokyčius, prisirišimą, nenusipėjimą, valdžią, daromą įtaką asmeninei ar kitų gerovei, pripažinimui ir kt.;

- R. E. Frederick interesų konfliktą (organizacijų kontekste) apibrėžia kaip situaciją, kai atstovo (darbuotojo) interesai veikia jo sprendimą jo paties ar trečiosios šalies naudai, o tai prieštarauja jo atstovaujamojo (darbdavio) interesams, ir todėl tai traktuojama atstovo ir atstovaujamojo sutarties „sulaužymu“ – prisiimtų įsipareigojimų būti lojaliam pažeidimu;

- K. G. Denhardt ir S. C. Gilman sutaria, kad interesų konfliktas galimas bet kokioje visuomenės gyvenimo srityje (nebūtinai valdžios ar viešajame sektoriuje) susidūrus dviem interesams;⁷⁶

⁷⁴ KERNAGHAN, K.; LANGFORD, J. *The Responsible Public Servant*. Second Edition. The Institute of Public Administration of Canada (IPAC), 2014, p. 131.

⁷⁵ Teisinės kalbos žodynas [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=292>>.

⁷⁶ PALIDAUSKAITĖ, J. Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos. *Politologija*, 2010, p. 6-7.

- Tarptautinė kovos su korupcija organizacija (angl. *Transparency International, TI*) antikorpinių terminų žodyne nurodo, jog interesų konfliktas yra situacija, kurioje asmuo, atstovaudamas vyriausybės, verslo, žiniasklaidos ar pilietinės visuomenės organizacijai, kurioje jis eina savo pareigas, susiduria su pasirinkimu tarp tų tarnybinių pareigų bei reikalavimų ir privačių interesų;⁷⁷

- Tarptautinė Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD*) bendrai interesų konfliktą apibrėžia kaip konfliktą tarp viešojo sektoriaus pareigūno viešosios valdžios funkcijų ir jo privačių interesų, kurie galėtų daryti netinkamą įtaką jo oficialių pareigų ir funkcijų vykdymui;⁷⁸

- Jungtinės Karalystės Nacionalinis audito biuras (angl. *National Audit Office, NAO*) savo audito ataskaitoje suformulavo, kad interesų konfliktas yra aplinkybių visuma (rinkinys), sukurianti riziką, kad asmens gebėjimas priimti (taikyti) sprendimą pagal savo tarnybines pareigas (vaidmenį), gali būti susilpnėjęs ar įtakojamas antrinių interesų; konfliktai gali egzistuoti ir tuomet, jeigu aplinkybės sukuria riziką, kad sprendimas galėjo būti įtakotas, nepriklausomai, ar asmuo iš tikrųjų gavo naudą; vien konkuruojančių interesų buvimo suvokimas gali būti laikomas interesų konfliktu;⁷⁹

- Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (STT) nurodo, kad interesų konfliktas – tai tokia situacija, kai bet kokios profesijos atstovas (valdžios, verslo, žiniasklaidos, viešosios organizacijos, ir pan.) turi rinktis tarp pareigų (funkcijų) vykdymo, kurio reikalauja užimama pozicija, ir privataus intereso;⁸⁰

- Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatyme⁸¹ interesų konfliktas apibrėžiamas kaip situacija, kai valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo, atlikdamas pareigas ar vykdydamas pavedimą, privalo priimti

⁷⁷ Transparency International (TI). Anti-corruption glossary [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.transparency.org/glossary/term/conflict_of_interests>.

⁷⁸ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Conflict of Interest Policies and Practices in Nine EU Member States: A Comparative Review. Sigma Paper, 2006, No. 36, p. 6 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=gov/sigma\(2006\)1/REV1&doclanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=gov/sigma(2006)1/REV1&doclanguage=en)>.

⁷⁹ National Audit Office (NAO). Conflicts of Interest. Report, 2015, p. 6 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2015/01/Conflicts-of-interest.pdf>>.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. Antikorpucijos vadovas verslui, 2016, p. 35 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.stt.lt/documents/korupcijos_prevencija_2016/Antikorpucijos_vadovas_verslui_2016_12_06_viesinimui.pdf>.

⁸¹ Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 67-1659 (nauja įstatymo redakcija nuo 2000-02-29. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 18-431).

sprendimą ar dalyvauti jį priimant ar įvykdyti pavedimą, kuris yra susijęs ir su jo privačiais interesais (2 str. 4 d.).

Apibendrinant aukščiau pateiktas sampratas ir apibrėžimus, galima daryti išvadą, kad interesų konfliktas gali kilti tuomet, kai asmuo turi du skirtingus interesus, kurie tarpusavyje gali konkuruoti, ir nėra aišku, kuris iš šių interesų įtakos (paveiks, nukreips) asmens elgesį. Kitaip tariant, interesų konfliktai yra susiję su *situacijomis*, kuriose valstybės tarnautojas, darbuotojas ar kitas asmuo *turi ar gali turėti* privatų ar asmeninį interesą, *įtakojančią ar galintį įtakoti* objektyvų jo tarnybinių pareigų vykdymą.

Kaip matome, yra skiriami *du* interesų konflikto elementai – tai dviejų krypčių „interesai“, kurie tarpusavyje konkuruoja⁸²:

- 1) „privatus arba asmeninis interesas“ – tai gali reikšti asmens savanaudišką interesą (angl. *self-interest*) (pvz., gauti finansinę naudą arba išvengti nuostolių), asmens šeimos, artimųjų ar verslo partnerių interesus;
- 2) „objektyvus pareigų vykdymas“ – tai susiję su asmens gebėjimu atlikti savo pareigas taip, kaip organizacijai ar visuomenė yra labiausiai suinteresuota.

Organizacijų interesų konfliktus pristatantys autoriai išskiria *tris* intereso konflikto elementus: 1) konfliktuojanti šalis (subjektas); 2) interesas (faktiškas arba preziumuojamas), kurį konfliktuojanti šalis turi tam tikroje situacijoje; 3) atsakomybė (arba pareiga), kurią konfliktuojanti šalis turi prieš trečiąsias šalis. Privačiame interesų konflikte konfliktuojanti šalis bus asmuo (žmogus), o organizaciniame – organizacija. Šis skirtumas turi mažiausiai vieną prielaidą ir vieną pasekmę. Prielaida yra ta, kad visi asmenys, kurie yra susiję su organizacija – darbuotojai, pareigūnai, tarnautojai, atstovai – savo interesus, kažkuria prasme, traktuos kaip organizacijos, o pasekmė yra tokia, jog bandys juos tęsti (turėti) ir toliau. Konfliktuojančios šalies interesas visuomet yra tai, kas lengvai gali būti atpažįstama kaip „interesas“. Dažniausiai tai bus finansinis interesas, t. y. piniginis arba susijęs su pinigais (pvz., turtinis), ir jis yra ne kažkieno kito kaip tik konfliktuojančios šalies asmeninis interesas, kuris būtent ir sukelia interesų konfliktą, kitaip tariant, jokių kitų asmenų interesai negali sukelti asmeninio interesų konflikto. Būtent toks požiūris neleidžia su organizacija susijusių asmenų interesus priskirti organizacijos interesams (organizacijos interesai \neq darbuotojų interesai). Konfliktuojančios šalies pareiga trečiajai šaliai yra būtent tas konkuruojantis interesas tame konflikte. Nors konfliktuojančios šalies pirmąjį (privatų) interesą konflikte yra paprasta identifikuoti, tai tos kitos konflikto pusės (konkuruojančios pirmajai) dažniausiai

⁸² Canadian Council for International Co-operation (CCIC). A Practical Introduction to Managing Conflict of Interest Situations, 2008, p. 2 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ccic.ca/_files/en/what_we_do/002_ethics_coi_pub.pdf>.

nepastebėsime kaip *intereso*, ir kaip šie abu interesai „kertasi“. Visais atvejais, interesų konfliktas bus tuomet, kai konfliktuojančios šalies asmeninis interesas „kirsis“ su konfliktuojančios šalies pareigos trečiajam šaliai interesu, kuris paprastai reiškia priėmimą trečiajam šaliai sąžiningo sprendimo, „nesutepto“ asmeniniais interesais.⁸³

Valstybės (viešosios) tarnybos interesų konfliktų tyrėjai teigia, kad interesų konfliktą apima (sudaro) priešprieša tarp dviejų pagrindinių faktorių – privataus intereso ir viešosios pareigos. Čia išskiriami *trys* interesų konfliktų elementai: 1) asmens privatus interesas; 2) organizacijos interesas; 3) visuomenės arba viešasis interesas. Paskutinės dvi kategorijos susietos būtent per valstybės tarnautojo oficialiosios/viešosios pareigos sąvoką, todėl pagal ją interesų konfliktas galėtų būti charakterizuojamas kaip privataus intereso ir viešojo intereso atsiskyrimas (angl. *disjunction*).⁸⁴

Tokia interesų konfliktų koncepcija iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti pakankamai paprasta – pareiga vengti interesų konfliktų yra pareiga valstybės tarnautojams neleisti savo asmeniniams interesams trukdyti siekti viešojo intereso. Net jeigu tam tikrose situacijose būtų sunku apibrėžti kas yra viešasis interesas, turėtų būti pakankamai lengva užtikrinti, kad asmeniniai interesai netrukdytų tinkamam tarnybinių pareigų vykdymui. Atrodytų viskas paprasta, tačiau pastaraisiais metais interesų konfliktai nuo pakankamai aiškios sampratos keičiasi į sudėtingas koncepcijas ir idėjas, kurios stipriai paliečia tarnautojo gyvenimą. Šalia tradicinių pareigų, kurios yra siejamos su kiekvieno tarnautojo veikla, yra apibrėžtas ir rinkinys netinkamo elgesio, kuris įvardijamas kaip nusikalstamo pobūdžio, pavyzdžiui, prekyba poveikiu, piktnaudžiavimas valdžia ir pasitikėjimu, kyšio ar neleistinų dovanų ėmimas, savivalė, nepotizmas, korupcija.⁸⁵

G. Carney taip pat akcentuoja interesų konflikto sąsajas su korupcija, pabrėždamas, kad visi korupcijos atvejai apima interesų konfliktus, tačiau atvirkščias teiginys ne visuomet yra teisingas.⁸⁶ Ir interesų konflikto, ir korupcijos atveju problema kyla tuomet, kai naudojantis situacija (piktnaudžiaujant užimamomis pareigomis), asmeninis interesas yra iškeliamas virš visuomeninio (viešojo) intereso. Ir nors interesų konfliktas nėra aiškiai atskirtas nuo tokių nusikalstamo pobūdžio veiklų kaip korupcija, visgi tai yra du skirtingi

⁸³ GORDON, D. I. Organizational Conflicts of Interest: A Growing Integrity Challenge" (2005). GW Law Faculty Publications & Other Works. Paper 603, 2005, p. 3 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą:

<http://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1688&context=faculty_publications>.

⁸⁴ DAVIDS, C. *Conflict of Interest in Policing: Problems, Practices and Principles*. Sydney: The Institute of Criminology, 2008, p. 17.

⁸⁵ LANGFORD, J. V. Conflict of interest: what the hell is it? OPTIMUM (The Journal of Public Sector Management) [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą:

<<https://dspace.library.uvic.ca/bitstream/handle/1828/2350/conflict%20of%20interest.pdf?sequence=10&isAllowed=y>>.

⁸⁶ PALIDAUSKAITĖ, J. Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos. *Politologija*, 2010, p. 13.

dalykai. Iš tikrųjų, interesų konfliktai teisingai turėtų būti suprantami kaip *situacija, o ne elgesys (veiksmas)*, ir tinkamai aiškinama, jog valstybės pareigūnas save gali identifikuoti interesų konflikto situacijoje, faktiškai neatlikdamas jokio realaus neteisėto ar korumpuoto veiksmo, tiesiog joje galima atsidurti ir nieko nedarant. Vis tik, nors interesų konfliktas pats savaime nėra korupcija ar sukčiavimas (jis net savaime nėra neetiškas, nes įvairūs interesai yra tikėtina žmogaus būties dalis, reikalinga jo funkcionavimui, socializacijai, kt.⁸⁷), tokia situacija, kurioje atsiranda galimybės piktnaudžiauti viešąja tarnyba siekiant asmeninės naudos, turi nesąžiningos elgsenos potencialą.⁸⁸

2.2 Interesų konfliktų rūšys (klasifikacija)

Interesų konfliktai paprastai skirstomi į dvi kategorijas pagal interesų pobūdį: *turtiniai* (angl. *pecuniary*) ir *neturtiniai* (angl. *non-pecuniary*) interesai. *Turtiniai* interesai paprastai apima faktinę arba potencialią finansinę naudą. Jie gali kilti dėl asmenų ar jų šeimos narių, turinčių tam tikro turto, akcijų ar užimančių tam tikrą poziciją įmonėje, organizuojančioje viešuosius konkursus, priimančių dovanas ar svetingumą (angl. *hospitality*), gaunančių pajamas iš kito darbo. *Turtiniai* interesai nebūtinai reiškia naudą, susijusią su konkrečių pinigų gavimu, tai gali būti turto vertės padidėjimas dėl palankaus sprendimo, arba konkretaus konkurso dalyvio palaikymas (protegavimas) dėl sutarties sudarymo. *Neturtiniai* interesai neturi finansinio aspekto. Jie gali kilti iš asmeninių ar šeiminių santykių, dėl dalyvavimo socialinėje, kultūrinėje, sporto ar panašiose veiklose.

Akivaizdžiausias pavyzdys yra asmeninis interesas, susijęs su šeimos nariais. Pavyzdžiui, įdarbinimo specialistas gali turėti asmeninį interesą įtakoti įdarbinimo procedūrą, siekiant užtikrinti darbo vietos suteikimą būtent jo šeimos nariui, be jokio intereso kada nors gauti kokios nors finansinės naudos, tačiau tokiu būdu jis tampa šališku ir taip pažeidžia savo tarnybinių pareigų atlikimą. Arba, savivaldybės švietimo įstaigų aprūpinimo skyriaus specialistas, turintis ikimokyklinio amžiaus vaiką, priimdamas sprendimą dėl ikimokyklinio ugdymo įstaigų plėtros, gali turėti asmeninį

⁸⁷ DAVIDS, C. *Conflict of Interest in Policing: Problems, Practices and Principles*. Sydney: The Institute of Criminology, 2008, p. 20.

⁸⁸ GENCKAYA, O. F. Conflict of Interest. Academic research report, 2009, p. 4 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/TYEC/1062-TYEC%20Research%20-%20Conflict%20of%20Interest.pdf>>.

interesą skirti finansavimą būtent tai ikimokyklinei įstaigai, kurią lanko jo vaikas, ir tai gali turėti įtakos nešališkam jo sprendimui ir netinkamam viešųjų pareigų vykdymui.⁸⁹

Interesų konfliktai būna įvairūs, nuo asmenį diskredituojančio elgesio iki nuskalstamų veiklų (veikų). Kadangi nėra vieningai bendro interesų konflikto apibrėžimo, Kanados teisinė sistema, pavyzdžiui, diferencijuoja *realų/tikrą* (angl. *real*), *potencialų/galimą* (angl. *potential*) ir *tariamą/numanomą* (angl. *apparent*) interesų konfliktus (1996 m. Kanados Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad net ir mintis apie galimą valstybės tarnautojo interesų supainiojimą daro tokią pačią žalą demokratiniam procesui kaip tikras interesų konfliktas⁹⁰), ir pateikia jų pagrindines sąvokas: *realus* interesų konfliktas reiškia situaciją, kai valstybės tarnautojas turi privatų interesą (ekonominį ar kitokį, pvz., draugystės ar šeimos), kuris yra pakankamas daryti įtaką jo tarnybinių pareigų vykdymui; *potencialus* interesų konfliktas reiškia „prognozavimą“ (galimybę numatyti, nuspėti) (angl. *foreseeability*), tai kai asmuo gali numatyti, kad jo privatus interesas kada nors ateityje gali būti pakankamas įtakoti jo tarnybinių pareigų vykdymą, bet kol kas neįtakoja; *tiriamas/numanomas* interesų konfliktas yra kai pakankamai gerai informuotas asmuo turi suvokimą/supratimą arba pagrįstą nuogaštavimą, kad interesų konfliktas egzistuoja.⁹¹

Kita klasifikacija interesų konfliktus skiria į *aktualius/faktinius* (angl. *actual*), o taip pat į kitus interesus, kurie kol kas nėra realūs, tačiau gali būti interesų konfliktų objektu: *įsivaizduojami* (angl. *perceived*) ir *potencialūs* (angl. *potential*). *Aktualus* interesų konfliktas yra situacija, kurioje tarnautojo privatus interesas daro įtaką, turėjo įtakos, ar galėjo turėti įtakos nesąžiningam (ar pakenkti sąžiningam) jo tarnybinių pareigų atlikimui. *Įsivaizduojamas* interesų konfliktas yra tada, kai valstybės pareigūnas yra tokioje padėtyje, kuri „pagal savo išvaizdą“ *kitiems atrodo* kaip galinti būti įtakojama (angl. *to appear to be influenced*) jo asmeninių interesų atliekant savo pareigas, t. y. šis konfliktas susijęs su tokiomis situacijomis, kai yra asmeninis interesas, kuris kitiems įsivaizduojamas (atrodo) kaip įtakojantis ar galintis įtakoti tarnautojo pareigų atlikimą (arba visuomenė turi pagrįstų priežasčių taip manyti), nors iš tiesų ta įtaka nėra pernelyg

⁸⁹ GENCKAYA, O. F. Conflict of Interest. Academic research report, 2009, p. 6 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą:

<<https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/TYEC/1062-TYEC%20Research%20-%20Conflict%20of%20Interest.pdf>>.

⁹⁰ PALIDAUSKAITĖ, J. Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos. *Politologija*, 2010, p. 14.

⁹¹ RADFORD, B. Dealing with conflict of-interest issues in government and politics: The Canadian experience. Iš *Managing conflict of interest: Frameworks, Tools and Instruments for Preventing, Detecting and Managing conflict of interest*. The Asian Development Bank (ADB)/Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2008, p. 47-48.

reikšminga arba tai nėra įtaka ir negalėtų daryti realaus poveikio.⁹² *Potencialus* interesų konfliktas yra tuomet, kai valstybės pareigūnas yra tokioje padėtyje, kuri gali būti ateityje įtakota (angl. *may be influenced in the future*) jo asmeninių interesų atliekant savo pareigas, t. y. šis konfliktas susijęs su situacijomis, kai tarnautojas turi asmeninio pobūdžio interesą, potencialiai galintį sukelti interesų konfliktą kada nors ateityje.⁹³

Sąvoka „numanomas/numatomas“ (angl. *apparent*) iš tiesų gali sukelti sumaištį, todėl tikslinga pabrėžti, kad interesų konfliktas, kuris nėra realus/faktinis, iš esmės yra įsivaizdavimo reikalas. Pavyzdžiui, *Aetna* ir *DZS/Baker* bylų (nagrinėtų JAV teismuose, - *aut. past.*) atveju, klausimas buvo ne tame, ar viešojo pirkimo komisijos nariai buvo šališki vertinant konkurso pasiūlymus, o tame – ar protingas, rūpestingas žmogus būtų pastebėjęs/supratęs (galėtų įsivaizduoti), kad vertintojų objektyvumui galėjo būti pakenkta interesų konflikto, nepriklausomai nuo asmenų sąžiningumo/patikimumo (angl. *integrity*). Kitaip tariant, problema kyla ne iš asmenų elgesio ar jų patikimumo, bet iš konflikto *situacijos/padėties*, su kuria asmenys susiduria (į ją patenka) realybėje. Šis „įsivaizdavimo“ klausimas skirtinguose kontekstuose gali būti traktuojamas skirtingai, pvz., viešajame pirkime, kuriame konkursą laimėjęs dalyvis yra įtariamasis „susitepęs“, – jau yra interesų konfliktas. Tačiau kai viešojo pirkimo procesas yra „nesuteptas“ įtarinėjimais, tačiau konkurso laimėtojas galimai susidurs su interesų konfliktais ateityje vykdant sutartį, interesų konfliktas yra *potencialus*. Jeigu viešojo pirkimo procedūra vyko skaidriai (buvo „nesutepta“), akivaizdu, kad interesų konfliktas yra tik potencialus ir nėra jokios būtinybės įrodinėti, kad jis sukels žalą. Potencialių konfliktų atveju, situacija labai priklauso nuo sudarytos viešosios sutarties pobūdžio. Svarbus klausimas, ar konkurso laimėtojas ateityje turės atlikti darbus, kuriems bus reikalingi *papildomi* perkančiosios organizacijos sprendimai, ar neturės. Jeigu perkančiosios organizacijos sprendimai nebus reikalingi, aišku, nebus ir rizikos šališkumui, tačiau jeigu paslaugų pobūdis apsprendžia, kad sprendimai bus reikalingi, tuomet potencialūs interesų konfliktai ateityje gali turėti įtakos, tad gali tekti spręsti *įsivaizduojamus* interesų konfliktus.⁹⁴

⁹² GERXHI, J; MAMUTI, A. The policies of identifying and managing conflicts of interest of civil servants in the civil service. *Academicus – International Scientific Journal*, p. 135 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.academicus.edu.al/nr3/Academicus-MMXI-3-134-144.pdf>>.

⁹³ Conflict of Interest Policies and Practices in Nine EU Member States: A Comparative Review. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). *Sigma Paper*, 2006, No. 36, p. 6 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=gov/sigma\(2006\)1/REV1&doclanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=gov/sigma(2006)1/REV1&doclanguage=en)>.

⁹⁴ GORDON, D. I. Organizational Conflicts of Interest: A Growing Integrity Challenge" (2005). *GW Law Faculty Publications & Other Works*. Paper 603, 2005, p. 14-15 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1688&context=faculty_publications>.

Akivaizdu, kad *realus* interesų konfliktas yra traktuojamas kaip esantis iš tiesų, vykstantis faktiškai. Tuo tarpu *įsivaizduojamas* interesų konfliktas apima ne tik fakto klausimą, bet ir kitas pagrįstas priežastis, skatinančias visuomenę manyti (įsivaizduoti), kad tarnautojas veikė interesų konflikto zonoje. Vien frazė „pagal savo išvaizdą“ atspindi objektyviai neapibrėžtą situaciją, todėl susiduriama su subjektyviu interesų konflikto situacijos vertinimu, nes ne kiekvienoje situacijoje jis gali būti pakankamai pastebimas (akivaizdus). Tokia pati dilema kyla ir dėl *galimų* interesų konfliktų. Šiuo atveju, tikimybė, kuri referuoja į tarnautojo privačius interesus, gali įvykti ateityje (tapti realiu interesų konfliktu), arba neįvykti (netapti realiu konfliktu). Čia nurodytas dar vienas sunkiai objektyviai nustatomas kriterijus – galimybė arba tikimybė (angl. *probability*). Kuo didesnė bus tarnautojo įtaka (valdžia), tuo didesnė bus tikimybė, kad jis ateityje turės realių interesų konfliktų. Todėl pats sąvokos „galimi interesų konfliktai“ apibrėžimas yra ganėtinai problematiškas. K. Kernaghan ir J. Langford teigimu, „svarbu atpažinti *įsivaizduojamus* ir *galimus* interesų konfliktus, nes jie labai išplečia interesų konflikto sampratą, ji tampa neapibrėžta ir galbūt net neteisinga (angl. *unfair*)“.⁹⁵

Apskritai, valstybės pareigūnai neišvengiamai turi natūralių asmeninių, šeimos ar draugų interesų, kurie gali konfliktuoti su tarnybinėmis pareigomis. Tarnautojai patenka į tokias situacijas, kuriose gali atsirasti arba gali ir neatsirasti interesai, prieštaraujantys viešiesiems interesams ir darantys įtaką jo veiksmų neteisėtumui. Tačiau ne patys interesų konfliktai yra šio dalyko (klausimo) esmė, svarbiausia yra – kaip elgiamasi tokiose situacijose. Pažeidimai (neteisėti veiksmai) paprastai slypi ne tokių situacijų *buvime*, bet *nesiėmime* būtinų veiksmų, kad būtų išvengta realių interesų konfliktų. Siekiant konstatuoti, kad tarnautojas yra *realaus* interesų konflikto situacijoje, būtina nustatyti mažiausiai tris sąlygas: a) privataus intereso buvimą; b) šio intereso žinomumą tarnautojo įstaigai (vadovui); c) šio intereso priežastinį ryšį (sąsają) su tarnybinėmis pareigomis, kurio pakaktų, kad būtų įtakotas šių pareigų atlikimas.⁹⁶

Teisės doktrinoje (pagal K. Kernaghan ir J. Langford) skiriamos maždaug aštuonios interesų konfliktų pasireiškimo formos: 1) šališkumas (angl. *self-dealing*); 2) asmeninė nauda (angl. *accepting benefits*); 3) prekyba poveikiu (angl. *influence peddling*); 4) piktnaudžiavimas valdžios resursais; 5) konfidencialios informacijos naudojimas; 6) tarnautojo elgesio standartų (etikos) pažeidimas; 7) papildomas darbas (angl. *outside*

⁹⁵ GERXHI, J; MAMUTI, A. The policies of identifying and managing conflicts of interest of civil servants in the civil service. *Academicus – International Scientific Journal*, p. 135 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.academicus.edu.al/nr3/Academicus-MMXI-3-134-144.pdf>>.

⁹⁶ KERNAGHAN, K.; LANGFORD, J. *The Responsible Public Servant*. Second Edition. The Institute of Public Administration of Canada (IPAC), 2014, p. 136.

employment); 8) buvę tarnautojai (angl. *post-employment*);⁹⁷ situacija, kai buvę tarnautojai patenka į tą sektorių, už kurio reguliavimą atsakė būdami valstybės tarnautojais, ir atvirkščiai, dar vadinama „besisukančių durų“ efektu (angl. *revolving door*); beje, „besisukančių durų“ efektas buvo išskirtas kaip viena iš pagrindinių 2008 m finansinės krizės priežasčių⁹⁸.

Atstovavimo teorijos (plačiau ši teorija pristatoma kituose skyriuose) požiūriu interesų konfliktai gali būti išskiriami pagal tai, tarp kurių subjektų jie yra kilę: a) tarp atstovaujamojo ir atstovo (tai standartinis interesų konfliktas, kylantis dėl prieštaraujančių atstovaujamojo ir atstovo ir interesų); b) tarp dviejų atstovaujamųjų (kyla tuomet, kai atstovas atstovauja dviem ar daugiau atstovaujamųjų, kurių interesai nesuderinami). Interesų konfliktai tarp atstovaujamojo ir atstovo teisės doktrinoje dar vad. vertikaliaisiais, o tarp dviejų atstovaujamųjų – horizontaliaisiais.⁹⁹ Atsižvelgiant į LAT išdėstyta poziciją *VSA Vilnius* byloje¹⁰⁰, horizontaliuoju taip pat bus vadinamas interesų konfliktas, kilęs tarp dviejų tame pačiame viešajame pirkime dalyvaujančių tiekėjų (dalyvių), o vertikaliuoju – kilusiu tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjo. Tiesa, šioje nutartyje LAT kelis kartus yra padaręs techninę (tikėtina) klaidą (žiūr. bylos 40, 42 punktus), t. y. horizontaliaisiais interesų konfliktais yra įvardinęs perkančiosios organizacijos ir tiekėjo konfliktus.

Kadangi viešųjų pirkimų teisėje vertikalieji ir horizontalieji interesų konfliktai galutinai nėra apibrėžti, šalia „atstovavimo teorijos“, pagal analogiją galima remtis Europos Komisijos komunikatais (gairėmis)¹⁰¹, pavyzdžiui, konkurencijos teisės srityje, kuriuose yra pateikiamos aiškios formuluotės: *vertikalusis* susitarimas – dviejų arba daugiau įmonių, kurių kiekviena veikia *skirtingame* gamybos arba platinimo grandinės lygmenyje; *horizontalusis* susitarimas – faktinių ar potencialių *konkurentų* sudaryti susitarimai, taip pat susitarimai tarp dviejų įmonių, kurios veikia *tose pačiose* rinkose. Iš

⁹⁷ GENCKAYA, O. F. Conflict of Interest. Academic research report, 2009, p. 7 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą:

<<https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/TYEC/1062-TYEC%20Research%20-%20Conflict%20of%20Interest.pdf>>.

⁹⁸ BREZIS, E. S.; CARIOLLE, J. Measuring conflicts of interest: a revolving door indicator [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą:

<http://econ.biu.ac.il/files/economics/shared/staff/u46/measuring_conflicts_of_interest--a_revolving_door_indicator.pdf>.

⁹⁹ MILIAUSKAS, P. Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai. *Teisė*, 2010, p. 101; RODRIGUES, U. From Loyalty to Conflict: Addressing Fiduciary Duty at the Officer Level. *Florida Law Review*, Vol. 61, No. 1, 2009, p. 11, 17.

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje UAB „VSA Vilnius“ v. VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras, Nr. e3K-3-439-469/2016, kat. 69, 30 punktas.

¹⁰¹ 2010 m. gegužės 19 d. Europos Komisijos komunikatas. Vertikaliųjų apribojimų gairės. *OJ*, 2010, C 130; 2011 m. sausio 14 d. Europos Komisijos komunikatas. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio taikymo horizontaliesiems bendradarbiavimo susitarimams gairės. *OJ*, 2011, C 11.

esmės matome, kad vertikalūs susitarimai (ar konfliktai) gali kilti tarp skirtingo lygmens (statuso, hierarchinio lygio) subjektų, o horizontalūs – tarp to paties. Todėl, tarp tiekėjų, kaip tarp to paties lygmens subjektų, kilę interesų konfliktai turėtų būti laikomi horizontaliaisiais, o tarp tiekėjo ir perkančiosios organizacijos, kaip tarp skirtingo lygmens subjektų, – vertikaliaisiais.

Direktyvos dėl viešųjų pirkimų kontekste, ypatingai taikant tam tikrus apribojimus (komisijos nario nusišalinimo, dalyvio pašalinimo iš konkurso), svarbu skirti dviejų tipų interesų konfliktus: pirma, kurie kyla perkančiosios organizacijos viduje, t. y. susiję su perkančiosios organizacijos individualiais darbuotojais (ekspertais), faktiškai (realiai) atliekančiais viešųjų pirkimų procedūras, vad. asmeniniais interesų konfliktais (angl. *personal conflicts of interest*); ir antra, kurie kyla perkančiosios organizacijos išorėje, t. y. tiekėjų (dalyvių) organizacijų viduje (pusėje), vad. organizaciniais interesų konfliktais (angl. *organizational conflicts of interest*). Organizaciniai interesų konfliktai kyla tuomet, kai viešojo pirkimo tiekėjas ar dalyvis turi prieigą prie valdžios (viešųjų) resursų ir galimybę jais pasinaudoti savo organizacijos naudai. Asmeniniai interesų konfliktai kyla tuomet, kai viešojo pirkimo tiekėjo (dalyvio) darbuotojas arba perkančiosios organizacijos darbuotojas (ekspertas) turi prieigą prie valdžios (viešųjų) resursų ir galimybę jais pasinaudoti savo nuožiūra taip, kad gautų naudą jis pats asmeniškai arba naudą gautų kitas asmuo ar organizacija, su kuria jis yra susijęs. Paprastai, perkančiosios organizacijos neturi galimybių stebėti ir reguliuoti tiekėjų (dalyvių) pusėje vykstančių organizacinių interesų konfliktų.¹⁰²

Apibendrinant galime teigti, jog interesų konfliktų rūšies identifikavimas gali būti svarbus, siekiant nustatyti tinkamas, būtent tai rūšiai veiksmingiausias prevencines ar kitas interesų konfliktų nustatymo ir šalinimo priemones ar kitokių sprendimų priėmimo procedūras.

2.3 Interesų konfliktų teisinis reguliavimas Lietuvoje

Interesų konfliktus netiesiogiai (neminint pačios sąvokos) reguliuoja aukščiausios galios nacionalinės teisės aktas – Lietuvos Respublikos Konstitucija¹⁰³ (toliau – Konstitucija), įtvirtindama, jog Konstitucija riboja valdžios galias, o valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (5 str.), kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi

¹⁰² CLARK, K. Ethics for an Outsourced Government. Washington University in St. Louis Legal Studies Research Paper No. 11-05-03, 2011, p. 23-24.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.

asmenys lygūs (29 str.), kad Seimo narių, Prezidento, Vyriausybės narių, Teisėjų pareigos nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis ar kitu darbu, taip pat jie negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlygį už kūrybinę veiklą (60, 83, 99, 113 str.).

Valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačius ir visuomenės viešuosius interesus reglamentuoja specialusis Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas¹⁰⁴. Įstatymas pateikia interesų konflikto, privačių ir viešųjų interesų sąvokas (2 str.) ir yra taikomas valstybės politikams, pareigūnams, tarnautojams bei kitiems asmenims, turintiems viešojo administravimo įgaliojimus. Šiems asmenims įstatymas numato prievolę vengti interesų konflikto ir elgtis taip, kad nekiltų abejonių, jog toks konfliktas yra (3 str.), deklaruoti privačius interesus (4 str.), nusišalinti arba būti nušalintam nuo sprendimų, sukeliančių interesų konfliktą (11 str.), nenaudoti savo pareigų, galių ir vardo, siekiant paveikti kitų asmenų sprendimą, kuris sukeltų interesų konfliktą (13 str.), nepriimti ir neteikti dovanų ar paslaugų, jeigu tai gali sukelti viešųjų ir privačių interesų konfliktą (14 str.), imtis priemonių, kad būtų pašalinta interesų konflikto grėsmė (17 str.). Iš įstatymo nuostatų yra aišku: pareiga saugoti viešuosius interesus kyla remiantis įstatymu ir sutartimi; interesų konflikto sąvoka apima valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens privačius interesus, į kuriuos patenka ir su juo susijusių artimų asmenų, įskaitant juridinius asmenis, interesai; potencialus interesų konfliktas gali kilti dėl asmens moralinės skolos ar įsipareigojimo, turtinės ar neturtinės naudos arba kitų panašių interesų¹⁰⁵.

Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pavadinime vartojamas žodis „derinimo“ gali sukelti tam tikrą įsivaizdavimą, kad šie interesai kažkokiu tai būdu galėtų būti suderinti, kas iš esmės yra klaidinga, kadangi iš principo privatūs ir viešieji interesai nėra ir negali būti suderinami, todėl juos reikia atskirti nubrėžiant tarp jų aiškią ribą, kad neliktų pagundų juos sumaišyti.¹⁰⁶ Užsienio šalių autoriai, tyrinėdami viešųjų ir privačių interesų sritis, paprastai straipsnių pavadinimuose šiuos interesus priešpriešina – viešieji *versus* privatūs interesai (angl. *Public versus Private Interest*)¹⁰⁷, taip iš esmės parodydami šių dviejų sričių savaiminį interesų konfliktą, priešpriešą, susikirtimą, prieštaravimą.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 67-1659 (nauja įstatymo redakcija nuo 2000-02-29. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 18-431).

¹⁰⁵ MILIAUSKAS, P. Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai. *Teisė*, 2010, p. 95.

¹⁰⁶ PALIDAUSKAITĖ, J. Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos. *Politologija*, 2010, p. 19.

¹⁰⁷ MATES, P.; BARTON, M. Public versus Private Interest – Can the Boundaries Be Legally Defined? Czech Yearbook of International Law, 2011 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1799331>.

Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas¹⁰⁸ pakartoja valstybės tarnautojų pareigą laikytis etikos principų, vengti interesų konfliktų, deklaruoti privačius interesus ir nepiktnaudžiauti tarnyba (15 str.), nesudaryti prielaidų valstybės tarnybą panaudoti asmeniniais interesais, nediskredituoti valstybės tarnybos autoriteto (16¹ str.).

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas¹⁰⁹ pabrėžia pareigūno, valstybės tarnautojo ar darbuotojo nusišalinimo arba nušalinimo nuo administracinės procedūros būtinybę, jeigu šių asmenų nešališkumu pagrįstai abejojama dėl kokių nors priežasčių, galinčių sukelti viešųjų ir privačių interesų konfliktą (25 str.).

Interesų konfliktai Lietuvoje reguliuojami ne tik specialiuoju įstatymu ir kitais aukščiau nurodytais teisės aktais (bei šiame darbe *nenagrinėjama*is teisės aktais, reglamentuojančiais valstybės politikų veiklą, kaip pvz., Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodeksas¹¹⁰), bet ir įvairių pramonės, ūkio, mokslo šakų atstovų, kitų sričių profesionalų bendruomenių priimtais etikos kodeksais, pavyzdžiui, Lietuvos ryšių su visuomene specialistų sąjungos etikos kodeksas¹¹¹, Vilniaus universiteto akademinės etikos kodeksas¹¹², teisėjų¹¹³, advokatų¹¹⁴, gydytojų¹¹⁵, antstolių¹¹⁶ profesinės etikos kodeksai.

Lietuvos verslo konfederacija, siekdama vis daugiau tiekėjų paskatinti viešuosiuose pirkimuose dalyvauti skaidriai, kad būtų atvertos dar didesnės galimybės konkurencijai tarp tiekėjų, o valstybiniam sektoriui ir kitoms perkančiosioms organizacijoms sudarytos dar palankesnės sąlygos siekti viešųjų pirkimų tikslų, parengė Tiekėjų etikos kodeksą

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 66-2130 (nauja įstatymo redakcija nuo 2002-07-01. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 45-1708).

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 60-1945 (nauja įstatymo redakcija nuo 2007-01-01. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 77-2975).

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodeksas, patvirtintas 2006 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymu Nr. X-816. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 102-3938.

¹¹¹ Lietuvos ryšių su visuomene specialistų sąjungos etikos kodeksas [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrvs.lt/mes/etikos-kodeksas/>>.

¹¹² Vilniaus universiteto Akademinės etikos kodeksas, patvirtintas Senato komisijos posėdyje 2006 m. birželio 13 d., protokolo Nr. S-2006-05 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vu.lt/site_files/SD/Studentams/SP/SRD/VU_AEK.pdf>.

¹¹³ Lietuvos Respublikos Teisėjų etikos kodeksas, patvirtintas Visuotinio teisėjų susirinkimo 2006 m. birželio 28 d. sprendimu Nr. 12 P-8 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <www.teismai.lt/data/public/uploads/2014/11/teiseju_etikos_kodeksas.doc>.

¹¹⁴ Lietuvos advokatų etikos kodeksas, patvirtintas Lietuvos advokatūros 2016 m. balandžio 15 d. visuotinio advokatų susirinkimo sprendimu [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/106e2550086211e6a238c18f7a3f1736>>.

¹¹⁵ Lietuvos gydytojų profesinės etikos kodeksas [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.emedicina.lt/lt/gydytoju/lietuvos_naujienos/pasirasytas_lietuvos_gydytoju_profesines_etikos_kodeksas.html>.

¹¹⁶ Antstolių profesinės etikos kodeksas, priimtas 2013 m. vasario 22 d. antstolių susirinkime [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6823DE849EF1/hONKGjeRTE>>.

viešuosiuose pirkimuose¹¹⁷ (toliau – Tiekėjų etikos kodeksas), kuriame nustatė tiekėjų etiško elgesio dalyvaujant viešuosiuose pirkimuose standartą, pateikė etiško elgesio taisyklių sąrašą (nebaigtinį), suformulavo svarbiausias etiško elgesio viešuosiuose pirkimuose gaires.

Visuose aukščiau paminėtuose kodeksuose, išskyrus Tiekėjų etikos kodeksą, vienaip ar kitaip yra paliečiama interesų konfliktų tema: nuo aiškaus ir detalaus reglamentavimo, pavyzdžiui, įtvirtinto Advokatų etikos kodekse (10, 11 str.), iki fragmentinio vieno sakinio, nurodyto Antstolių etikos kodekse, kuriame teigiama, kad jeigu atliekant funkcijas kyla interesų konfliktas ar pavojus, kad bus pažeistas konfidencialumas ar antstolio nepriklausomumas, antstolis atsisako vykdyti tokias funkcijas (16 str.).

Teisės aktais formuojamą interesų konfliktų reguliavimo politiką būtų galima skirti į dvi kryptis: pirmą, orientuotą į konkrečias taisykles (detalizuojant priemones ir jų įgyvendinimą), ir antrą, orientuotą į principus (pabrėžiant vertybių svarbą). Konkrečios taisyklės paprastai yra skirtos siekiant užkirsti kelią interesų konfliktų atsiradimui, o jiems atsiradus – nurodo kaip juos spręsti ar kitaip valdyti, ir (arba) kaip nubausti pažeidėjus. Tačiau, kadangi įstatymai automatiškai nepakeičia žmonių elgesio, todėl šalia teisinių nuostatų ir jų įgyvendinimo taisyklių, ne mažiau svarbios yra asmens moralės normos. Vertybiniais principais yra orientuojamasi į konkrečius pavienius asmenis, formuojamos vidinės nuostatos dėl tinkamo elgesio, pasitikima, kad jie suvoks situacijos (ar problemos) esmę ir vadovausis moralės standartais.¹¹⁸

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvos nacionalinėje teisėje vyrauja gana platus interesų konfliktų reguliavimo diapazonas ir jam skiriamas nevienodas dėmesys: kai kur tik apibrėžiamos viešųjų ir privačiųjų interesų ar interesų konflikto sąvokos, kitur nurodomos privalomo (arba draudžiamo) elgesio taisyklės, dar kitur pateikiamos galimos interesų konfliktų situacijos, dar kai kur – įtvirtinami bendrieji etikos, padorumo, lojalumo, skaidrumo, lygiateisiškumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia ir kt. principai, kurie padėtų tinkamai atlikti tarnybines pareigas.

¹¹⁷ Tiekėjų etikos kodeksas viešuosiuose pirkimuose [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lvk.lt/uploads/File/Bendri/130424_Tiekeju_etikos_kodeksas.pdf>.

¹¹⁸ PALIDAUSKAITĖ, J. Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos. *Politologija*, 2010, p. 31.

3. INTERESŲ KONFLIKTAI VIEŠUOSIUOSE PIRKIMUOSE

3.1 Interesų konflikto viešuosiuose pirkimuose samprata

Europos komisijos Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (angl. *European Anti-Fraud Office, OLAF*) parengtame praktiniame vadove „Interesų konfliktų nustatymas vykdant su struktūriniais veiksmais susijusių viešųjų pirkimų procedūras“¹¹⁹ (toliau – *OLAF* gairės) pateikiamos vadovaujančiųjų institucijų ir perkančiųjų organizacijų vadovams ir pareigūnams skirtos rekomendacijos dėl interesų konfliktų nustatymo ir sprendimo viešųjų pirkimų (visų rūšių, nepaisant jų vertės), finansuojamų ES biudžeto lėšomis pagal struktūrinių veiksmų ir sanglaudos politikos programas, srityje. Tiesa, šios gairės pateikia tik bendro pobūdžio rekomendacijas, todėl nedaro įtakos ES Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo išaiškinimams arba Komisijos sprendimams, taip pat nėra teisiškai privalomos valstybėms narėms. *OLAF* gairėse sutariama, jog Europos Sąjungoje interesų konflikto sąvoka nėra suderinta¹²⁰, todėl šios gairės nukreipia į *OECD* rekomendacijų bei į 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių¹²¹ (toliau – Finansinis reglamentas) siūlomas interesų konflikto apibrėžtis bei pristato realius pavyzdžius, siekiant padėti atsakingoms organizacijoms išsiaiškinti interesų konflikto sąvoką.

Finansiniame reglamente nurodyta, kad interesų konfliktas kyla tais atvejais, kai dėl priešasčių, susijusių su šeima, emociniu gyvenimu, politine arba pilietine priklausomybe, ekonominiais interesais arba kitais turimais bendraisiais interesais, kyla pavojus, kad pareigūnas arba kitas asmuo nebegalės nešališkai ir objektyviai atlikti savo pareigų (57 str. 2 d.); sutartis nesudaroma su kandidatais arba konkurso dalyviais, kurie su šia sutartimi susijusios viešųjų pirkimų procedūros metu pateko į interesų konflikto situaciją

¹¹⁹ Europos Komisija. Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF). Interesų konfliktų nustatymas vykdant su struktūriniais veiksmais susijusių viešųjų pirkimų procedūras. Praktinis vadovas, 2014, p. 9 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/sfc/sites/sfc2014/files/sfc-files/guide-conflict-of-interests-LT.pdf>>.

¹²⁰ Pavyzdžiui, Rumunija interesų konflikto sąvoką pateikia savo baudžiamojoje teisėje, Prancūzija šios apibrėžties nepateikia apskritai, Jungtinėje Karalystėje galioja interesų konfliktus reglamentuojantis įstatymas, tačiau jame interesų konfliktai priskiriami prie piktnaudžiavimo tarnyba nusikaltimų, todėl šis įstatymas galėtų būti taikomas dėl tokio interesų konflikto atsiradus korupciniam elgesiui.

¹²¹ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių. *OJ*, 2012, L 298.

(107 str.).¹²² Ši interesų konflikto formuotė yra perkelta ir į Europos Komisijos parengtas Viešųjų pirkimų gaires¹²³, skirtas viešųjų pirkimų specialistams.

Europos Komisijos Žaliojoje knygoje dėl ES viešųjų pirkimų politikos modernizavimo¹²⁴ (toliau – Žalioji knyga) sąvoka „interesų konfliktas“ apibūdinama kaip situacija, kai priimant sprendimą dėl sutarties sudarymo dalyvaujantys asmenys turi konkuruojančių profesinių ar asmeninių įsipareigojimų arba asmeninių ar finansinių interesų, dėl kurių jiems galėtų būti sunku sąžiningai ir nešališkai atlikti savo pareigas, arba kai asmuo yra tokioje padėtyje, kad gali daryti įtaką perkančiosios organizacijos sprendimų priėmimo procesui siekdamas savo interesų. Joje taip pat pabrėžiama, pateikiant nuorodą į 1999 m. *Ismeri* bylą¹²⁵, kad objektyviai pats interesų konfliktas yra didelis pažeidimas, nepaisant susijusių asmenų ketinimų ir to, ar jie taip elgėsi iš nežinojimo (*Ismeri* byloje buvo akcentuota, jog dėl interesų konflikto laikymo rimtu pažeidimu, nėra reikalo jį kvalifikuojant atsižvelgti į atitinkamų šalių ketinimus, vertinti ar jie veikė gera ar bloga valia, nustatinėti ar tai padarė esminės žalos, - *aut. past.*). Tiesa, vėliau ES teismų praktika, kaip bus matyti ir tolesniuose šio darbo skyriuose, vystėsi nebe tokia griežta linkme: 2005 m. sprendimuose jau atsižvelgiama, ar interesų konfliktas atsirado atsitiktinai, tik dėl nerūpestingumo ar nežinojimo, ir *pažeidimu* laikant nebe pačią interesų konflikto situaciją, o perkančiosios organizacijos veiksmus, tinkamai nesiėmus šios situacijos spręsti (*AFCon* byla¹²⁶), o 2015 m. net gi tiesiogiai nurodoma, jog interesų konfliktas kelia pavojų, kad perkančioji organizacija vadovausis su nagrinėjamu pirkimu nesusijusiais kriterijais ir vien dėl to pirmenybę teiks kuriam nors iš dalyvių, ir būtent tokia interesų konflikto situacija *gali lemti* sutarčių sudarymo principų – skaidrumo, tiekėjų lygiateisiškumo ir nediskriminavimo – pažeidimą (*eVigilo* byla¹²⁷); interesų konflikto sąvoka yra objektyvaus pobūdžio, todėl jai apibrėžti nėra svarbūs suinteresuotų

¹²² 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių. *OL*, 2012, L 298.

¹²³ Europos Komisija. *Viešasis pirkimas: gairės specialistams*. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2015 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_public_proc_lt.pdf>.

¹²⁴ Europos Komisija. *Žalioji knyga dėl ES viešųjų pirkimų politikos modernizavimo. Efektyvesnės Europos viešųjų pirkimų rinkos kūrimas*. Briuselis, 2011 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą:

<[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0015_/com_com\(2011\)0015_lt.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0015_/com_com(2011)0015_lt.pdf)>.

¹²⁵ Europos Sąjungos Bendrasis Teismas (buv. Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismas). *1999 m. birželio 15 d. sprendimas byloje Ismeri Europa Srl / Court of Auditors of the European Communities T-277/97*, EU:T:1999:124.

¹²⁶ Europos Sąjungos Bendrasis Teismas (buv. Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismas). *2005 m. kovo 17 d. sprendimas byloje AFCon Management Consultants / Europos Bendrijų Komisija T-160/03*, EU:T:2005:107.

¹²⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. *2015 m. kovo 12 d. sprendimas byloje eVigilo Ltd / Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos C-538/13*, EU:C:2015:166; 35 punktas.

asmenų ketinimai, ypač jų sąžiningumas, todėl iš viešojo pirkimo procedūros dalyvį galima pašalinti tik tuomet, jeigu nurodyta interesų konflikto situacija yra reali, o ne hipotetinė, tai reiškia, jog vien interesų konflikto galimybės ir pavojaus prielaidų nepakanka, tą pavojų būtina realiai konstatuoti įvertinus konkrečią situaciją, ir nustatyti, ar pavojus kyla būtent dėl šios situacijos, ir ar jis iš tiesų yra atlikus objektyvią tos situacijos analizę (*Intrasoft* byla¹²⁸).

Intrasoft byloje ES Bendrasis teismas aiškindamas interesų konflikto sąvoką, be kita ko, rėmėsi aukščiau paminėtame Finansiniame reglamente bei Sutarčių sudarymo procedūrų, taikomų ES išorės veiksams, finansuojamiems ES bendrojo biudžeto ir Europos plėtros fondo lėšomis, praktiniame vadove¹²⁹ (toliau – Praktinis vadovas) (angl. *Practical Guide to Contract Procedures for EU External Actions, PRAG*) pateiktais išaiškinimais. Praktiniame vadove nurodyta, kad nors terminas „interesų konfliktas“ skirtingose situacijose yra vartojamas skirtingomis prasmėmis, tačiau pagal šį vadovą yra skiriami keturi galimi interesų konfliktų atvejai:

- 1) Interesų konfliktas perkančiosios organizacijos pusėje (viduje): situacijos, kai nešališkas ir objektyvus perkančiosios organizacijos funkcijų vykdymas, arba, konkurencijos, nediskriminacijos ir vienodo požiūrio į kandidatus, dalyvius ir tiekėjus principų laikymasis yra sukompromituojamas (įtakojamas) su šeima, asmeniniu gyvenimu, politine ar pilietine priklausomybe, ekonominiais ar kitais interesais susijusiomis priežastimi (pvz., vertinimo komisijos narys ar perkančiosios organizacijos atstovas ar kitas dalyvaujantis pirkimo procedūroje asmuo suteikia sau ar kitiems asmenims nepagrįstų tiesioginių ar netiesioginių privalumų įtakojant konkurso sprendimus); pažymima, kad ši sąvoka netaikoma ūkio subjektams ir negali būti nukreipiama į juos, ji yra susijusi tik su perkančiąja organizacija;
- 2) Rimtas profesinis pažeidimas (labai neetiškas profesinis elgesys): situacijos, kai ūkio subjektas bando gauti informaciją, kuri galėtų suteikti nesąžiningą pranašumą vėlesnėse ar susijusiose pirkimo procedūrose, arba, kai ūkio subjektas bando daryti įtaką perkančiosios organizacijos sprendimų priėmimo procesui, arba, sudaro draudžiamus profesinio pobūdžio susitarimus su kitais ūkio subjektais, bendrai siekdami iškreipti konkurenciją;

¹²⁸ Europos Sąjungos Bendrasis Teismas. 2015 m. spalio 13 d. sprendimas byloje *Intrasoft International SA / Europos Komisija T-403/12*, EU:T:2015:774.

¹²⁹ European Commission. Practical Guide to Contract Procedures for EU External Actions [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/europeaid/prag/document.do?nodeNumber=2.3.6>>.

- 3) Dalyvavimas rengiant konkurso reikalavimus (specifikacijas) ir konkurencijos iškraipymas: atvejai, kai perkančioji organizacija, rengdama konkurso reikalavimus (specifikacijas) būsimai pirkimo procedūrai, naudojasi technine išorės ekspertų pagalba, kuri vėliau gali reikšti konkurencijos iškraipymą, ir jeigu šis iškraipymas negali būti pašalintas užtikrinant dalyvių lygiateisiškumą ir vienodą požiūrį tarp ūkio subjekto, dalyvavusio techninėje pagalba, ir kitų ūkio subjektų;
- 4) Profesiniai konfliktinio pobūdžio interesai: situacija, kai tiekėjas turi sutarčiai prieštaraujantį interesą, kuris darys įtaką jo prievolei tinkamai įvykdyti šią sutartį (pvz., auditorius turi įvertinti projektą, kuriame jis pats dalyvavo ar audituoti atskaitas, kurias jis pats patvirtino).

Atsižvelgiant į kiekvieną iš aukščiau pateiktų interesų konfliktų atvejų, Praktiniame vadove yra nustatyti skirtingi jų sprendimo (valdymo) būdai, pavyzdžiui: pirmame punkte nurodytos situacijos (interesų konfliktų perkančiosios organizacijos pusėje atvejai) pirmiausia turi būti deklaruojamos, tuomet perkančiosios organizacijos atsakingas asmuo sprendžia dėl tolimesnių veiksmų; trečiame punkte nurodytai situacijai yra daroma bendra prielaida – jeigu ūkio subjektas perkančiajai organizacijai atlikto paruošiamuosius viešojo pirkimo darbus (konsultavo, rengė specifikacijas, pan.), jam turi būti užkirstas kelias dalyvauti vėlesniame konkurse, kuris paremtas tais paruošiamaisiais darbais, nebent ši prielaida būtų paneigta įrodant, kad ūkio subjekto dalyvavimas atliekant paruošiamuosius darbus, neturi įtakos sąžiningai konkurencijai; nustačius ketvirtame punkte nurodytas interesų konfliktų situacijas, atitinkamas dalyvis (dalyvio pasiūlymas) yra automatiškai pašalinamas iš pirkimo procedūros.

Žaliojoje knygoje yra keliamas diskusinis klausimas, ar reikia pagrindines interesų konfliktų viešųjų pirkimų srityje taisyklės nustatyti Europos Sąjungos lygiu, pvz., bendrai apibrėžti nepriimtinas interesų konfliktų situacijas ir tam tikras apsaugos priemones, siekiant tokioms situacijoms užkirsti kelią ar kitaip jas pašalinti. Tačiau Direktyvos 2014/24/ES nuostatos, savo ruožtu, ne tik kad nepateikia interesų konfliktų nuostatų sampratos ir funkcinių kriterijų jų įgyvendinimui, tačiau, kaip matysime kituose skyriuose, sukuria keletą naujų mįslių bei turi akivaizdžių prieštaravimų, kurie įpareigoja nacionalines teisėkūros institucijas ir (ar) teismus ryžtingai imtis jų sprendimo. Kol valstybės narės, galbūt norėdamos išvengti „auksinių lėkščių“ situacijų, direktyvos įgyvendinimą vykdys tiesiog jos nuostatų nukopijavimo (pažodinio perkėlimo) į nacionalinius teisės aktus principu (kaip Lietuvos atveju, - *aut. past.*), keliose srityse akivaizdžiai bus stokojama teisinio aiškumo, kuris yra reikalingas tiek perkančiosioms

organizacijoms, tiek ir ūkio subjektams. Tai yra plati erdvė nacionalinei teisėkūrai, kuri turėtų parengti aiškius atitinkamų normų taikymo kriterijus ir procedūras arba gaires šioms procedūroms, kaip pvz., dėl dalyvio pašalinimo iš viešojo pirkimo dėl interesų konflikto taisyklių taikymo. Tokios priemonės padėtų išspręsti kai kurias šios direktyvos dviprasmybes ir suteiktų patikimesnius viešojo pirkimo sutarčių sudarymo pagrindus.¹³⁰

Apibendrinant galima teigti, kad kol nėra Lietuvos įstatymų leidėjo ar nacionalinių teismų aiškiai suformuotos interesų konfliktų viešuosiuose pirkimuose sampratos, remiantis ES Teisingumo Teismo formuojama pozicija galima daryti išvada, kad interesų konflikto *situacija*, kaip *galimybė (rizika ar pavojus)* viešuosiuose pirkimuose vien tik *pati savaime* nėra interesų konfliktas, o interesų konflikto buvimas *pats savaime* dar nėra pažeidimas, tačiau laiku nesiėmus tinkamų priemonių užkirsti jam (jo poveikiui) kelią, nustatyti ir pašalinti, jis gali tapti realiu ir lemti viešųjų pirkimų principų ir (ar) tikslų pažeidimą.

3.2 Interesų konfliktai atstovavimo teorijos kontekste

Atstovavimo teorija (angl. *agency theory*) yra paremta klasikiniu santykių „atstovaujamasis–atstovas“ modeliu, kuriame atstovaujamasis parenka (samdo) atstovą, kad pastarasis įgyvendintų atstovaujamojo tikslus, manoma todėl, kad atstovas turi tam tikrą santykinį pranašumą įgyvendinti tuos tikslus.¹³¹ Atstovavimo teorija gali būti suprantama dviem aspektais – teisiniu ir ekonominiu.¹³²

Teisiniu požiūriu, vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso¹³³ (toliau – Civilinis kodeksas arba CK) nuostatomis, atstovavimas atsiranda tuomet, kai sandorio, įstatymo ar kitu teisėtu pagrindu vienas asmuo (atstovas) (angl. *agent*) veikia kito asmens (atstovaujamojo) (angl. *principal*) vardu ir interesais (CK 2.132, 2.133 str.). Atstovas turi atstovauti neviršydamas jam suteiktų teisių ir nepažeisdamas atstovaujamojo interesų (CK 2.133, 2.134 str.). Pažeidus šias pareigas, t. y. atstovui viršijus jam suteiktus įgaliojimus arba elgiantis priešingai atstovaujamojo interesams, – kyla interesų konfliktas (CK 2.135 str.). Tačiau vien tik teisinis atstovavimo teorijos aspektas nepadedą sužinoti ir suprasti

¹³⁰ SEMPLE, A.; ANDRECKA, M. Classification, Conflicts of Interest and Change of Contractor: A Critical Look at the Public Sector Procurement Directive. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review*, *EPPPL*, 2015, No. 3, p. 19.

¹³¹ YUKINS, C. R. A Versatile Prism: Assessing Procurement Law Through the Principal-Agent Model. *Public Contract Law Journal*, Vol. 40, No. 1, 2010, p. 64.

¹³² MILIAUSKAS, P. Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai. *Teisė*, 2010, p. 96.

¹³³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.

priežasčių, paskatinusių kilti interesų konfliktams, todėl šių atsakymų reikia ieškoti ekonomikos teorijoje. Ekonomikos požiūriu atstovavimo santykiai apibrėžiami kaip sutartis (nebūtinai atstovavimo sutartis teisiniu požiūriu, tai gali būti ir kitokie sutartiniai, įstatyminiai, profesiniai, fiduciariniai, paprotiniai santykiai), pagal kurią vienas ar keli asmenys (atstovaujantieji) pasamdo kitą asmenį (atstovą) ir suteikia jam teisę savarankiškai priimti sprendimus bei jų pasekoje atlikti tam tikrus veiksmus atstovaujamo naudai.¹³⁴

Klasikinėje atstovavimo teorijos formuluotėje nurodyta, kad bet kokia situacija, kurioje vieno ekonominio operatoriaus (atstovaujamojo) interesai yra administruojami kito ekonominio operatoriaus (atstovo), yra neišvengiamai paveikta (įtakota) interesų konfliktų egzistavimo (nes kiekvienas iš šių subjektų sieks kuo didesnės naudos, t. y. atstovaujamas visais atvejais sieks patenkinti savo interesus, o atstovas imsis visų jam prieinamų būdų ir priemonių, kad patenkintų savuosius¹³⁵), kurių didėjimas arba mažėjimas priklauso nuo siekių ar tikslų, paskatų ar nuobaudų, taikomų kiekvienam iš tų operatorių. Iš esmės, tradicinė atstovavimo teorija yra grindžiama atstovo savanaudiškumu, asmeniniais interesais ir oportunistiniais (paremtais ne moralės ar teisės normomis, o tuo, kas jam šiuo metu naudinga siekiant didžiausios naudos iš aplinkybių, nepaisant principų, - *aut. past.*) siekais.¹³⁶

Kaip matome, atstovavimo teorija yra susijusi su iš atstovavimo santykių kylančiomis problemomis, ypač su dilema, kai atstovaujamas ir atstovas formaliai kartu veikia tam pačiam tikslui, tačiau ne visuomet tais pačiais interesais.¹³⁷ Neišvengiamai, atstovo interesai skiriasi nuo atstovaujamojo interesų; jeigu atstovo interesai ženkliai nukrypsta nuo atstovaujamojo tikslų, galima sakyti, kad atstovas turi interesų konfliktą.¹³⁸

Siekiant sušvelninti interesų konfliktą, t. y. suderinti atstovo veiksmus su atstovaujamojo tikslais, remiamasi tokia priežiūros strategija, vadinama „monitoringas ir sankcionavimas“ (angl. *monitoring and bonding*). Monitoringą sudaro atstovaujamojo pastangos stebėti ir prižiūrėti atstovo veiksmus, siekiant užtikrinti, kad atstovas vykdo atstovaujamojo valią. Sankcionavimas reiškia bausmes: atstovas garantuoja vykdyti

¹³⁴ MILIAUSKAS, P. Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai. *Teisė*, 2010, p. 97.

¹³⁵ MILIAUSKAS, P. Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai. *Teisė*, 2010, p. 97.

¹³⁶ KAUPPI, K.; RAAJI, E. M. Opportunism and Honest Incompetence – Seeking Explanations for Noncompliance in Public Procurement. Iš *Journal of Public Administration Research and Theory*, 2015, Vol. 25 (3), p. 954.

¹³⁷ DELVES, D.; PATRICK, B. Agency Theory Summary, 2010. MITNICK, B. M. Origin of the Theory of Agency, 2006 [interaktyvūs; žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delvesgroup.com/wp-content/uploads/2010/08/Agency-Theory-Summary_Delves-Patrick.pdf>; <<http://www.pitt.edu/~mitnick/agencytheory/agencytheoryoriginrev11806r.htm>>.

¹³⁸ YUKINS, C. R. A Versatile Prism: Assessing Procurement Law Through the Principal-Agent Model. *Public Contract Law Journal*, Vol. 40, No. 1, 2010, p. 64.

atstovaujamojo valią, ir jeigu jis nukrypsta, privalo vykdyti netesybas kaip tam tikros rūšies sankciją – ar sutartinę baudą, ar civilinę atsakomybę, ar atstovo laisvės (diskrecijos) panaikinimą.¹³⁹

Iš esmės, atstovavimo teorija pasisako už dviejų elementų – prevencijos ir sankcijos – mechanizmą, kuriuo būtų suderinti atstovo veiksmai su atstovaujamojo tikslais, atsižvelgiant į atstovaujamojo ekonominius bei gero vardo (reputacijos) siekius, ir pašalinant (panaikinant) bet kokį atstovo imunitetą.¹⁴⁰

Yra ir kitas, papildantis (arba alternatyvusis) atstovavimo teorijos požiūris, kuris grindžiamas tiek atstovo, tiek atstovaujamojo *sąžininga nekompetencija* (angl. *honest incompetence*): atstovaujamas gali būti nevisapusiškai (nevisiškai) kompetentingas išaiškinti savo tikslus bei siekius atstovui, o atstovas gali būti nevisapusiškai (nepilnai) kompetentingas suprasti šiuos tikslus ir nepakankamai žinoti kaip elgtis, siekiant kiek įmanoma padidinti atstovaujamojo gerovę. Pagal šią teoriją, galinčius kilti/kylančius interesų konfliktus numatoma valdyti trijų elementų – monitoringo, mokymų ir orientavimo – mechanizmu.¹⁴¹

Atstovavimo teorijos klasikinį modelį, dar vad. „atstovaujamojo/atstovavimo problema“ (angl. *principle agent problem*) gana paprasta pritaikyti viešiesiems pirkimams. Interesų konfliktai viešuosius pirkimuose kyla tuomet, kai atstovas, siekdamas padidinti savo „komisinius“, stengiasi išlaikyti kuo didesnes pirkimo (įsigijimo) kainas, priešingai atstovaujamojo interesams siekti kaip įmanoma žemesnių pirkimo kainų¹⁴². Iš to išplaukia, kad nesant efektyvių kontrolės (atskaitomybės) mechanizmų, viešuosius pirkimus vykdantys asmenys paprastai yra įtakojami jų asmeninių nusistatymų, kurie kyla iš jų privačių interesų, karjeros galimybių, socialinių kontaktų, finansinės naudos, arba, tiesiog nededa pastangų, priimdami sprendimus viešuosiuose pirkimuose, tai reiškia, jog atlikdamas užduotis atstovas yra labiau linkęs dėti žemo lygio, o ne aukšto lygio pastangas.¹⁴³ Pagal šį modelį, galima sakyti, kad perkančioji organizacija kaip atstovas (angl. *agent*) veikia atstovaujamojo (angl. *principal*) interesais. Atstovaujamoju (-aisiais) gali būti laikomi mokesčių mokėtojai,

¹³⁹ YUKINS, C. R. A Versatile Prism: Assessing Procurement Law Through the Principal-Agent Model. *Public Contract Law Journal*, Vol. 40, No. 1, 2010, p. 64.

¹⁴⁰ SANCHEZ-GRAELLS, A. La Aplicación de la Teoría de Agencia a la Prevención de Conflictos de Interés en la Contratación Pública bajo la Directiva 2014/24. *Revista de Economía Industrial*, número monográfico sobre Análisis Económico del Derecho, 2015, p. 3.

¹⁴¹ KAUPPI, K.; RAAJI, E. M. Opportunism and Honest Incompetence – Seeking Explanations for Noncompliance in Public Procurement. Iš *Journal of Public Administration Research and Theory*, Vol. 25, No. 3, 2015, p. 954.

¹⁴² THAI, T. V. *Global Public Procurement Theories and Practices* (eBook). Springer International Publishing AG, 2017, p. 174.

¹⁴³ SOUDRY, O. A Principal-Agent Analysis of Accountability in Public Procurement. Iš THAI, K. V. *Advancing Public Procurement: Practices, Innovation and Knowledge Sharing*, 2007, p. 435.

vykdomoji valdžia ir įstatymų leidžiamoji valdžia, monarchinėse santvarkose – karalius. Veikiant šių atstovaujamojų vardu perkančioji organizacija (atstovas) gali turėti tikslus, kurie skiriasi (nukrypsta) nuo tų, kuriuos turi konkretūs atstovaujantieji. Šie tikslų nesutapimai, kurie vadinami interesų konfliktais, turi būti valdomi monitoringu (natūralia bent kokios viešųjų pirkimų sistemos priežiūra) ir sankcijomis (įvairių formų baudimo mechanizmais, būdingais pirkimų sistemoms, taikomais kai atstovas yra įtakojamas savo paties interesų).¹⁴⁴

Pasak atstovavimo teorijos, interesų konfliktų problema pirmiausia kyla dėl „informacijos asimetrijos“ (angl. *asymmetry of information*) tarp atstovaujamojo ir atstovo (informacijos asimetrija yra tuomet, kai šalys žino skirtingą informaciją¹⁴⁵, - *aut. past.*), taip pat dėl atstovo netinkamų pasirinkimų, nepageidaujamų veiksmų (elgesio), grėsmių ar žalos.¹⁴⁶ Rizika, kad interesų konfliktas taps materialus – kenkiantis atstovaujajam – didėja, kai informacijos asimetrija yra atstovo naudai, t. y. kai atstovas turi žymiai daugiau informacijos nei atstovaujamas. Kuo sudėtingesnis yra atstovas, atsižvelgiant į atstovaujimą, tikėtina, tuo bus didesnė informacijos asimetrija, ir todėl, tuo aktualesnis ir reikšmingesnis bus atstovų kontrolės poreikis.¹⁴⁷

Atstovavimo teorijos modelis galėtų būti išplėstas apimant ir viešųjų pirkimų dalyvius (tiekėjus). Jeigu suverenas yra atstovaujamas, perkančioji organizacija yra atstovas (pagrindinis), tuomet perkančiosios organizacijos tiekėjas logiškai lieka pagrindinio atstovo atstovas, vad. sub-atstovas (angl. *subagent*). Ir kuo labiau perkančioji organizacija, kaip atstovas, veiks nukrypstant nuo atstovaujamojo tikslų ir interesų, tuo didesnė tikimybė, kad tiekėjas (sub-atstovas) ją dar labiau pakreips į interesų konfliktus, kylančius iš pačių tiekėjų interesų. O informacijos asimetrija tarp atstovaujamojo, atstovo (perkančiosios organizacijos) ir sub-atstovo (tiekėjo) tik dar labiau didins riziką, kad tiekėjas galės piktnaudžiauti situacija savo paties naudai.¹⁴⁸

Dabartinis uždavinys yra į viešųjų pirkimų sistemą kartu su jau esamomis viešųjų pirkimų normomis integruoti pačios atstovavimo teorijos siūlomus konceptualius sprendimus. Profesorius S. Schooner pateikia svarbiausius bet kokios sėkmingos viešųjų

¹⁴⁴ YUKINS, C. R. A Versatile Prism: Assessing Procurement Law Through the Principal-Agent Model. *Public Contract Law Journal*, Vol. 40, No. 1, 2010, p. 66-67.

¹⁴⁵ Terminą „Informacijos asimetrija“ apibūdino Rūta Vainienė knygoje "Ekonomikos terminų žodynas. Iš Verslo žinios. Žodynas [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://zodynas.vz.lt/Informacijos-asimetrija>>.

¹⁴⁶ SANCHEZ-GRAELLS, A. La Aplicación de la Teoría de Agencia a la Prevención de Conflictos de Interés en la Contratación Pública bajo la Directiva 2014/24. *Revista de Economía Industrial, número monográfico sobre Análisis Económico del Derecho*, 2015, p. 3.

¹⁴⁷ YUKINS, C. R. A Versatile Prism: Assessing Procurement Law Through the Principal-Agent Model. *Public Contract Law Journal*, Vol. 40, No. 1, 2010, p. 66-67.

¹⁴⁸ YUKINS, C. R. A Versatile Prism: Assessing Procurement Law Through the Principal-Agent Model. *Public Contract Law Journal*, Vol. 40, No. 1, 2010, p. 67-68.

pirkimų sistemos elementus – *tai, kas pageidautina* (lot. *desiderata*). Iš jų yra trys kokybiškai svarbiausi: 1) konkurencija (ji skatina konkurencingas kainas, taip užtikrindama pirkimo racionalumą, išlaidų efektyvumą, sumažindama sandorių sąnaudas, suteikdama didesnę vertę už pinigus); 2) sąžiningumas/patikimumas (angl. *integrity*) (nors kai kurie autoriai teigia, kad, pvz., JAV viešųjų pirkimų įstatymo antikorpacinis režimas yra pernelyg sudėtingas ir nepatogus, nes „išėina“ už įprastų kovos su kyšininkavimu nuostatų, visgi, „plačios“ antikorpacinės taisyklės atgraso tarnautojus nuo papildomų piniginių dovanų, apriboja nuo „besisukančių durų“ kontraktų, konfidencialios ir jautrios informacijos skleidimo); 3) skaidrumas (angl. *transparency*) (papildomas skaidrumo padidinimas teikia ribinę vertę (vadinamąją inkrementinę naudą) visoms suinteresuotosioms šalims, gali užtikrinti geresnius atstovo veiklos rezultatus, jeigu apie šiuos rezultatus pats atstovas nuolat teikia išsamią informaciją suinteresuotosioms šalims). Ir yra kiti, ne tokie kokybiškai esminiai elementai, tame tarpe efektyvumas, vienodas požiūris (lygiateisiškumas), klientų pasitenkinimas, geriausia vertė už pinigus ir rizikos vengimas.¹⁴⁹

Taikant atstovavimo teorijos modelį galima matyti, pvz., JAV viešųjų pirkimų sistemoje, siekiant suderinti viešųjų pirkimų (racionalaus prekių, paslaugų darbų įsigijimo) interesus su atstovaujamojo (arba visuomenės, viešaisiais) interesais, įskaitant ir interesų konfliktų taisyklės, taikomos plačios kontrolės (priežiūros) priemonės, atsispindinčios būtent „monitoringas ir sankcijos“ (angl. *monitoring and bonding [sanctions]*) mechanizmą.¹⁵⁰

Interesų konfliktų taisyklės, pasinaudodamos monitoringu ir sankcijomis siekia nukreipti atstovų (tarnautojų) veiksmus taip, kad jie atitiktų (derėtų) atstovaujamojo (visuomenės) tikslams, ir jos labiausiai yra orientuotos į *potencialius* interesų konfliktus (tai yra šios teorijos šerdis). Tam tikslui šio mechanizmo elementai „monitoringas“ ir „sankcijos“ gali būti naudojami pakaitomis, priklausomai nuo veiksmingumo ir sąnaudų. Pavyzdžiui, dešimtmetį stiprinus sankcijas, gali būti laikas pradėti taikyti stebėsenos (tiksliau, didesnio skaidrumo), kaip alternatyvų ir mažiau griežtą įrankį. Ši iniciatyva labiau remti monitoringą gali būti paaiškinta JAV antikorpacinių pastangų pavyzdžiu – įmonių (tiekėjų) rimtų pažeidimų, įskaitant sukčiavimą, kyšininkavimą, finansines machinacijas, privalomu atskleidimu (išsiviešinimu) (angl. *self-disclosure*). Šis tiekėjų išsiviešinimo (savęs atskleidimo) mechanizmas iš tiesų yra evoliucinės raidos padarinys

¹⁴⁹ YUKINS, C. R. A Versatile Prism: Assessing Procurement Law Through the Principal-Agent Model. *Public Contract Law Journal*, Vol. 40, No. 1, 2010, p. 68-70.

¹⁵⁰ YUKINS, C. R. A Versatile Prism: Assessing Procurement Law Through the Principal-Agent Model. *Public Contract Law Journal*, Vol. 40, No. 1, 2010, p. 71.

siekiant didesnės interesų konfliktų kontrolės, konkrečiai, per monitoringą, kuris palengvina tiekėjų išsiviešinimą (jis taip pat palaikomas griežtomis sankcijomis, jeigu tiekėjai neatlieka ar netinkamai atlieka reikalaujamą išsiviešinimą), ir atvirkščiai. Privalomas tiekėjų išsiviešinimas padeda kurti veiksmingesnį monitoringo (stebėsenos) mechanizmą, kuris yra tobulinamas dar labiau stiprinant išsiviešinimą ir stebėseną (monitoringą) nei didinant sankcijas. Monitoringas „per“ (skatinant/stiprinant) skaidrumą yra efektyvi priemonė siekiant užtikrinti, kad perkančiosios organizacijos atstovai nebūtų įtakojami interesų konfliktų. Monitoringas ir skaidrumas atveria galimybes platesniam suinteresuotų šalių ratui stebėti/prižiūrėti viešųjų pirkimų procesą siekiant įsitikinti, kad atstovaujamojo tikslai įgyvendinami atitinkamoms šalims (atstovui, dalyviams, tiekėjams) tinkamai vykdant savo funkcijas visoje viešųjų pirkimų sistemos grandinėje. Svarbu paminėti, jog interesų konfliktų taisyklių vystymas JAV yra „nuleistas“ iki įvairialypių privačių asmenų grupių, kurios „tarnauja“ kaip atstovų „monitoriai“ ir, kurios veikdamos kartu su valdžios institucijomis, keičia (kuria, didina) suvokimą kas yra tas „tikrasis atstovaujamas“. ¹⁵¹

Tačiau, nors atstovavimo teorija ir gali išaiškinti interesų konfliktų taisyklių viešuosiuose pirkimuose režimą, tam tikrais atvejais šis režimas driekiasi plačiau nei atstovavimo teorija gali paaiškinti, ir tai aiškiai parodo, kad kuriant viešųjų pirkimų sistemą turi būti naudojamos ir kitos norminės konstrukcijos. Pavyzdžiui, dauguma šių taisyklių suvaržo interesų konfliktus asmenims priimant viešųjų pirkimų sprendimus, tačiau yra ir kitos interesų konfliktų taisyklės, pvz. skirtos *buvusiems* tarnautojams, kurios neatrodo, jog tiesiogiai apsaugotų sprendimus dėl viešųjų pirkimų kai tarnautojas (atstovas) jau paliko savo postą ir nebegali vykdyti pirkimų atstovaujamojo vardu. Taigi, norint paaiškinti šias, buvusių (nebedirbančių, nebeatstovaujančių) tarnautojų interesų konfliktų taisykles, atstovavimo teoriją reiktų išplėsti, arba, svarstyti kitas normas ir kitokius modelius, siekiant išsamiai ir visapusiškai išaiškinti nepaprastai sudėtingos viešųjų pirkimų sistemos kitus elementus. ¹⁵²

Apibendrinant skyriuje pateiktą medžiagą matome, jog pasak atstovavimo teorijos, kai vieno subjekto (atstovaujamojo) tikslų įgyvendinimas yra administruojamas kito subjekto (atstovo), neišvengiamai, labiausiai dėl informacijos asimetrijos priežasčių, kyla šių subjektų interesų konfliktas. Siekiant sumažinti atstovų piktnaudžiavimą viešuosiuose pirkimuose, atstovavimo teorija pateikia dviejų formų kontrolės mechanizmą: pirmoji yra

¹⁵¹ YUKINS, C. R. A Versatile Prism: Assessing Procurement Law Through the Principal-Agent Model. *Public Contract Law Journal*, Vol. 40, No. 1, 2010, p. 79-81.

¹⁵² YUKINS, C. R. A Versatile Prism: Assessing Procurement Law Through the Principal-Agent Model. *Public Contract Law Journal*, Vol. 40, No. 1, 2010, p. 82.

susijusi su prevencija (*ex ante*), antroji – su sankcijomis (*ex post*)¹⁵³. Prevencinėmis (stebėsenos) priemonėmis siekiama suderinti atstovaujamojo tikslus ir atstovo veiksmus, tad jos labiausiai yra nukreiptos į *potencialius* interesų konfliktus (tai yra šios teorijos esmė), o sankcionavimo (baudimo) priemonėmis siekiama užtikrinti šių suderinimų laikymąsi. Iš vienos pusės, stebėsenos (monitoringo) priemonės padeda užtikrinti viešųjų pirkimų procedūrų skaidrumo ir patikimumo didinimą, iš kitos pusės, didesnis skaidrumas ir sąžiningumas padeda užtikrinti tos pačios monitoringo sistemos veiksmingumo augimą. Atstovavimo teorijos modelis turi ir netiesioginį poveikį – sušvelnina „atstovaujamojo/atstovavimo problemą“, susijusią su perkančiosioms organizacijoms deleguota valdžios diskrecija. Šis poveikis labiausiai siejamas su išsamiu procedūrinio pobūdžio reguliavimu, kuris apriboja perkančiųjų organizacijų diskrecijos lygį, kai yra atliekamos sprendimų priėmimo procedūros.

3.3 Interesų konfliktai Direktyvos dėl viešųjų pirkimų kontekste

Direktyvos dėl viešųjų pirkimų (Direktyva 2014/24/ES) preambulėje (16 dalyje) numatyta, kad „*Perkančiosios organizacijos turėtų pasinaudoti visomis pagal nacionalinę teisę turimomis priemonėmis siekdamos užkirsti kelią viešojo pirkimo procedūrų iškreipimams, kylantiems dėl interesų konfliktų. Tai, be kita ko, galėtų būti procedūros, skirtos nustatyti interesų konfliktus, užkirsti jiems kelią ir juos šalinti.*“ Tai parodo, jog interesų konfliktų *prevencija* turi itin svarbią reikšmę ES reguliavime, todėl valstybės narės įpareigojamos sukurti ir taikyti visas būtinas priemones, pirmiausia, siekiant užkirsti kelią (užkardyti) interesų konfliktams viešuosiuose pirkimuose, ir antra, jiems esant – efektyviai identifikuoti ir šalinti.

Svarbiausios Direktyvos 2014/24/ES nuostatos, susijusios su interesų konfliktais:

➤ 24 straipsnis „Interesų konfliktai“:

„Valstybės narės užtikrina, kad perkančiosios organizacijos imtųsi tinkamų priemonių, kad būtų veiksmingai užkertamas kelias interesų konfliktams, kylantiems vykdant pirkimo procedūras, ir kad jie būtų veiksmingai nustatomi ir šalinami, siekiant išvengti konkurencijos iškreipimo bei užtikrinti visų ekonominės veiklos vykdytojų lygiateisiškumą.

Interesų konfliktų koncepcija turi apimti bent visus atvejus, kai perkančiosios organizacijos darbuotojai arba perkančiosios organizacijos vardu veikiančio pirkimo paslaugų teikėjo darbuotojai, kurie dalyvauja vykdant pirkimo procedūrą arba gali padaryti poveikį tos

¹⁵³ SOUDRY, O. A Principal-Agent Analysis of Accountability in Public Procurement. Iš THAI, K. V. *Advancing Public Procurement: Practices, Innovation and Knowledge Sharing*, 2007, p. 447.

procedūros rezultatams, turi tiesioginį arba netiesioginį finansinį, ekonominį ar kitokį asmeninį suinteresuotumą, kuris galėtų būti laikomas kenkiančiu jų nešališkumui ir nepriklausomumui vykstant pirkimo procedūrai.“

Matome, jog 24 straipsnis įtvirtina minimalų reikalavimą, kad interesų konfliktai būtų sureguliuoti bent jau perkančiosios organizacijos pusėje.

➤ 41 straipsnis „Išankstinis kandidatų arba konkurso dalyvių dalyvavimas“:

„Kai kandidatas arba konkurso dalyvis, arba su kandidatu arba konkurso dalyviu susijusi įmonė suteikė perkančiajam subjektui konsultaciją (nesvarbu, ar pagal 40 straipsnį, ar ne) arba kitaip dalyvavo rengiant pirkimo procedūrą, perkančioji organizacija imasi tinkamų priemonių užtikrinti, kad dėl to kandidato arba konkurso dalyvio dalyvavimo nebūtų iškreipta konkurencija.

Tokios priemonės apima naujausios informacijos, kuria keistasi kandidatui arba konkurso dalyviui dalyvaujant pirkimo procedūros rengime arba dėl tokio jo dalyvavimo, pateikimą kitiems kandidatams bei konkurso dalyviams ir tinkamų pasiūlymų priėmimo terminų nustatymą. Atitinkamas kandidatas arba konkurso dalyvis pašalinamas iš procedūros tik tuo atveju, kai nėra kitų priemonių užtikrinti, jog būtų laikomasi pareigos laikytis lygiateisiškumo principo.

Prieš tokį pašalinimą, kandidatams ar konkurso dalyviams suteikiama galimybė įrodyti, kad jų dalyvavimas rengiant pirkimo procedūrą negalėtų iškreipti konkurencijos.“

➤ 57 straipsnis „Pašalinimo pagrindai“ 4 d.:

„Perkančiosios organizacijos gali pašalinti arba gali būti valstybių narių įpareigotos pašalinti iš dalyvavimo pirkimo procedūroje ekonominės veiklos vykdytojams esantiems bet kurioje iš šių situacijų:

e) kai interesų konflikto, kaip apibrėžta 24 straipsnyje, negalima pašalinti kitomis mažiau intervencinėmis priemonėmis;

f) kai padėties dėl iškreiptos konkurencijos, susidariusios dėl išankstinio ekonominės veiklos vykdytojų dalyvavimo rengiant pirkimo procedūrą, kaip nurodyta 41 straipsnyje, negalima ištaisyti kitomis mažiau intervencinėmis priemonėmis.“

Akivaizdu, jog Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 41 str. ir 57 str. 4 d. reguliuoja interesų konfliktus dalyvių (tiekėjų) pusėje, išreikšdami siekį jiems užkirsti kelią ir numatydami interesų konfliktų (neišsprendžiamų) egzistavimo galimus teisinius padarinius – dalyvio pašalinimą iš viešojo pirkimo procedūros.

3.3.1 Interesų konfliktų tipai Direktyvos dėl viešųjų pirkimų kontekste

Iš aukščiau pateiktų trijų Direktyvos 2014/24/ES straipsnių galima susidaryti įspūdį, jog naujoji direktyva skiria du interesų konfliktų tipus: 1) esančius perkančiosios organizacijos pusėje ir 2) esančius viešojo pirkimo tiekėjų (dalyvių) pusėje.

Tuo tarpu kai kurie autoriai (A. Semple ir M. Andrecka) šios direktyvos atžvilgiu kitaip išskiria interesų konfliktų tipus. Jų nuomone, pirmasis yra susijęs su veiksniais, įtakančiais vertinimo komisijos nario ar kito asmens nešališkumą ir nepriklausomumą, kylančiais perkančiosios organizacijos viduje (sutampa su autorės išskiriamu, - *aut. past.*); šios situacijos yra reguliuojamos 24 str. nuostatomis. Antrasis yra susijęs su veiksniais, įtakančiais ūkio subjekto galimybes pateikti pasiūlymą ar įvykdyti sutartį laikantis perkančiosios organizacijos nustatytų reikalavimų. Tokios situacijos yra reguliuojamos (tik paminint) 58 str. (4 d.), nustatant atrankos kriterijus, kurių perkančioji organizacija turi teisę reikalauti iš dalyvių. Šio straipsnio 4 dalies nuostata, teigianti, kad „Perkančioji organizacija gali daryti prielaidą, kad ekonominės veiklos vykdytojas neturi reikalingų profesinių pajėgumų, jeigu perkančioji organizacija nustatė ekonominės veiklos vykdytojo interesų konfliktą, galintį daryti neigiamą poveikį sutarties vykdymui“, suteikia plačius įgaliojimus perkančiosioms organizacijoms renkantis tiekėją atsižvelgti į tokius interesų konfliktus. Pati formuluotė rodo, kad perkančioji organizacija neprivalo pozityviai nustatyti, jog interesų konfliktas *įtakos* sutarties vykdymą, pakanka daryti prielaidą, kad jis *gali įtakoti*. Pavyzdį, kuomet ši norma galėtų būti taikoma, galima rasti viename Airijoje kilusiame ginče, kai viena advokatų kontora tariamai turėjo interesų konfliktą teikdama teisinės konsultacijas viešosioms įstaigoms, tarp jų ir Vaikų ir jaunimo reikalų ministerijai, tuo pačiu atstovaudama didelės tabako gamybos kompanijas, padėdama užkirsti kelią jų atžvilgiu priimamų teisės aktų įsigaliojimui. Tuometinis ministras išreiškė ketinimą išnagrinėti teisinės priemones, kuriomis visiems ūkio subjektams, turintiems sutartis (ar kitokias sąsajas) su tabako kompanijomis, būtų užkirtas kelias dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, priskiriamuose šios ministerijos kompetencijai. Tuo metu Airija dar nebuvo įgyvendinusi Direktyvos 2014/24/ES, todėl nėra aiškus teisinis šio būdo egzistavimas. Tačiau tokioms situacijoms iškilus ateityje, galimybė remtis 58 str. 4 d. nuostatomis, tikėtina, parodys ar ministro tuometinis pareiškimas teisiškai prieštaravo mėginimui pašalinti dalyvį iš konkurso.¹⁵⁴

¹⁵⁴ SEMPLE, A.; ANDRECKA, M. Classification, Conflicts of Interest and Change of Contractor: A Critical Look at the Public Sector Procurement Directive. European Procurement & Public Private Partnership Law Review, *EPPPL*, 2015, No. 3, p. 11-12.

Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 58 str. 4 d. nuostata yra beveik pažodžiui perkelta į VPI pakeitimo projekto 45 str. 6 d., kurioje teigiama, jog „Perkančioji organizacija gali laikyti, kad tiekėjas neturi reikalaujamo profesinio pajėgumo, jeigu nustato tiekėjo interesų konfliktą, galintį neigiamai paveikti pirkimo sutarties vykdymą“. Šiuo atveju, atkreiptinas dėmesys, jog naujosios direktyvos 24 str. apibrėžia „interesų konfliktus“ *kitiems* nei šioje nuostatoje numatytiems tikslams, t. y. išvengti konkurencijos iškraipymo bei užtikrinti visų ekonominės veiklos vykdytojų lygiateisiškumą. Tuo tarpu interesų konfliktai, kurie gali turėti įtakos pirkimo sutarties vykdymui, nebūtinai yra tapatūs nustatytiems Direktyvoje dėl viešųjų pirkimų, todėl, atsižvelgiant į interesų konfliktų tipus, o taip pat į teisinius pagrindus pašalinti ūkio subjektą iš konkurso dėl nepakankamo jo profesinio pajėgumo, yra reikalingas išsamesnis šios nuostatos išaiškinimas.¹⁵⁵

Atsižvelgiant į šio darbo 2.2 skyriuje pristatytas interesų konfliktų rūšis, būtų galima daryti prielaidą, jog aukščiau aptarta taisyklė orientuoja būtent į *potencialius* ir *įsivaizduojamus* interesų konfliktus. Kai tarkime, perkančioji organizacija, kaip bet kuris kitas protingas asmuo, kuris galėtų pastebėti/suprasti, kad gali būti pakenkta sutarties vykdymui (įsivaizduojamas interesų konfliktas), t. y. galimai tiekėjas susidurs su interesų konfliktais ateityje vykdant sutartį (potencialus interesų konfliktas), perkančioji organizacija nutaria išspręsti (pašalinti) tą *įsivaizduojamą* interesų konfliktą, tuo pačiu užkirsdama kelią *potencialiam* interesų konfliktui.

Apibendrinant aukščiau pateiktą medžiagą bei atsižvelgiant į Direktyvos dėl viešųjų pirkimų kelis straipsnius, būtų tikslinga išskirti ir trečiąjį interesų konfliktų tipą – kai interesų konflikto situacijoje yra ūkio subjektas, teikiantis konkursinį pasiūlymą, bei šio tipo porūšį – kai galimo interesų konflikto situacijoje yra konkursinį pasiūlymą teikiantis ūkio subjektas, kuris prieš tai yra dalyvavęs atliekant paruošiamuosius viešojo pirkimo procedūros darbus (pvz., teikęs konsultacijas, atlikęs tyrimus, rengęs studijas, kt.). Šios dvi interesų konfliktų situacijos, kuriose perkančiajai organizacijai suteikiama teisė pašalinti konkurso dalyvius iš viešojo pirkimo procedūros, yra reguliuojamos 41 str. bei 57 str. 4 dalies nuostatomis.

¹⁵⁵ SANCHEZ-GRAELLS, A. Exclusion, Qualitative Selection and Short-listing in the New Public Sector Procurement Directive 2014/24. F Lichere, R Caranta and S Treumer (eds), *Novelties in the 2014 Directive on Public Procurement*, vol. 6 *European Procurement Law Series* (Copenhagen, DJØF), 2014, p. 118.

3.3.2 Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 24 straipsnio analizė

Direktyvos 24 straipsnyje įtvirtinta perkančiosios organizacijos minimali prievolė užtikrinti bent jau vidinių perkančiosios organizacijos interesų konfliktų prevenciją, nustatymą ir šalinimą.

Direktyvos 2014/24/ES nuostatas, susijusias su interesų konfliktais *perkančiosios organizacijos pusėje (viduje)*, galima būtų aiškinti atsižvelgiant į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, ypač, į vieną naujausių *eVigilo* bylą.

LAT kasacine tvarka nagrinėtoje *eVigilo* byloje buvo sprendžiamas ginčas, kai konkursą pralaimėjusi šalis siekė panaikinti viešojo pirkimo komisijos sprendimą, remdamasi keliais aspektais, kurių vienas – komisijos nario šališkumas dėl sąsajų su konkursą laimėjusia šalimi. Šioje byloje LAT nutarė kreiptis į ESTT prašydamas priimti prejudicinį sprendimą vienu iš klausimų: „*Ar tiekėjui, sužinojusiam apie galimą reikšmingą kito dalyvio sąsają (ryšį) su perkančiosios organizacijos pasitelktais ekspertais, vertinusiems pasiūlymus, ir (ar) šio dalyvio galimą išskirtinę padėtį dėl prieš tai vykdytų su ginčo pirkimu susijusių parengiamųjų darbų, ir kai dėl šių aplinkybių perkančioji organizacija nesiėmė jokių veiksmų, tik ši informacija pakankama pagrįsti reikalavimą peržiūros institucijai, perkančiosios organizacijos veiksmus, neužtikrinusius procedūrų skaidrumo ir objektyvumo, pripažinti neteisėtais, papildomai iš ieškovo nereikalaujant konkrečiai įrodyti ekspertų šališko elgesio?*“¹⁵⁶.

Atsakydamas į LAT prejudicinį klausimą ESTT nustatė, kad aplinkybė, jog viešojo pirkimo komisijos narys turi net ir reikšmingų sąsajų su konkurso dalyviais, pati savaime nelemia šio nario šališkumo (pvz., kad jis pirmenybę teiks kuriam nors iš šių dalyvių), todėl perkančiajai organizacijai gavus objektyvios informacijos apie viešojo pirkimo komisijos narių ir šio pirkimo dalyvių sąsajas, turi būti atliekamas išsamus tyrimas, siekiant išsiaiškinti ar komisijos narys iš tiesų buvo šališkas; tam reikia įvertinti faktines aplinkybes ir įrodymus, ir tai turi padaryti perkančioji organizacija arba teisminės ar administracinės kontrolės institucijos; perkančiosioms organizacijoms yra priskirtas aktyvus vaidmuo taikant viešojo pirkimo principus, todėl su šia pareiga nėra suderinamas reikalavimas konkurso dalyviui įrodyti viešojo pirkimo komisijos narių (ekspertų) šališkumą, be kita ko, dar ir todėl, kad konkurso dalyvis paprastai neturi prieigos prie informacijos ar duomenų, kurie jam leistų pagrįstai įrodyti tokį šališkumą.

eVigilo byloje ESTT taip pat pabrėžė, kad tuo metu galiojusiose ir taikytoje Direktyvoje 2004/18/EB nėra konkrečių šį klausimą reglamentuojančių taisyklių, todėl

¹⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje *eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos*, Nr. 3K-3-436/2013, kat. 45.4, 69.

„šališkumo“ sąvoka, jo nustatymo kriterijai ir teisiniai padariniai turi būti apibrėžti nacionalinėje teisėje; būtent nacionalinėje teisėje turi būti nustatyta, ar ir kiek kompetentingos institucijos privalo atsižvelgti į aplinkybę, kad ekspertų šališkumas būtų (nebūtų) turėjęs poveikį sprendimui dėl sutarties sudarymo.¹⁵⁷ Šis sprendimas atitinka ir ankstesnį Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismo (dab. ES Bendrasis Teismas, - *aut. past.*) sprendimą *AFCon* byloje¹⁵⁸, kurioje konstatuota, kad Europos Bendrijų Komisija (dab. Europos Komisija, - *aut. past.*), organizavusi viešojo pirkimo procedūrą, yra atsakinga už žalą, atsiradusią dėl to, kad ji, kaip perkančioji organizacija, gavusi informaciją apie vertinimo komisijos narį ir vieną viešojo pirkimo dalyvį siejusius ryšius, nesiėmė aktyvių veiksmų bei neatliko jokių tyrimų siekiant išnagrinėti šiuos ryšius tam, kad įsitikintų, jog jie nedarė įtakos vertinimo komitete vykusiems svarstymams; perkančioji organizacija, tvirtindama, kad nesant įrodymų dėl galimo sukčiavimo ir įtakos viešojo pirkimo procedūrai, nebuvo pakankamos priežasties atlikti tyrimą, – padarė akivaizdžią vertinimo klaidą, kadangi neturėjo jokio pagrindo su pakankamu tikrumu paneigti interesų konflikto įtakojimo rizikos viešojo pirkimo procedūrai.

Matome, jog *eVigilo* byloje ESTT priėmė (tiesiogiai įtvirtino) keletą aiškių pozicijų: pasisakė už „tvirtą“ perkančiosios organizacijos reakciją į įtarimus dėl šališkumo ir (ar) interesų konflikto buvimo; įformino perkančiosios organizacijos aukšto aktyvumo lygio pareigą nustatant ir sprendžiant interesų konfliktus perkančiosios organizacijos pusėje; nukreipė į bendruosius viešųjų pirkimų principus (dabartinės Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 18 str., apimančių konkurencijos principus) ir rūpestingo administravimo pareigas, kurių privalo laikytis perkančiosios organizacijos.

Perkančiosios organizacijos, norėdamos taikyti interesų konfliktų taisykles pagal Direktyvą 2014/24/ES, turėdamos įtarimų (ar informacijos) apie realių ar potencialių interesų konfliktų buvimą, turi nepamiršti apie prievolę imtis nuodugnaus tyrimo, ir prireikus, taikyti atitinkamas asmenų pašalinimo iš pirkimo procedūras, jeigu tai yra būtina siekiant užtikrinti konkurso sąžiningumą ir dalyvių lygiateisiškumą. Priklausomai nuo valstybių narių nacionalinės teisės aktų įgyvendinimo, nepakankamas perkančiosios organizacijos aktyvumas siekiant užkirsti kelią, nustatyti ir eliminuoti interesų konfliktus, sukelia perkančiosios organizacijos atsakomybę pagal šią direktyvą, taip pat ir valstybių narių atsakomybę. Ir atvirkščiai, per daug uolus perkančiųjų organizacijų požiūris į

¹⁵⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. kovo 12 d. sprendimas byloje *eVigilo Ltd / Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos C-538/13*, EU:C:2015:166; 31-47 punktai.

¹⁵⁸ Europos Sąjungos Bendrasis Teismas (buv. Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismas). 2005 m. kovo 17 d. sprendimas byloje *AFCon Management Consultants / Europos Bendrijų Komisija T-160/03*, EU:T:2005:107; 74-93 punktai.

dalyvių pašalinimą, remiantis nepagrįstais interesų konfliktais, gali sukelti atsakomybę už Europos Sąjungos Sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo principų – lygiateisiškumo ir proporcingumo pažeidimą.¹⁵⁹

Sutinkamai su *OECD* pozicija¹⁶⁰, šiuolaikinė interesų konfliktų politika turėtų siekti subalansuoto požiūrio į privačių (asmeninių) interesų kontrolės įgyvendinimą. Interesų konfliktų priežiūrai turėtų užtekti informacijos, pakankamos susidaryti „bendrą vaizdą“ apie interesus, galinčius daryti poveikį tarnybinių pareigų atlikimui, tačiau tikrai nebūtina susidaryti „visa apimantį vaizdą“, įskaitant asmens pajamas, turtą ar kitą veiklą. Pernelyg griežta privačių interesų kontrolė gali konfliktuoti su kitomis asmens teisėmis arba būti neveiksminga (neįgyvendinama) arba atgrasyti patyrusius ir kompetentingus potencialius tarnautojus siekti šių pozicijų. Modernus požiūris į interesų konfliktus siekia išlaikyti pusiausvyrą tarp: rizikos identifikavimo; nepriimtinių interesų konfliktų formų draudimo; informuotumo apie aplinkybes, kuriose gali kilti interesų konfliktai, didinimo; veiksmingų procedūrų, siekiant išspręsti interesų konfliktų situacijas, užtikrinimo.

Akivaizdu, jog Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 24 straipsnis yra tradicinis „direktyvinis“, kuris valstybėms narėms nustato tikslą (siekti išvengti interesų konfliktų, juos nustatyti ir šalinti), tačiau nepateikia jo pasiekimui reikalingų konkrečių priemonių, išskyrus keletą apribojimų. Naujoji viešųjų pirkimų direktyva suponuoja skaidrumo reikalavimų ir išsamių jų įgyvendinimo taisyklių nustatymo poreikį, kurių pagrindinis tikslas yra užtikrinti konkurenciją. Iš esmės, nacionaliniai įstatymų leidėjai turi sukurti jų jurisdikcijoms tinkamą sistemą, sudarant efektyvių sprendimų rinkinį bei nustatant atitinkamas priemones, kurios padėtų perkančiosioms organizacijoms užkirsti kelią, nustatyti ir šalinti interesų konfliktus, kylančius viešųjų pirkimų srityje, siekiant išvengti bet kokio konkurencijos iškraipymo ir užtikrinti visiems ūkio subjektams vienodas sąlygas. Minėtas 24 str. tik numato minimalias taisykles, kurių pagrindu valstybės narės pačios turės apibrėžti atvejus, kuriuos laikys interesų konfliktais.¹⁶¹

Direktyvos 24 straipsnis praktiškai pažodžiui yra į perkeltas į Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo projekto 20 str., VPI pakeitimo projekto 91 str. 5 dalyje nurodant, kad interesų konfliktų nustatymo gaires rengia Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (toliau –

¹⁵⁹ SEMPLE, A.; ANDRECKA, M. Classification, Conflicts of Interest and Change of Contractor: A Critical Look at the Public Sector Procurement Directive. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review*, *EPPPL*, 2015, No. 3, p. 15.

¹⁶⁰ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Guidelines for Managing Conflict of Interest in the Public Service [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://acts.oecd.org/Instruments/ShowInstrumentView.aspx?InstrumentID=130>>.

¹⁶¹ TELLES, P. Regulation 24 – Conflicts of interest. Public Contracts Regulations Commentary [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://pcr2015.uk/regulations/regulation-24-conflicts-of-interest/>>.

VTEK). Autorės žiniomis, šiai dienai VTEK nėra parengusi jokių gairių (ar jų projektų). Tenka pastebėti, VTEK 2015 m. veiklos ataskaitoje¹⁶² yra nurodyta, jog per 2015 metus 138 kartus (beveik du kartus daugiau lyginant su *atliktais* tyrimais) tyrimas dėl valstybės tarnautojų interesų konfliktų *nebuvo pradėtas todėl*, jog beveik 60% atvejų trūko objektyvios informacijos apie interesų konfliktus, tuo tarpu VTEK iki šiol nepateikė jokių metodinių rekomendacijų, kas yra laikoma ta objektyvia informacija, kas ir kaip turi ją surinkti ir pan.

Tiesa, Viešųjų pirkimų tarnyba (toliau – VPT) šiais metais paskelbė perkančiosioms organizacijoms skirtas Etiško elgesio viešuosiuose pirkimuose gaires¹⁶³, kuriose apibrėžė pirkimų specialistų profesinės etikos ir elgesio principus viešuosiuose pirkimuose, skatinant užkirsti kelią neetiškam elgesiui profesinėje veikloje bei padėti priimti sprendimus susidūrus su interesų konfliktais. Pastebėtina, jog šiose gairėse interesų konfliktų sąvoka apibrėžiama gana lakoniškai, t. y. kaip privačių ir viešųjų visuomeninių interesų susidūrimas, galintis netinkamai paveikti tarnybinių pareigų atlikimą.

3.3.3 Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 41 straipsnio analizė

Direktyvos 41 straipsnyje įtvirtinta bendro pobūdžio prezumpcija, kad jeigu tiekėjas rengė (dalyvavo rengiant ar teikė konsultacijas ar pan.) viešųjų pirkimų dokumentus, jam turi būti užkirstas kelias dalyvauti bet kuriame jo parengtų pirkimo dokumentų pagrindu vykdomame viešajame konkurse, nebent ši prezumpcija būtų paneigta, t. y. tiekėjas įrodytų, jog jo dalyvavimas parengiamosiose viešųjų pirkimų procedūrose nesudarė pagrindo nesąžiningai konkurencijai. Kaip savarankiškas pagrindas yra nustatytas papildomas reguliavimo objektas – galimybė, kad perkančioji organizacija (ateityje) bus įtakota interesų konflikto. Tačiau šis straipsnis išimtinai nekoncentruoja tik į interesų konflikto galimą buvimą apskritai, o apima tik situacijas, susijusias su tiekėjų *išankstiniu dalyvavimu* paruošiamosiose viešųjų pirkimų procedūrose. Taigi, aiškiai matomas tokio reguliavimo nepakankamumas, nes šis straipsnis tik dalinai reglamentuoja interesų konfliktų problemas tokiose situacijoje, todėl interesų konfliktas dėl kitų nei šiame

¹⁶² Vyriausioji tarnybinės etikos komisija. 2015 metų veiklos ataskaita [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 15 d.].

Prieiga per internetą: <http://www.vtek.lt/images/Duomenys/ataskaitos/VTEK_2015_metu_ataskaita.pdf>.

¹⁶³ Viešųjų pirkimų tarnyba. Etiško elgesio viešuosiuose pirkimuose gairės [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/2017%2002%2001%20Etiško%20elgesio%20viesuosiuose%20pirkimuose%20gair%C4%97s_%20pdf.pdf>.

straipsnyje nurodytų priešasčių, lieka nesureguliuotas¹⁶⁴. Tai atsispindi ir Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2015 m. nagrinėtoje *Intrasoft* byloje.

Intrasoft byloje¹⁶⁵ ES Bendrasis Teismas laikosi pozicijos, jog tiekėjo išankstinis dalyvavimas *kitoje* parengiamojoje viešojo pirkimo procedūroje, kurioje buvo paruošti pirkimo dokumentai, skirti *kitam* viešajam pirkimui, tačiau, perkančiosios organizacijos sprendimu buvo panaudoti dar kartą (angl. *re-used*) jau vykstančiame pirkime, *neapima* interesų konfliktų situacijos, kylančios dėl tiekėjo išankstinio dalyvavimo vykstančio pirkimo procedūroje, nes tiekėjo atlikti paruošiamieji darbai buvo skirti *kitai* viešojo pirkimo procedūrai; nepaisant to, kad tie vadinamieji paruošiamieji darbai perkančiosios organizacijos buvo panaudoti dar kartą (vykstančioje pirkimo procedūroje), teisiškai jie nepatenka po „paruošiamųjų darbų“ sąvoka *šios* (vykstančios) viešųjų pirkimų procedūros prasme, nes „paruošiamieji darbai“ yra laikomi tais, kurie yra atliekami per vieną ir tą pačią konkurso procedūrą. Teismas konstatavo, kad „<...>nėra pagrindo dokumentų, paruoštų vykstant kitai konkurso procedūrai, rengimą prilyginti parengiamiesiems darbams, susijusiems su nagrinėjama konkurso procedūra, kaip jie suprantami pagal šio sprendimo 63 punkte nurodytą teismo praktiką, nebent būtų objektyviai ir konkrečiai įrodžiusi, kad, pirma, minėti dokumentai buvo parengti atsižvelgiant į nagrinėjamą konkurso procedūrą ir, antra, dėl jų ieškovei buvo suteiktas realus pranašumas. Taigi, to neįrodžius, vykstant kitai konkurso procedūrai parengti dokumentai, kuriuos perkančioji organizacija vėliau pasirinko kaip informaciją dėl dalies veiklos sričių, susijusių su skirtinga konkurso procedūra, negali būti laikomi „parengiamaisiais darbais“, kaip jie suprantami pagal minėtą teismo praktiką <...>“.¹⁶⁶

Nors šiuo atveju Bendrasis Teismas netaikė konkrečiai Direktyvos 2014/24/ES nuostatų, bet pateikė bendrą, tačiau labai formalistinį bei siaurą požiūrį į interesų konfliktus ir jų analizę, *inter alia*, pabrėždamas, jog interesų konfliktų konstatavimui būtinos *dvi* sąlygos: pirma, konkrečių aplinkybių *objektyvaus* buvimas; antra, tų aplinkybių *realus* poveikis viešųjų pirkimų procedūrai (tiekėjų diskriminavimui, nelygiateisiškumui ir pan., kas sudarytų prielaidas nesąžiningai konkurencijai). Kitaip tariant, Bendrasis Teismas aiškiai nurodė tiekėjų pareigą įrodyti ne tik interesų konflikto *egzistavimą*, bet ir tokio egzistavimo *poveikį* konkurencijai ar kitiems viešųjų pirkimų principams. Ši Bendrojo teismo pozicija dėl įrodinėjimo naštos sutampa su to paties teismo pateiktomis išvadomis 2014 m. *Communicaid* byloje.

¹⁶⁴ SANCHEZ-GRAELLS, A. La Aplicación de la Teoría de Agencia a la Prevención de Conflictos de Interés en la Contratación Pública bajo la Directiva 2014/24. *Revista de Economía Industrial, número monográfico sobre Análisis Económico del Derecho*, 2015, p. 8-9.

¹⁶⁵ Europos Sąjungos Bendrasis Teismas. 2015 m. spalio 13 d. sprendimas byloje *Intrasoft International SA / Europos Komisija T-403/12*, EU:T:2015:774.

¹⁶⁶ Europos Sąjungos Bendrasis Teismas. 2015 m. spalio 13 d. sprendimas byloje *Intrasoft International SA / Europos Komisija T-403/12*, EU:T:2015:774, 85 punktas.

Communicaid byloje¹⁶⁷ Bendrasis Teismas priminė ankstesnius ESTT išaiškinimus, kad situacija, kai parengiamosiose procedūrose dalyvavęs konkurso dalyvis galėtų daryti sau naudinga linkme, nors to daryti ir neketindamas, laikoma interesų konfliktu, kuris sukelia vienodo požiūrio į dalyvius ir lygių galimybių jiems užtikrinimo pažeidimą. Tačiau reikia pastebėti, jog ši (aptariamos bylos) situacija šiek tiek skiriasi nuo situacijų, nagrinėtų ankstesnėse ESTT bylose, nes šiuo atveju dalyvio galimybė įtakoti viešojo pirkimo konkursą kyla ne iš jo dalyvavimo paruošiamosiose pirkimo procedūrose, bet iš fakto, kad dalyvis ankščiau perkančiosios organizacijos vykdytame viešojo pirkimo konkurse buvo vertinimo komisijos narys (išorės ekspertas), todėl turėjo galimybę susipažinti su „privilegiuota/vidine“ konkurso dalyvių vertinimo proceso informacija. Šioje byloje Bendrasis Teismas konstatavo, jog pareiškėjas (dalyvis) *neįrodė*, kad tiekėjo (dalyvio, laimėjusio konkursą) darbuotojas dalyvavo parengiamosiose pirkimo procedūrose, kaip ir *neįrodė*, jog faktas, kad tiekėjo darbuotojas buvo vertinimo komisijos narys (išorės ekspertas) *kitame* perkančiosios organizacijos vykdytame konkurse, tiekėjui suteikė nesąžiningą pranašumą kitų dalyvių atžvilgiu ar kitaip pažeidė nediskriminavimo ir vienodo požiūrio principus *vykdomame* viešajame pirkime, taip pat pareiškėjas *neįrodė* skaidrumo principo pažeidimo.¹⁶⁸ Kaip matome, kai interesų konfliktai galimai yra kilę konkurso tiekėjų (dalyvių) pusėje, teismas suformulavo aiškią pareigą *dalyviams įrodyti* ne tik interesų konflikto buvimą, bet ir jo konkretų poveikį.

Tuo tarpu Direktyvos 2014/24/ES 24 straipsnio nuostatos orientuoja į *perkančiosios organizacijos aktyvumą* imtis tinkamų priemonių veiksmingai interesų konfliktų prevencijai, nustatymui ir šalinimui, nes būtent jos pareiga yra užtikrinti ūkio subjektų lygiateisiškumą ir išvengti konkurencijos iškreipimo. Direktyvos 24 str. antra pastraipa gana griežtai nustato reiklią pareigą perkančiosios organizacijos atstovams (darbuotojams ir išorės ekspertams), dalyvaujantiems vykdant pirkimo procedūrą, vengti interesų konfliktų. Tačiau *Communicaid* bylos atvejis yra susijęs su „ribiniu“ interesų konfliktu, kuris nepatenka po 24 str. antrąją pastraipą, kaip ir nepatenka po 41 str. nuostatomis, tad norėtuši teigti, jog tokius atvejus reguliuoja 24 str. pirmoji pastraipa (kartu aiškinant su preambulės 16 dalimi), tačiau ji, kaip minėta, nustato aktyvią pareigą perkančiajai organizacijai, o ne ūkio subjektams, kaip kad išaiškinta pastarojoje byloje.

Įvertinus aukščiau pateiktas ES Bendrojo Teismo pozicijas suponuojama išvada, jog nors aktyvios interesų konfliktų buvimo ir jų poveikio įrodinėjimo naštos (pareigos

¹⁶⁷ Europos Sąjungos Bendrasis Teismas. 2014 m. birželio 11 d. sprendimas byloje *Communicaid Group Ltd / European Commission T-4/13*, EU:T:2014:437.

¹⁶⁸ Europos Sąjungos Bendrasis Teismas. 2014 m. birželio 11 d. sprendimas byloje *Communicaid Group Ltd / European Commission T-4/13*, EU:T:2014:437, 57-60 punktai.

įrodyti aplinkybes, kuriomis šalis remiasi, kitaip tariant „įrodinėja tas, kuris teigia, tas kuris neigia – neįrodinėja“) koncentravimas į konkurso dalyvius pateisina klasikinę nekaltumo prezumpcijos prielaidą, visgi tokia „didelė“ įrodinėjimo našta, „užkrauta“ ūkio subjektams, apsunkina veiksmingą Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 24 str. nuostatų įgyvendinimą, t. y. komplikuoja interesų konfliktų prevencijos, nustatymo ir šalinimo mechanizmo efektyvumą. Kai tai susiję su interesų konfliktais, vertėtų prisiminti „Cezario žmona turi būti aukščiau įtarinėjimų“ (angl. *Caesar's wife must be above suspicion*) principą¹⁶⁹, teigiantį, jog valdžios atstovai turėtų elgtis tokiu būdu, kad visuomenei net nekiltų mintis įtarinėti juos neteisėtais veiksmais¹⁷⁰.

Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 41 str. numatytas interesų konfliktas yra vienintelis tokio tipo, kuris kyla iš dviejų sąlygų – „buvusio“ konsultanto ir „esamo“ dalyvio, tiesą sakant, yra daugiau nei tik dalyvių interesų konflikto situacija viešojo konkurso atlikimo, sutarties sudarymo ar vykdymo stadijoje, tai yra taisyklė, kuria siekiama užkirsti kelią dalyvio *ankstesniam* interesų konfliktui kai jis veikė kaip konsultantas, kadangi žinodamas apie savo ketinimus vėliau dalyvauti konkurse ir galimai siekdamas pasididinti savo galimybes laimėti konkursą, galėjo įtakoti konsultacijas, teikiamas perkančiajai organizacijai. Netiesiogiai 41 str. apima ir dalį interesų konflikto, kuris gali turėti įtakos ir pačiai perkančiajai organizacijai, kuri jau yra susipažinusi su dalyviu, teikusiu jai konsultacijas. Todėl, šiuo atveju, sunku suprasti 41 straipsnio įtvirtinimo būtinumą, kuris aiškiai įrėmina (susiaurina) gan plačią interesų konfliktų koncepciją, pateiktą 24 straipsnyje.¹⁷¹

Tiesa, Lietuvoje ši „įrėminimo“ problema yra sprendžiama atsisakant Direktyvos 2014/24/ES 41 straipsnio nuostatų atskiro įtvirtinimo VPĮ pakeitimo projekte, o 41 str. nustatytą reguliavimą prijungiant prie Direktyvos 2014/24/ES 24 str. bendrųjų taisyklių ir jas kartu perkeliant į VPĮ pakeitimo projekto 20 straipsnį. Toks nacionalinės teisės aktų rengėjų sprendimas akivaizdžiai išplečia perkančiosios organizacijos aktyvumo pareigą rūpintis interesų konfliktais, kylančiais ne tik perkančiosios organizacijos pusėje, bet ir ūkio subjektų pusėje.

¹⁶⁹ SANCHEZ-GRAELLS, A. The EU General Court imposes an onerous burden of proof requiring evidence on the existence of a de facto advantage derived from the existence of a conflict of interest <...> (Communicaid Group) Iš *Concurrences Antitrust Publications & Events* [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.concurrences.com/en/bulletin/news-issues/june-2014/The-EU-General-Court-imposes-an?lang=en>>.

¹⁷⁰ The Free Dictionary by Farlex [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://idioms.thefreedictionary.com/Caesar%27s+wife+must+be+above+suspicion>>.

¹⁷¹ SANCHEZ-GRAELLS, A. La Aplicación de la Teoría de Agencia a la Prevención de Conflictos de Interés en la Contratación Pública bajo la Directiva 2014/24. *Revista de Economía Industrial, número monográfico sobre Análisis Económico del Derecho*, 2015, p. 8-9.

3.3.4 Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 57 straipsnio 4 dalies nuostatų, susijusių su dalyvio pašalinimu iš viešųjų pirkimų procedūros dėl interesų konflikto, analizė

Siekiant įgyvendinti strategijoje „Europa 2020“ numatytų tikslų rinkinį, kai kurios jų pasiekimo priemonės yra orientuotos į vieną konkrečią ES viešųjų pirkimų teisės sritį, įtvirtintą Direktyvoje dėl viešųjų pirkimų – ūkio subjektų pašalinimo iš viešojo pirkimo procedūros kriterijus, nustatytas šios direktyvos 57 straipsnyje.¹⁷²

Ūkio subjektų pašalinimo iš viešojo pirkimo procedūros institutu yra siekiama apsaugoti viešųjų pirkimų procedūrų sąžiningumą ir patikimumą (teisingumą), užkertant kelią „nepageidaujamiems“ ūkio subjektams tapti viešojo administravimo institucijų partneriais (tiekėjais). Nors dėl šio instituto vykusios diskusijos koncentravosi į korupciją, visgi jo pagrindas yra labiau sietinas su kitomis, nusikalstamomis veiklomis (veikomis) ar profesiniais nusižengimais, taip pat kitomis subjektų patikimumo stokos priežastimis¹⁷³, kaip pvz., interesų konfliktų situacijomis.

Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 57 str. 4 dalyje, konkrečiai e) ir f) punktų nuostatomis yra įtvirtintos būtent interesų konfliktų buvimą sankcionuojančios taisyklės, kurių pagrindu perkančioji organizacija gali/turi pašalinti ūkio subjektą (dalyvį) iš viešojo pirkimo procedūros. Direktyva numato du diskrecinius pagrindus, kuriais remiantis ūkio subjektas gali būti pašalinamas iš konkurso. Perkančioji organizacija *gali* pašalinti ūkio subjektą, kai: 1) „*interesų konflikto, kaip apibrėžta 24 straipsnyje, negalima pašalinti kitomis mažiau intervencinėmis priemonėmis*“; 2) „*kai padėties <...> negalima ištaisyti kitomis mažiau intervencinėmis priemonėmis*“.

Tiesa, ESTT jau gerokai anksčiau turėjo keletą progų spręsti galimų interesų konfliktų ir nesąžiningo elgesio *ūkio subjektų pusėje*, kurių pagrindu iš pirkimo procedūros turi/gali būti pašalinamas konkurso dalyvis, eliminavimo klausimus:

Fabricom byloje¹⁷⁴ Teisingumo Teismas konstatavo, kad Belgijos įstatymas, draudžiantis asmeniui, kuris atliko parengiamuosius viešojo pirkimo darbus, ar su juo susijusiam asmeniui dalyvauti pirkimo procedūroje, buvo neproporcingas; draudžiamos tokios taisyklės, ribojančios asmeniui, kuriam buvo pavesta atlikti su viešųjų pirkimų

¹⁷² DE MARS, S. Exclusion and Self-Cleaning in Article 57: Discretion at the Expense of Clarity and Trade? Paper for UACES 45th Annual Conference, Bilbao, Spain, 2015 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.uaces.org/events/conferences/bilbao/papers/abstract.php?paper_id=92#.WPZ0P7gIHs1>.

¹⁷³ SANCHEZ-GRAELLS, A. Exclusion of Economic Operators from Public Procurement Procedures. A Comparative View on Selected Jurisdiction. M Burgi & M Trybus (eds), Qualification, Exclusion and Selection in EU Procurements, vol. 7 *European Procurement Law Series* (Copenhagen, DJØF), 2016, p. 2.

¹⁷⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. kovo 3 d. sprendimas *sujungtose bylose Fabricom SA / Belgija C-21/03 ir C-34/03*, EU:C:2005:127; 32, 36, 41 punktai.

procedūra susijusius paruošiamuosius darbus, dalyvauti viešajame pirkime, nesuteikiant jam galimybės įrodyti, kad tomis konkrečiomis aplinkybėmis jo įgyta patirtis negali iškraipyti konkurencijos; kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinama ar dalyvis neįgijo nepagrįsto pranašumo, kuris galėtų iškraipyti normalias konkurencijos sąlygas; aiški procedūra, leidžianti įvertinti ar dalyvis neįgijo nepagrįsto pranašumo, mažiau riboja parengiamuosius darbus atlikusio asmens teises ir suteikia vienodo požiūrio į visus konkurso dalyvius garantijas.

Būtent šioje byloje pirmą kartą buvo pritaikytas dalyvio pašalinimo iš viešojo pirkimo procedūros, siekiant užtikrinti lygias galimybes ir skaidrumą, įskaitant interesų konfliktų eliminavimą, principas. Nors byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl interesų konfliktų, susijusių su tiekėjo išankstiniu dalyvavimu paruošiamosiose viešojo pirkimo procedūrose, šis sprendimas potencialiai yra svarbus sprendžiant ir kitokio tipo interesų konfliktų situacijas¹⁷⁵.

Michaniki byloje¹⁷⁶ ESTT nusprendė, jog Graikijos Konstitucijos nuostata, draudžianti sudaryti viešąsias sutartis su asmenimis, kurie nuosavybės teisiniais santykiais yra susiję su žiniasklaidos sektoriumi, viršijo kas buvo reikalinga teisėtam tikslui – apsaugoti nuo žiniasklaidos įtakos – pasiekti, kadangi nustatydamą viešojo sektoriaus ir žiniasklaidos nesuderinamumą ir savaiminį traktavimą, kad dalyvavimas viešajame pirkime neišvengiamai iškreips konkurencijos sąlygas kitų dalyvių nenaudai bei nepalikdama jiems jokių šansų įrodyti, jog jų atveju tokios rizikos nėra, faktiškai pašalino galimybę šiems ūkio subjektams dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, taigi, neatitiko proporcingumo principo; Bendrijos teisė turi būti aiškinama kaip draudžianti tokią nuostatą, kuria, nors ir siekiama teisėtų vienodo dalyvių vertinimo ir skaidrumo tikslų, vis dėlto įtvirtinama nepaneigiama prezumpcija, jog žiniasklaidos sektoriuje veikiančios įmonės savininko, dalininko, pagrindinio akcininko ar vadovo statusas yra nesuderinamas su įmonės, kuriai viešasis juridinis asmuo (plačiąja prasme) pavedė vykdyti viešojo pirkimo sutartis, savininko, dalininko, pagrindinio akcininko ar vadovo statusu.

Assitur byloje¹⁷⁷ ESTT pažymėjo, kad Italijos teisės nuostatos, imperatyviai įtvirtinančios perkančiosios organizacijos pareigą pašalinti iš viešojo pirkimo procedūros tarpusavyje susijusias įmones, kurios pateikia atskirus ir konkuruojančius pasiūlymus, nepatikrinant ar tokie sąsajumo santykiai turėjo konkrečią įtaką jų veiksams per šią

¹⁷⁵ ARROWSMITH, S.; FAUSTINO, P. B.; HEUNINCKX, B.; TREUMER, S. EU Public Procurement Law: An Introduction. University of Nottingham: Public Procurement Research Group, 2010, p. 147.

¹⁷⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Michaniki AE / Ethniko Symvoulío Radiotileorasis C-213/07*, EU:C:2008:731; 65, 69 punktai.

¹⁷⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. gegužės 19 d. sprendimas byloje *Assitur Srl / Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Milano C-538/07*, EU:C:2009:317; 26-33 punktai.

procedūrą, ir nepaliekant galimybės joms įrodyti, kad šie santykiai tokios įtakos neturėjo, – yra nesuderinamos su veiksmingu Bendrijos teisės taikymu, kadangi toks sprendimas labai sumažina konkurenciją, viršija tai, kas būtina siekiant tikslo užtikrinti vienodo požiūrio ir skaidrumo principų taikymą bei neužtikrina Bendrijos interesų, kad konkurse dalyvautų kuo daugiau kandidatų; siekiant atsakyti į klausimą ar šių įmonių kontrolės santykiai turėjo įtakos jų veiksmams pirkimo procedūroje, būtina išnagrinėti ir įvertinti faktus, ir tą turi atlikti perkančioji organizacija; konstatavus tokią įtaką, kad ir kokia ji būtų, to (konstatavimo) pakanka, kad susijusios įmonės būtų pašalintos iš pirkimo procedūros, ir atvirkščiai, vien susijusių įmonių dalyvavimo viešajame pirkime fakto nepakanka, kad šios įmonės automatiškai galėtų būti pašalintos iš viešojo pirkimo procedūros, nepatikrinus ar tokie santykiai turėjo konkrečią įtaką jų veiksmams per šią procedūrą. Analogiškos pozicijos dėl konkurso dalyvių pašalinimo iš pirkimo procedūros pagrįstumo ESTT laikėsi ir vėlesniuose sprendimuose (*Serrantoni* byla¹⁷⁸).

Tiesa, aukščiau aptartas situacijas reikėtų skirti nuo tokių, kai ūkio subjektai yra sudarę draudžiamus susitarimus ar vykdo antikonkurencinius suderintus veiksmus viešuosiuose pirkimuose. Šios situacijos sprendžiamos 57 str. 4 d. d) punkto nuostatomis, suteikiančiomis perkančiosioms organizacijoms teisę *automatiškai* pašalinti tokius ūkio subjektus iš pirkimo procedūros be jokių papildomų sąlygų. Tuo tarpu vien tik interesų konflikto buvimas (jis gali atsirasti ir dėl paprasčiausio aplinkybių sutapimo), priešingai, nebūtinai reiškia neteisėtą (nusikalstamą, draudžiamą) veiklą, todėl nesant konkrečių draudžiamų susitarimų ar suderintų veiksmų, šis straipsnis neturėtų būti taikomas, o perkančiajai organizacijai suteikiama teisė pašalinti dalyvį tik tuo atveju, kai interesų konflikto negalima išspręsti mažiau griežtomis priemonėmis.¹⁷⁹

Nors dalyvio pašalinimo iš viešojo pirkimo procedūros nuostatos turėtų padėti perkančiosioms organizacijoms užtikrinti pirkimo procedūros sąžiningumą/patikimumą (angl. *integrity*), tačiau, kadangi interesų konfliktai daro poveikį ir joms pačioms (ar jų darbuotojams, ekspertams), todėl, dažniau jos gali tapti nuostatomis, kuriomis „nusivylę“ konkurso dalyviai naudosis siekdami užginčyti savo „trūkumus“, nei nuostatomis, kurias tiesiogiai ir pozityviai taikys pačios perkančiosios organizacijos, žinoma, priklausomai nuo konkrečios perkančiosios organizacijos atitinkamo institucinio „tvirtumo“.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. gruodžio 23 d. sprendimas byloje *Serrantoni Srl / Comune di Milano C-376/08*, EU:C:2009:808.

¹⁷⁹ SEMPLE, A.; ANDRECKA, M. Classification, Conflicts of Interest and Change of Contractor: A Critical Look at the Public Sector Procurement Directive. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review, EPPPL*, 2015, No. 3, p. 11.

¹⁸⁰ SANCHEZ-GRAELLS, A. Exclusion, Qualitative Selection and Short-listing in the New Public Sector Procurement Directive 2014/24. F Lichere, R Caranta and S Treumer (eds), *Novelties in the 2014 Directive on Public Procurement*, vol. 6 *European Procurement Law Series* (Copenhagen, DJØF), 2014, p. 111-112.

Tenka pastebėti, kad kol teisinis pagrindas, suteikiantis perkančiajai organizacijai *teisę* pašalinti dalyvį dėl interesų konflikto, bus *diskrecinis*, jis daugeliu atžvilgiu labai skirsis (bus nutolęs) nuo kitų dalyvio pašalinimo iš viešojo pirkimo procedūros pagrindų. Šis pagrindas, užuot bandytų išlyginti konkurencijos sąlygas viešųjų pirkimų procese apskritai, turi mažai ką bendro su realiu ūkio subjektų elgesiu. Be to, šis pagrindas gali būti naudojamas tik kai nėra kitų būdų dalyviams užtikrinti vienodas konkurencijos sąlygas. Proporcingumo principas taip pat reikalauja, kad būtų ieškoma mažiau intervencinių, ribojančių priemonių nei dalyvio pašalinimas iš konkurso. Todėl viešųjų pirkimų efektyvumo prasme šis teisinis pagrindas yra vertintinas labai ribotai.¹⁸¹

Atstovavimo teorijos požiūriu, interesų konfliktuose, kuriuose dalyvauja ir pati perkančioji organizacija, šie sprendimai gali būti labai problematiški (ir tikriausiai nelabai efektyvūs). Viena vertus, kad perkančioji organizacija, kuri pati yra interesų konflikto esminis subjektas, turi taikyti baudimo mechanizmus, orientuotus į interesų konfliktų drastišką eliminavimą pašalinant dalyvį iš konkurso, kita vertus, kad vien galimybė perkančiosios organizacijos nuožiūra pašalinti dalyvį iš konkurso dėl galimo interesų konflikto, – nėra pakankama garantija, kad praktikoje realiai bus mažinama tokių interesų konfliktų situacijų (netgi sukuria prielaidas ir sąlygas perkančiosios organizacijos favoritizmui ir savivalei tam tikrų konkurso dalyvių arba tam tikrų pasiūlymų atžvilgiu, - *aut. past.*), nes perkančioji organizacija pati būdama daugiau ar mažiau įtakota interesų konfliktų, nėra palankioje padėtyje nuspręsti (teisti) dėl kitų ūkio subjektų pašalinimo iš interesų konfliktų situacijos (pašalinant iš viešųjų pirkimų procedūros), kadangi tai lemia jos pačios teisinę ir ekonominę padėtį. Šia prasme, atstovavimo teorija iš esmės pripažįsta (pateisina) 57 str. 4 d. e) ir f) punktų nuostatų virsmą (konversiją) iš pasirinktinio jos taikymo į *privalomąjį*. Tokiu atveju būtų sudaryta galimybė efektyviau įgyvendinti baudimo mechanizmą neišspręstiems (neišsprendžiamiems) interesų konfliktams, nepaisant perkančiosios organizacijos, kuri pati yra įtakota interesų konflikto, neveiklumo. Atstovavimo teorijos požiūriu, teisės norma, nenumatanti privalomo sankcionavimo už elgesį, kuris trikdo (pažeidžia) atstovavimo santykius, galiausiai tampa tik potencialiu sankcionavimo mechanizmu su dideliu praktiniu virtuališkumu (angl. *virtuality*) (atitolimu nuo realybės).¹⁸²

¹⁸¹ DE MARS, S. Exclusion and Self-Cleaning in Article 57: Discretion at the Expense of Clarity and Trade? Paper for UACES 45th Annual Conference, Bilbao, Spain, 2015 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uaces.org/events/conferences/bilbao/papers/abstract.php?paper_id=92#.WPZ0P7gIHs1>.

¹⁸² SANCHEZ-GRAELLS, A. La Aplicación de la Teoría de Agencia a la Prevención de Conflictos de Interés en la Contratación Pública bajo la Directiva 2014/24. *Revista de Economía Industrial, número monográfico sobre Análisis Económico del Derecho*, 2015, p. 9-10.

Apibendrinant 3.3. skyriuje atliktą tyrimą, galima teigti, jog sistemiškai vertinant Direktyvos dėl viešųjų pirkimų 24, 41, 57 straipsniuose įtvirtintų taisyklių rinkinį, akivaizdu, kad jame nustatytas interesų konfliktų prevencijos, identifikavimo ir šalinimo mechanizmas, iš vienos pusės, aiškiai apima aktyvią perkančiosios organizacijos pareigą ir būtinybę kontroliuoti interesų konfliktus perkančiosios organizacijos pusėje, iš kitos pusės, galimybė perkančiajai organizacijai kontroliuoti dalyvių (tiekėjų) interesus yra kur kas labiau apribota, ir tik apima (siaurąją prasme) tuos atvejus, kai dalyvis, teikiantis pasiūlymą vykdomame konkurse, buvo ankščiau dalyvavęs parengiamojoje pirkimo procedūroje. Apskritai, atsižvelgiant į Direktyvoje 2014/24/ES įtvirtintų interesų konfliktų prevencijos ir šalinimo intenciją, šios taisyklės gali būti pajėgios veiksmingai spręsti interesų konfliktų situacijas, nes perkančiosios organizacijos savo sprendimus turi priimti būtent per šioje direktyvoje įtvirtintą mechanizmą, kuris perkančiosioms organizacijoms (bet nebūtinai dalyviams) praktiškai yra universalus¹⁸³. Vienodo požiūrio principas įpareigoja paruošiamosiose viešojo pirkimo procedūrose dalyvavusį dalyvį vertinti kaip ir bet kurį kitą konkurso dalyvį, atsidūrusį interesų konflikto situacijoje, nepriklausomai nuo šio konflikto ištakų ar priežasčių. Dalyvių lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principas siekia užtikrinti sąžiningą konkurenciją, todėl taikomos taisyklės turi būti veiksmingos siekiant šio tikslo ir neviršyti to, kas yra būtina jo pasiekimui, vadinasi, atitinkamos Direktyvos dėl viešųjų pirkimų nuostatos, susijusios su interesų konfliktais ir jų pagrindais pašalinti dalyvį iš viešojo pirkimo procedūros, turi būti taikomos vertinant jas kartu su proporcingumo principu.

¹⁸³ SANCHEZ-GRAELLS, A. La Aplicación de la Teoría de Agencia a la Prevención de Conflictos de Interés en la Contratación Pública bajo la Directiva 2014/24. *Revista de Economía Industrial, número monográfico sobre Análisis Económico del Derecho*, 2015, p. 11-12.

IŠVADOS

1. Interesų konfliktų viešuosiuose pirkimuose prevencijos, nustatymo ir šalinimo mechanizmo efektyvų įgyvendinimą apsunkina tai, jog nei Europos Sąjungos, nei Lietuvos lygmeniu nėra bendrai sutarta kas yra interesų konfliktas, kokiais atvejais jis kyla, kokie yra jo nustatymo kriterijai.
2. Remiantis šiame darbe atliktu tyrimu, interesų konfliktą viešuosiuose pirkimuose galima apibrėžti kaip situaciją, kai viešųjų pirkimų procedūroje dalyvaujančių asmenų privatus interesai gali įtakoti jų oficialių pareigų objektyvų atlikimą, ir ši situacija gali pažeisti tiekėjų lygiateisiškumo principą, iškraipyti konkurenciją.
3. Interesų konflikto situacija, kaip interesų konflikto poveikio galimybė, *a priori* nėra laikoma teisės pažeidimu, tačiau atsakingiems asmenims laiku nesiėmus tinkamų priemonių užkirsti jam (jo poveikiui) kelią, nustatyti ir pašalinti, jis gali tapti realiu ir lemti viešųjų pirkimų principų ir (ar) tikslų pažeidimą.
4. Priklausomai nuo interesų konflikto tipo, perkančiajai organizacijai gali kilti pozityvi pareiga imtis aktyvių veiksmų, siekiant užkirsti kelią, nustatyti ir pašalinti interesų konfliktą arba pagrįstai įsitikinti ir kitiems užtikrinti, kad interesų konfliktų įtakos rizikos nėra.
5. Konkurso dalyvio pašalinimas iš viešojo pirkimo procedūros dėl interesų konflikto situacijos, yra *ultima ratio* priemonė, taikoma atsižvelgiant į tiekėjų lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principus, o taip pat, į intervencinių priemonių proporcingumą bei adekvatumą siekiamiems viešųjų pirkimų tikslams.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės aktai:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.
- 2) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262.
- 3) Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 84-2000 (nauja įstatymo redakcija nuo 2006-01-31. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 4-102).
- 4) Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, nr. 67-1659 (nauja įstatymo redakcija nuo 2000-02-29. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 18-431).
- 5) Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodeksas, patvirtintas 2006 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymu Nr. X-816. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 102-3938.
- 6) Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 66-2130 (nauja įstatymo redakcija nuo 2002-07-01. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 45-1708).
- 7) Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 60-1945 (nauja įstatymo redakcija nuo 2007-01-01. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 77-2975).
- 8) Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2016 m. lapkričio 9 d. įsakymas Nr. 1S-141 Dėl šakinės korupcijos prevencijos viešuosiuose pirkimuose 2016-2019 m. programos patvirtinimo. *TAR*, 2016-11-10, nr. 26519.
- 9) Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. vasario 26 d. direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB. *OL*, 2014, L 094.
- 10) Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. spalio 25 d. reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių. *OJ*, 2012, L 298.
- 11) Europos Komisijos komunikatas (2010 m. gegužės 19 d.). Vertikaliųjų apribojimų gairės. *OJ*, 2010, C 130.
- 12) Europos Komisijos komunikatas (2011 m. sausio 14 d.). Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio taikymo horizontaliesiems bendradarbiavimo susitarimams gairės. *OJ*, 2011, C 11.

Specialioji literatūra:

- 1) AMBRAZEVIČIENĖ, R. Teisėtumo užtikrinimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. *Jurisprudencija*, 2003, t. 46(38).
- 2) BRIEDIENĖ, S. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo vertinimas įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas: eksperto požiūris. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 4, T. 15, 2016.
- 3) LASTAUSKIENĖ, G.; RUDAUSKIENĖ, R. Viešųjų pirkimų skaidrumas kaip įstatymų leidėją saistantis principas. *Teisė*, 2015.
- 4) MILIAUSKAS, P. Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai. *Teisė*, 2010.
- 5) PALIDAUSKAITĖ, J. Interesų konflikto reguliavimo praktika Lietuvoje: balansuojant ant privačiojo ir viešojo intereso ribos. *Politologija*, 2010.
- 6) PLĖŠTIENĖ, G. Ar dalyvio, kurio pasiūlymas buvo atmestas, reikalavimas pateikti informaciją apie laimėjusį pasiūlymą, nepažeidžia nustatytų konfidencialumo reikalavimų: *magistro baigiamasis darbas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2010.
- 7) SOLOVEIČIK, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014.
- 8) TVARONAVIČIENĖ, A. *Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos ypatumai ir efektyvumas*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015.
- 9) ARROWSMITH, S.; FAUSTINO, P. B.; HEUNINCKX, B.; TREUMER, S. *EU Public Procurement Law: An Introduction*. University of Nottingham: Public Procurement Research Group, 2010.
- 10) ARROWSMITH, S. Understanding the purpose of the EU's procurement directives: the limited role of the EU regime and some proposals for reform. Iš *The Cost of Different Goals of Public Procurement*. Sweden: Konkurrensverket, Swedish Competition Authority, 2012.
- 11) BOVIS, C. H. *EU Public Procurement Law*. Second Edition. Elgar European Law: 2012.
- 12) CLARK, K. Ethics for an Outsourced Government. *Washington University in St. Louis Legal Studies Research Paper* No. 11-05-03, 2011.
- 13) DAVIDS, C. *Conflict of Interest in Policing: Problems, Practices and Principles*. Sydney: The Institute of Criminology, 2008.

- 14) DEKEL, O. The Legal Theory of Competitive Bidding for Government Contracts. *Public Contract Law Journal*, 2008.
- 15) YUKINS, C. R. A Versatile Prism: Assessing Procurement Law Through the Principal-Agent Model. *Public Contract Law Journal*, Vol. 40, No. 1, 2010, p. 64.
- 16) KAUPPI, K.; RAAJI, E. M. Opportunism and Honest Incompetence – Seeking Explanations for Noncompliance in Public Procurement. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 2015.
- 17) KERNAGHAN, K.; LANGFORD, J. *The Responsible Public Servant*. Second Edition. The Institute of Public Administration of Canada (IPAC), 2014.
- 18) LANKESTER, T. Conflict of interest: A historical and comparative perspective. In *Managing conflict of interest: Frameworks, Tools and Instruments for Preventing, Detecting and Managing conflict of interest*. The Asian Development Bank (ADB)/Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2008.
- 19) RADFORD, B. Dealing with conflict of-interest issues in government and politics: The Canadian experience. In *Managing conflict of interest: Frameworks, Tools and Instruments for Preventing, Detecting and Managing conflict of interest*. The Asian Development Bank (ADB)/Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2008.
- 20) RODRIGUES, U. From Loyalty to Conflict: Addressing Fiduciary Duty at the Officer Level. *Florida Law Review*, Vol. 61, No. 1, 2009.
- 21) SANCHEZ-GRAELLS, A. La Aplicación de la Teoría de Agencia a la Prevención de Conflictos de Interés en la Contratación Pública bajo la Directiva 2014/24. *Revista de Economía Industrial, número monográfico sobre Análisis Económico del Derecho*, 2015.
- 22) SANCHEZ-GRAELLS, A. Exclusion, Qualitative Selection and Short-listing in the New Public Sector Procurement Directive 2014/24. F Lichere, R Caranta and S Treumer (eds), *Novelties in the 2014 Directive on Public Procurement*, vol. 6 *European Procurement Law Series* (Copenhagen, DJØF), 2014.
- 23) SANCHEZ-GRAELLS, A. Exclusion of Economic Operators from Public Procurement Procedures. A Comparative View on Selected Jurisdiction. M Burgi & M Trybus (eds), *Qualification, Exclusion and Selection in EU Procurements*, vol. 7 *European Procurement Law Series* (Copenhagen, DJØF), 2016.
- 24) SEMPLE, A.; ANDRECKA, M. Classification, Conflicts of Interest and Change of Contractor: A Critical Look at the Public Sector Procurement Directive. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review, EPPPL*, 2015.

- 25) SOUDRY, O. A Principal-Agent Analysis of Accountability in Public Procurement. Iš THAI, K. V. *Advancing Public Procurement: Practices, Innovation and Knowledge Sharing*, 2007.
- 26) THAI, T. V. *Global Public Procurement Theories and Practices* (eBook). Springer International Publishing AG, 2017.

Teismų praktika:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 85-3094.
- 2) Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 88-3475.
- 3) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1995 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje *Reinhard Gebhard/Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano C-55/94*, EU:C:1995:411.
- 4) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje *Komisija/CAS Succhi di Frutta C-496/99*, EU:C:2004:236.
- 5) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje *Arnold André GmbH & Co. KG/Landrat des Kreises Herford C-434/02*, EU:C:2004:800.
- 6) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2005 m. kovo 3 d. sprendimas sujungtose bylose *Fabricom SA / Belgija C-21/03* ir *C-34/03*, EU:C:2005:127.
- 7) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *Michaniki AE / Ethniko Symvoulío Radiotileorasis C-213/07*, EU:C:2008:731.
- 8) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. gegužės 19 d. sprendimas byloje *Assitur Srl / Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Milano C-538/07*, EU:C:2009:317.
- 9) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. gruodžio 23 d. sprendimas byloje *Serrantoni Srl / Comune di Milano C-376/08*, EU:C:2009:808.
- 10) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. kovo 12 d. sprendimas byloje *eVigilo Ltd / Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos C-538/13*, EU:C:2015:166.
- 11) Europos Sąjungos Bendrasis Teismas (buv. Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismas). 1999 m. birželio 15 d. sprendimas byloje *Ismeri Europa Srl / Court of Auditors of the European Communities T-277/97*, EU:T:1999:124.

- 12) Europos Sąjungos Bendrasis Teismas (buv. Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismas). 2005 m. kovo 17 d. sprendimas byloje *AFCO Management Consultants / Europos Bendrijų Komisija T-160/03*, EU:T:2005:107.
- 13) Europos Sąjungos Bendrasis Teismas. 2014 m. birželio 11 d. sprendimas byloje *Communicaid Group Ltd / European Commission T-4/13*, EU:T:2014:437.
- 14) Europos Sąjungos Bendrasis Teismas. 2015 m. spalio 13 d. sprendimas byloje *Intrasoft International SA / Europos Komisija T-403/12*, EU:T:2015:774.
- 15) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „ERP“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Nr. 3K-3-583/2008, kat. 45.4, 69.
- 16) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 9 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga A-3. *Teismų praktika*, 2009, nr. 31.
- 17) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Technologinių paslaugų sprendimai“ v. Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos, Nr. 3K-3-323/2009, kat. 45.4.
- 18) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Lemminkainen Lietuva“ v. VĮ „Kauno aerouostas“, Nr. 3K-3-150/2010, kat. 45.4.
- 19) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „15 minučių“ v. Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Nr. 3K-3-126/2010, kat. 45.4, 69.
- 20) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Specialus autotransportas“ v. Klaipėdos miesto savivaldybės administracija, Nr. 3K-3-249/2011, kat. 45.4, 69.
- 21) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje AB „TEO LT“ v. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, Nr. 3K-3-499/2011, kat. 45.4, 69.
- 22) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 3 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga (I) AC-38-1. *Teismų praktika*, 2013, nr. 38.
- 23) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje *eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir*

gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Nr. 3K-3-436/2013, kat. 45.4, 69.

- 24) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2016 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje UAB „VSA Vilnius“ v. VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras, Nr. e3K-3-439-469/2016, kat. 69.*

Elektroniniai dokumentai (šaltiniai):

- 1) Antstolių profesinės etikos kodeksas, priimtas 2013 m. vasario 22 d. antstolių susirinkime [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6823DE849EF1/hONKGjeRTE>>.
- 2) BREZIS, E. S.; CARIOLLE, J. Measuring conflicts of interest: a revolving door indicator [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://econ.biu.ac.il/files/economics/shared/staff/u46/measuring_conflicts_of_interest--a_revolving_door_indicator.pdf>.
- 3) Canadian Council for International Co-operation (CCIC). A Practical Introduction to Managing Conflict of Interest Situations, 2008, p. 2 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ccic.ca/_files/en/what_we_do/002_ethics_coi_pub.pdf>.
- 4) Conflict of Interest Policies and Practices in Nine EU Member States: A Comparative Review. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Sigma Paper, 2006, No. 36, p. 6 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=gov/sigma\(2006\)1/REV1&doclanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=gov/sigma(2006)1/REV1&doclanguage=en)>.
- 5) DAVIS, M.; JOHNSTON, J. Conflict of Interest in Four Professions: A Comparative Analysis [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK22946/>>.
- 6) DELVES, D.; PATRICK, B. Agency Theory Summary, 2010. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delvesgroup.com/wp-content/uploads/2010/08/Agency-Theory-Summary_Delves-Patrick.pdf>.
- 7) DE MARS, S. Exclusion and Self-Cleaning in Article 57: Discretion at the Expense of Clarity and Trade? Paper for UACES 45th Annual Conference, Bilbao, Spain, 2015 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uaces.org/events/conferences/bilbao/papers/abstract.php?paper_id=92#.WPZ0P7glHs1>.

- 8) Europos Komisija. Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF). Interesų konfliktų nustatymas vykdamas su struktūriniais veiksmais susijusių viešųjų pirkimų procedūras. Praktinis vadovas, 2014, p. 9 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/sfc/sites/sfc2014/files/sfc-files/guide-conflict-of-interests-LT.pdf>>.
- 9) Europos Komisija. Viešasis pirkimas: gairės specialistams. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2015 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_public_proc_lt.pdf>.
- 10) Europos Komisija. Žalioji knyga dėl ES viešųjų pirkimų politikos modernizavimo. Efektyvesnės Europos viešųjų pirkimų rinkos kūrimas. Briuselis, 2011 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0015_/com_com\(2011\)0015_lt.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0015_/com_com(2011)0015_lt.pdf)>.
- 11) European Commission. Practical Guide to Contract Procedures for EU External Actions [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/europeaid/prag/document.do?nodeNumber=2.3.6>>.
- 12) GENCKAYA, O. F. Conflict of Interest. Academic research report, 2009 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/TYEC/1062-TYEC%20Research%20-%20Conflict%20of%20Interest.pdf>>.
- 13) GERXHI, J; MAMUTI, A. The policies of identifying and managing conflicts of interest of civil servants in the civil service. Academicus – International Scientific Journal, p. 135 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.academicus.edu.al/nr3/Academicus-MMXI-3-134-144.pdf>>.
- 14) GORDON, D. I. "Organizational Conflicts of Interest: A Growing Integrity Challenge" (2005). GW Law Faculty Publications & Other Works. Paper 603, 2005, p. 3 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1688&context=faculty_publications>.
- 15) LANGFORD, J. V. Conflict of interest: what the hell is it? OPTIMUM (The Journal of Public Sector Management) [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą: <<https://dspace.library.uvic.ca/bitstream/handle/1828/2350/conflict%20of%20interest.pdf?sequence=10&isAllowed=y>>.

- 16) Lietuvos advokatų etikos kodeksas, patvirtintas Lietuvos advokatūros 2016 m. balandžio 15 d. visuotinio advokatų susirinkimo sprendimu [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/106e2550086211e6a238c18f7a3f1736>>.
- 17) Lietuvos gydytojų profesinės etikos kodeksas [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.emedicina.lt/lt/gydytojui/lietuvos_naujienos/pasirasytas_lietuvos_gydytoju_profesines_etikos_kodeksas.html>.
- 18) Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. Antikorupcijos vadovas verslui, 2016, p. 35 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.stt.lt/documents/korupcijos_prevencija_2016/Antikorupcijos_vadovas_verslui_2016_12_06_viesinimui.pdf>.
- 19) Lietuvos Respublikos Teisėjų etikos kodeksas, patvirtintas Visuotinio teisėjų susirinkimo 2006 m. birželio 28 d. sprendimu Nr. 12 P-8 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <www.teismai.lt/data/public/uploads/2014/11/teiseju_etikos_kodeksas.doc>.
- 20) Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. *Viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras* [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C3%85%C2%B3_komentaras_fn.pdf>.
- 21) Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. *Viešųjų pirkimų problematika ir sprendimų kryptys*, 2011 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/Vies_pirkimai_sausis.pdf>.
- 22) Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. *Pranešimas spaudai*, 2013 m. vasario 7 d. [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vkontrolė.lt/pranesimas_spaudai_spausdinti.aspx?id=17472>.
- 23) Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projekto Aiškinamasis raštas. Reg. data 2016 m. spalio 20 d., nr. XIIP-3750(2) [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/aca64590968a11e68adcda1bb2f432d1?jfwid=-ji9gt4osi>>.
- 24) Lietuvos ryšių su visuomene specialistų sąjungos etikos kodeksas [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrvs.lt/mes/etikos-kodeksas/>>.

- 25) Lietuvos statistikos departamentas. 2016 m. lapkričio 25 d. *Informacinis pranešimas* [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai/?articleId=4774724>>.
- 26) MATES, P.; BARTON, M. Public versus Private Interest – Can the Boundaries Be Legally Defined? *Czech Yearbook of International Law*, 2011 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1799331>.
- 27) MITNICK, B. M. Origin of the Theory of Agency, 2006 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pitt.edu/~mitnick/agencytheory/agencytheoryoriginrev11806r.htm>>.
- 28) National Audit Office (NAO). Conflicts of Interest. Report, 2015, p. 6 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2015/01/Conflicts-of-interest.pdf>>.
- 29) Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Conflict of Interest Policies and Practices in Nine EU Member States: A Comparative Review. *Sigma Paper*, 2006, No. 36, p. 6 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=gov/sigma\(2006\)1/REV1&doclanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=gov/sigma(2006)1/REV1&doclanguage=en)>.
- 30) Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Guidelines for Managing Conflict of Interest in the Public Service [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://acts.oecd.org/Instruments/ShowInstrumentView.aspx?InstrumentID=130>>.
- 31) SANCHEZ-GRAELLS, A. The EU General Court imposes an onerous burden of proof requiring evidence on the existence of a de facto advantage derived from the existence of a conflict of interest <...> (Communicaid Group) Iš *Concurrences Antitrust Publications & Events* [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.concurrences.com/en/bulletin/news-issues/june-2014/The-EU-General-Court-imposes-an?lang=en>>.
- 32) Teisinės kalbos žodynas [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=292>>.
- 33) TELLES, P. Regulation 24 – Conflicts of interest. *Public Contracts Regulations Commentary* [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://pcr2015.uk/regulations/regulation-24-conflicts-of-interest/>>.

- 34) The Free Dictionary by Farlex [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://idioms.thefreedictionary.com/Caesar%27s+wife+must+be+above+suspicion>>.
- 35) Tiekėjų etikos kodeksas viešuosiuose pirkimuose [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lvk.lt/uploads/File/Bendri/130424_Tiekeju_etikos_kodeksas.pdf>.
- 36) Transparency International (TI). Anti-corruption glossary [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.transparency.org/glossary/term/conflict_of_interests>.
- 37) UNCITRAL Model Law on Public Procurement (UNCITRAL modelinis viešųjų pirkimų įstatymas), 2011. United Nations: New York, 2014 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/procurem/ml-procurement-2011/2011-Model-Law-on-Public-Procurement-e.pdf>>.
- 38) Verslo žinios. Žodynas [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://zodynas.vz.lt/Informacijos-asimetrija>>.
- 39) Viešųjų pirkimų tarnyba. Etiško elgesio viešuosiuose pirkimuose gairės [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/2017%2002%2001%20Etiško%20elgesio%20viesuosiuose%20pirkimuose%20gair%C4%97s_%20pdf.pdf>.
- 40) Viešųjų pirkimų tarnyba. *Informacinis biuletenis*, 2007, nr. 1 (22) [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://old.vpt.lt/vpt/uploaded/IB1.pdf>>.
- 41) Viešųjų pirkimų tarnyba. 2016 m. gegužės 12 d. *Informacija apie 2015 m. įvykusius viešuosius pirkimus* [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/Informacija%20apie%202015%20m%200%20vie%C5%A1uosius%20pirkimus.pdf>>.
- 42) Vilniaus universiteto Akademinės etikos kodeksas, patvirtintas Senato komisijos posėdyje 2006 m. birželio 13 d., protokolo Nr. S-2006-05 [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vu.lt/site_files/SD/Studentams/SP/SRD/VU_AEK.pdf>.
- 43) Vyriausioji tarnybinės etikos komisija. 2015 metų veiklos ataskaita [interaktyvus; žiūrėta 2017 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vtek.lt/images/Duomenys/ataskaitos/VTEK_2015_metu_ataskaita.pdf>.

Travaux préparatoires:

- 1) Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projektas. Reg. data 2016 m. spalio 20 d., Reg. nr. XIIP-3750(2).
- 2) Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projekto Aiškinamasis raštas. Reg. data 2016 m. spalio 20 d., Reg. nr. XIIP-3750(2).
- 3) Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija). Reg. data 2017 m. kovo 14 d., Reg. nr. XIIP-3750(3).

SANTRAUKA

Europos Parlamentui ir Tarybai 2014 m. vasario 26 d. priėmus direktyvą 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, Lietuvos įstatymų leidėjas įpareigojamas nacionaliniame viešųjų pirkimų reglamentavime įtvirtinti naują – interesų konfliktų viešuosiuose pirkimuose – institutą.

Siekiant atskleisti interesų konfliktų viešuosiuose pirkimuose ypatumus, Direktyvos 2014/24/ES nuostatų tinkamo integravimo, aiškinimo ir taikymo nacionalinėje teisėje probleminius aspektus, magistro baigiamajame darbe buvo atlikta išsami Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, viešųjų pirkimų tikslų ir principų, interesų konfliktų teorinių modelių analizė. Jos pasekoje suformuluota sąvokos „interesų konfliktas viešuosiuose pirkimuose“ apibrėžtis, nustatyta interesų konfliktų preventyvių ir sankcionuojančių teisės normų turinys ir jų tarpusavio santykis, tinkamo aiškinimo bei taikymo taisyklės.

SUMMARY

After the European Parliament and the Council 26 February 2014 has adopted Directive 2014/24/EU on public procurement, Lithuanian legislator was obliged to establish a new – conflicts of interest in public procurement – discipline (institute) to the national regulation of public procurement.

In order to disclose special features of conflicts of interest in public procurement, to reveal problematic aspects of the Directive 2014/24/EU provisions to the appropriate integration, interpretation and applying into the national legislation, this master's thesis was a subject to a full analysis of the European Court of Justice case law, the Supreme Court of Lithuania practice, public procurement objectives and principles, theoretical models of conflict of interest. As a result has been formulated the definition of the "conflict of interest in public procurement" concept, have been established the content and nature of legal provisions of conflicts of interest, and the rules of their appropriate interpretation and application.